Analýza etnicky podmíněných nenávistných projevů v online prostoru

Předsudečné násilí vůči menšinám a témata ruské propagandy v online prostoru dezinformačních skupin

STUDIE

Analýza etnicky podmíněných nenávistných projevů v online prostoru

Předsudečné násilí vůči menšinám a témata ruské propagandy v online prostoru dezinformačních skupin

Studie

Duben 2024

Autoři studie: Multikulturní centrum Praha z.s., Masarykův ústav vyšších studií ČVUT

Transparency International – Česká republika, Praha, 2024

Jazyková redakce: Hana Škapová

Sazba a layout: Alžběta Müllerová

Tento text vznikl v rámci projektu Digitální doba a hrozby pro lidská práva realizovaného českou pobočkou globální sítě Transparency International ve spolupráci s organizacemi Fórum 50 %, Masarykovým ústavem vyšších studií ČVUT, Multikulturním centrem Praha a norským partnerem Åpenhet. Projekt byl finančně podpořen z Norských fondů 2014-2021.

Transparency International – Česká republika (TI ČR)

Sokolovská 260/143

180 00 Praha 8

+420 224 240 895

posta@transparency.cz

www.transparency.cz

© TI ČR 2024

TRANSPARENCY INTERNATIONAL | Česká republika

MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ ČVUT V PRAZE

Iceland Liechtenstein Norway grants

FÓRUM 50 %

multikulturní centrum praha

Obsah

1. ÚVODNÍ SLOVO 4

2. PŘEDSUDEČNÉ NÁSILÍ 6

2.1 My vs. Oni – kořeny předsudečné nenávisti 6

2.2 Předchozí výzkumy a jejich závěry 8

2.3 Ruská válečná propaganda 10

3. POUŽITÉ METODY 12

3.1 Analýza dat z facebookových skupin 12

3.2 Iniciační příspěvky – spouštěče 16

4. AUTOŘI NENÁVISTNÝCH KOMENTÁŘŮ 23

4.1 Charakteristika podezřelých profilů 24

4.2 Profily šířící projevy předsudečné nenávisti 26

5. VÝSLEDKY VÝZKUMU 30

5.1 My: Češi a Slované 30

5.2 Oni: především Ukrajinci 33

5.3 Exkurz: Využívání narativu „Velké vlastenecké války“ Putinovým režimem 47

5.4 Dehumanizace 48

5.5 Další cílové skupiny předsudečné nenávisti 54

6. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU 68

1. Úvodní slovo

V této studii zaměřené na výzkum online předsudečné nenávisti jsou představeny příklady a výrazy, které reflektují narativy a postoje nalezené v dezinformačních facebookových skupinách. Všechny hanlivé termíny a negativní popisy etnických a dalších skupin uvedené v průběhu našeho výzkumu slouží výhradně k ilustraci analyzovaných jevů a nejsou vyjádřením osobních názorů autorů studie, ani nejsou prezentovány jako objektivní fakta. Cílem je poskytnout detailní vhled do specifických aspektů dění v dezinformačních skupinách, aby bylo možné lépe pochopit problematiku předsudečné nenávisti v online prostoru. Komentáře jsou ponechány tak, jak byly napsány, bez editace. Odstraněna byla pouze jména diskutujících.

Studie je jedním z výstupů projektu *Digitální doba a hrozby pro lidská práva*, na jehož řešení se podílely Transparency International - Česká republika, Multikulturní centrum Praha, Fórum 50 %, Masarykův ústav vyšších studií ČVUT v Praze a norský partner Åpenhet. Projekt se zaměřuje primárně na ohrožení lidských práv v souvislosti s projevy na sociálních sítích. Konkrétněji usiluje o bližší porozumění genderově podmíněným a etnicky podmíněným nenávistným projevům na českém Facebooku. Částečné rozkrytí procesu generování a šíření online nenávistných projevů, včetně identifikace příčin vzniku těchto projevů, poznání jejich charakteru a také porozumění jejich dopadům, umožní lépe stanovit, jak vůči těmto projevům přistupovat a jak jim předcházet.

Dvouletý projekt *Digitální doba a hrozby pro lidská práva* je multidisciplinární, vychází z kombinace kvantitativních i kvalitativních metod a zahrnuje celou řadu výzkumných závěrů i výstupů orientovaných do praxe. Zahrnoval analýzu přibližně 1,8 milionu komentářů z českého Facebooku v období 1. 1. 2022 – 1. 3. 2023, a to s využitím různých metod, včetně programu na analýzu textu využívající umělou inteligenci od firmy Geneea. K výstupům projektu patří kromě dvou výzkumných studií také příručka pro osoby zasažené nenávistnými projevy, policy paper pro rozhodovací sféru, webová stránka pro veřejnost, organizace několika veřejných akcí, příprava a realizace školení pro justici a policisty nebo navržení vysokoškolského kurzu.

Tato studie je zaměřena na část projektu týkající se online útoků spojených s předsudečným násilím převážně vůči etnickým menšinám. Analyzované komentáře byly čerpány ze specifického prostředí online dezinformačních skupin na českém Facebooku. Je tedy hned na začátek nutné uvést, že tvrzení, která budeme v této studii uvádět, se vztahují k názorům těchto skupin. Nejde o názory české populace jako celku. Pro dezinformační skupiny je charakteristický princip tzv. „echo chambers“. Echo chambers jsou sociální prostředí, ve kterých jsou jednotlivci obklopeni pouze informacemi nebo názory, které odpovídají jejich vlastním přesvědčením. V těchto „komorách“ dochází pouze k omezenému vystavení jiným názorům, což může vést k posílení již existujících přesvědčení a zvýšení polarizace. Echo chambers jsou zvláště běžné na sociálních sítích a v online prostředí, kde algoritmy často preferují a zobrazují obsah, který se uživateli pravděpodobně bude líbit nebo s nímž souhlasí.

Předpokládáme, že členové těchto dezinformačních skupin by se dali (jak početně, tak co se týče zastávaných názorů) srovnat s dvěma skupinami z demografické studie datových novinářů

Českého rozhlasu *Odstíny nedůvěry: osm skupin rozdělených konspiracemi*.[1] Jde o skupiny „silní příznivci konspirací" a „mírní příznivci konspirací zaměření na migraci".

Silní příznivci konspirací tvoří přibližně šest procent české populace. Tato skupina projevuje značný zájem o politiku, ale vykazuje hlubokou nedůvěru vůči politickému systému a nevidí demokracii jako nezbytně nejlepší formu vlády. Její příslušníci mají silné výhrady k členství Česka v NATO a v Evropské unii a vyjadřují rozhodný nesouhlas s českou podporou Ukrajině v jejím konfliktu s Ruskem a s přijímáním ukrajinských uprchlíků. Informace čerpají z množství zdrojů, včetně konspiračních a dezinformačních webů, a mají výrazně nižší důvěru ve veřejnoprávní média.

Mírní příznivci konspirací zaměření na migraci tvoří asi deset procent české populace. Od ostatních skupin příznivců konspirací se liší tím, že mají silnější důvěru v politický systém a větší zájem o politiku. Zatímco obecně přijímají demokracii jako preferovanou formu vlády, připouštějí, že za určitých okolností může být autoritativní vláda vhodnější. Obavy těchto příznivců konspirací se soustředí zejména na migraci z jiných kultur, což je vede k vyšší míře souhlasu s konspiračními teoriemi souvisejícími s migrací. Vyznačují se zároveň velkou jistotou ve svých názorech na tuto problematiku.

Mezi cíle naší studie patřilo:

- Zjistit, jaké typy předsudečně nenávistných komentářů se ve skupinách vyskytují, a vytvořit jejich přehled vzhledem k jednotlivým skupinám zasaženým předsudečným násilím, především k etnickým menšinám se speciálním důrazem na uprchlíky z Ukrajiny.
- Porovnáním zjistit, zda budou dominovat stejné koncepty jako v době příchodu uprchlíků z blízkovýchodních zemí v letech 2015–2016 (tedy převážně obavy z ekonomických dopadů), nebo zda vnímání uprchlíků ovlivní geopolitické vnímání války na Ukrajině (tedy vliv ruské propagandy).
- Popsat iniciační příspěvky či spouštěče, které vedou k zvýšenému množství předsudečně nenávistných komentářů, a zjistit, zda jsou mechanismy šíření přirozené či zda a do jaké míry hrají roli cílené manipulativní kampaně, falešné profily a další mechanismy.

Je důležité si uvědomit, že sociální sítě mohou někdy hrát zhoubnou roli v oblasti lidských práv. Ukázala to například role Facebooku, když byla tato platforma zneužita k zesílení narativů a dezinformací, které vedly k brutálnímu násilí, které v mnoha ohledech neslo znaky genocidy, a to při pronásledování Rohingů v Barmě v roce 2017.[2]

Prostřednictvím této studie se snažíme prohloubit porozumění tomu, jak jsou nenávistné projevy vytvářeny a šířeny online. Chceme tak alespoň malým dílem přispět k tomu, aby se případy tak závažného zneužívání sociálních sítí už neopakovaly. Doufáme, že poznatky a nástroje popsané v této studii přispějí k potřebné prevenci. Věříme, že mohou pomoci při ochraně lidských práv v digitálním prostředí.

1 https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spolecnost-neduvery-serial-dezinformace-vyzkum-skupiny-sez-nam_2306120500_pik#a6

2 Myanmar: The social atrocity: Meta and the right to remedy for the Rohingya - Amnesty International; A Genocide Incited on Facebook, With Posts From Myanmar's Military - The New York Times

2. Předsudečné násilí

Předsudečné násilí, občas zaměňované s termínem násilí z nenávisti, je charakterizováno jako násilí motivované předsudky útočníka vůči určité skupině, kterou oběť zastupuje. Toto násilí se může projevit v různých formách. Může jít o verbální útoky, obtěžování, zastrašování, psychické násilí, sexuální násilí, útoky na majetek i fyzické násilí.

Významným indikátorem toho, že by se mohlo jednat o předsudečný útok, je určitý rozdíl mezi útočníkem a napadeným člověkem, například odlišná barva pleti, národnost, etnická příslušnost, víra, sexuální orientace/identita, zdravotní stav, věk či příslušnost k subkultuře.[3]

Předsudečné násilí se dá definovat jako násilí motivované předsudky útočníků vůči napadeným z důvodu jejich nezměnitelných osobnostních charakteristik. Osobnostní charakteristikou může být i zastávání určitého názoru či jiná forma osobního přesvědčení, kterou v demokratickém státě nesmí být nutné měnit proto, aby se člověk nestal cílem předsudečné nenávisti (pokud tedy tyto jeho názory neupírají právo na názor či dokonce existenci jiným skupinám obyvatel).[4]

Oběťmi předsudečného násilí se stávají lidé, kteří výrazně reprezentují svoji komunitu nebo jsou jako důležití pro komunitu vnímáni útočníky. Z téhož důvodu mohou být napadáni i lidé z majoritní společnosti nebo občanští aktivisté vystupující na podporu osob ohrožených předsudečným násilím. Útokem na tyto osoby chtějí pachatelé působit na celou komunitu, zastrašit její členy a dosáhnout určitého chování komunity (odstěhování, nevycházení, změna chování.)

Tato studie se zaměřuje na předsudečné nenávistné komentáře v online prostoru. Online prostředí poskytuje anonymitu a snadný přístup, což může podněcovat šíření nenávistných komentářů a kyberšikany. Konkrétní projevy mohou zahrnovat verbální útoky, šíření dezinformací a zneužívání osobních dat k šikanování. Nenávistné komentáře v online prostředí mohou mít formu textových zpráv, příspěvků na sociálních sítích nebo komentářů pod mediálními články. Tyto aktivity jsou často zaměřené na jednotlivce na základě jejich rasy, náboženství, národnosti, sexuální orientace nebo jiných identitních znaků. Identifikace a adresování těchto projevů jsou klíčové pro ochranu obětí a prevenci dalšího násilí.[5]

2.1 My vs. Oni – kořeny předsudečné nenávisti

Vnímání a zobrazování „toho druhého“, zakotvené v dichotomii „My vs. Oni“, představuje všudypřítomný prvek lidského vnímání a společenské organizace, hluboce zakořeněný napříč historickými obdobími a kulturami. Tento binární konstrukt nejen vymezuje dynamiku uvnitř skupiny a mimo skupinu, ale také slouží jako základní mechanismus, jehož prostřednictvím společnosti konstruují identitu, artikulují rozdíly a vyjednávají mocenské vztahy. Jazykové, kulturní a ideologické projevy této dichotomie nabízejí přesvědčivou cestu pro zkoumání mechanismů, jimiž se lidské společnosti vymezují v opozici vůči ostatním.

3 Tváří v tvář předsudečnému násilí

4 Srov. URBINATI, Nadia. Znetvořená demokracie: mínění, pravda a lid. Překlad Jan Bíba. První české vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. 337 stran. Politeia. ISBN 978-80-246-3661-0.

5 Tváří v tvář předsudečnému násilí

Jedním z nejznámějších příkladů takového vymezení „My vs. Oni“ například bylo, když starověcí Řekové charakterizovali neřecké mluvčí jako „barbary“. Toto označení odvodili z onomatopoického „bar-bar“ napodobujícího nesrozumitelnou řeč. Označení bylo spíše než popisem domnělého „barbarství“, jak jej vnímáme v dnešní době, vymezováním kulturních a jazykových hranic, čímž se posilovala kolektivní řecká identita vyloučením toho druhého.[6] Tento raný příklad podtrhuje roli jazyka a komunikace při konstrukci jinakosti, kde neschopnost porozumět „barbarské“ řeči působí jako metafora pro širší kulturní nesrozumitelnost a neslučitelnost.

Podobně fungují i etymologie jmen používaných různými etnickými skupinami k identifikaci jich samých jako „lidí“ nebo „lidských bytostí“, na rozdíl od označení přidělovaných nebo používaných pro cizince. Například mnoho domorodých skupin po celém světě používá ve svých jazycích výrazy, které se překládají jako „lidé“ nebo „skuteční lidé“, aby označovaly samy sebe, čímž implicitně staví všechny ostatní jako nedostatečné či zásadně odlišné.[7] Tato lingvistická praxe podtrhuje všeobecnou tendenci klást rovnítko mezi vlastní skupinu a lidstvo obecně, odsuzující outsidery do stavu alternity nebo dokonce dehumanizace. Podobně také funguje používání výrazů jako „gojim“ v židovské kultuře a „gadžové“ v romštině pro označení nežidů a neromských lidí. Obojí dále dokládá přetrvávání paradigmatu „My vs. Oni“ napříč různými kulturními a náboženskými kontexty. Tyto pojmy, i když jsou popisné, nesou konotace, které přesahují pouhou kulturní diferenciaci a odrážejí historické kontexty vyloučení, marginalizace a komplexní dynamiku soužití a konfliktů.[8]

Dichotomie „My vs. Oni“ tvoří jeden ze základních prvků, který formuje lidské společenství. Ukazuje totiž, jak hluboké kognitivní a psychologické procesy přispívají k soudržnosti skupin, formování jejich identity a stanovování sociálních hranic. Jedná se o paradigma, které nejen upevňuje solidaritu v rámci skupiny, ale také usměrňuje často konfliktní vztahy mezi různými skupinami.

Mechanismy, jimiž společnosti konstruují a vnímají „ty druhé“ z hlediska alterity (jinakosti), se dále významně točí kolem připisování negativních charakteristik vnějším skupinám, tj. „těm druhým“, a současně zdůrazňují pozitivní vlastnosti vnitřních skupin, tj. „nás“. Tato dichotomie nefunguje pouze jako neškodná diferenciace, ale aktivně se podílí na vytváření a udržování sociálních hierarchií a mocenské dynamiky, a také na legitimizaci diskriminace či násilí. Zobrazení „toho druhého“ jako hrozby, prodchnuté negativními stereotypy od násilí a hypersexuality po přenos nemocí, slouží k ospravedlnění praktik exkluze a zakotvení sociálních a kulturních hranic.

Konceptualizace „toho druhého“ jako inherentně násilného nebo náchylného ke kriminalitě je všudypřítomný stereotyp, který byl historicky aplikován na různé marginalizované skupiny. Toto zobrazení často ospravedlňuje sledování, kontrolu a uzákonění násilí proti těmto skupinám pod rouškou udržování společenského pořádku. Například afroameričtí muži ve Spojených státech byli historicky stereotypně považováni za násilníky a zločince, což je mylná představa, která má hluboké důsledky pro policejní a justiční praxi.[9]

Sexuální ohrožení je další běžnou dimenzí, jejímž prostřednictvím jsou konstruovány obrazy „těch druhých“. Například v dobových koloniálních vyprávěních jsou domorodé populace často zobrazovány jako hypersexuální nebo morálně laxní. Toto zobrazení sloužilo k dehumanizaci domorodého

6 Hall, E. (1989). Inventing the Barbarian: Greek Self-Definition through Tragedy. Oxford University Press.

7 Barnard, A. (2006). History and Theory in Anthropology. Cambridge University Press.

8 Wistrich, R.S. (2012). From Ambivalence to Betrayal: The Left, the Jews, and Israel. University of Nebraska Press. Okely, J. (1983). The Traveller-Gypsies. Cambridge University Press.

9 Muhammad, K.G. (2010). The Condemnation of Blackness: Race, Crime, and the Making of Modern Urban America. Harvard University Press.

obyvatelstva, kdy jej popisovalo jako ty, které musí kolonizátoři kontrolovat, případně napravovat. Tyto stereotypy nebyly používány pouze k ospravedlnění vnucování cizích morálních a sociálních systémů, ale také usnadňovaly sexuální vykořisťování původních obyvatel pod koloniální nadvládou.[10]

Připisování nemocí, špíny a nedostatečné hygieny „těm druhým" má dlouhou historii, často spojenou se strachem z kontaminace a s touhou po zachování fyzické i symbolické čistoty. Židé byli například opakovaně obviňováni z šíření nemocí v průběhu historie, od středověkých morů až po nedávnou pandemii covid-19. Tato forma stigmatizace nejen prohlubuje sociální vyloučení a násilí, ale slouží také jako záminka pro segregaci a uzákonění diskriminačních politik.[11]

Dichotomie „My vs. Oni" je klíčovým prvkem v konstrukci sociální reality a v dynamice mocenských vztahů. Tato binární opozice, historicky zakotvená a kulturně proměnlivá, formuje základ, na němž společnosti artikulují rozdíly, definují vlastní identitu a řeší interní i externí konflikty. Praktiky vyloučení a dehumanizace „těch druhých" nejenže upevňují vnitřní soudržnost skupin, ale také legitimizují sociální nerovnosti, diskriminaci a násilí.

2.2 Předchozí výzkumy a jejich závěry

Studie *Media Framing Dynamics of the „European Refugee Crisis"* [12] poskytla pomocí metody „topic modeling" komplexní analýzu toho, jak média v pěti evropských zemích (Maďarsko, Německo, Španělsko, Švédsko a Velká Británie) pokrývala témata spojená s tzv. migrační krizí v období od ledna 2015 do prosince 2016 a jak byli zobrazováni uprchlíci. Při analýze více než 130 000 článků z více než 24 médií se soustředila jak na společné znaky, tak na specifika jednotlivých zemí při zobrazování uprchlíků.

V zobrazování uprchlíků a popisování tzv. uprchlické krize identifikovala studie pět hlavních rámců:

- Rámování zdůrazňující **humanitární krizi a soucit**, kdy média zdůrazňovala utrpení a potřebu pomoci lidem, kteří prchají před válečnými konflikty či chudobou.
- **Bezpečnostní rámec** se soustředil na bezpečnostní hledisko a obavy spojené s přílivem uprchlíků. Média zdůrazňovala možné riziko terorismu, nelegálního přistěhovalectví a potřebu kontroly hranic.
- **Ekonomický rámec** se týkal ekonomických dopadů přílivu uprchlíků. Média diskutovala o nákladech na integraci, pracovních příležitostech a sociálních službách.
- Rámec spojený s **národní identitou a kulturou** konfrontoval otázku národní identity a obavy o zachování tradičních hodnot s představami kulturní rozmanitosti.
- **Politický rámec** sledoval politické reakce a postoje k uprchlíkům. Média v tomto případě sledují postoje politických stran, vlád a veřejnosti.

10 Smith, A. (2005). Conquest: Sexual Violence and American Indian Genocide. South End Press.
11 Gilman, S. (1985). Difference and Pathology: Stereotypes of Sexuality, Race, and Madness. Cornell University Press.
12 Heidenreich, T., Lind, F., Eberl, J.-M., & Boomgaarden, H. G. (2019). Media Framing Dynamics of the 'European Refugee Crisis': A Comparative Topic Modelling Approach. Journal of Refugee Studies, 32(Special_Issue_1), i172–i182. Oxford University Press. Dohledáno 26. 3. 2024 na: 10.1093/jrs/fez025.

Studie dále poukázala na to, že zobrazování uprchlíků a tzv. migrační krize ve výše zmíněných zemích shodně ovlivnily některé společné události (smrt syrského chlapce Alana Kurdiho utonutím, dohoda EU s Tureckem o pobytu uprchlíků atd.), ale jinak můžeme sledovat pro každou zemi typické rámce, které mohly být ovlivněny vzdáleností země od hlavní, tzv. balkánské uprchlické trasy, či jejich statusem jako „přijímajících zemí".

V Maďarsku se média často soustředila na bezpečnostní aspekty spojené s přílivem uprchlíků, diskutovala o možných rizicích terorismu a nelegálního přistěhovalectví. Kromě bezpečnostního rámce byl silně přítomen i rámec týkající se národní identity a kulturních hodnot, přičemž důraz byl kladen na zachování tradičních maďarských hodnot.

V Německu se naopak média více zaměřovala na humanitární aspekty krize a nutnost pomoci uprchlíkům, tj. s důrazem na soucit, utrpení a potřebu solidarity. Vedle toho probíhala diskuze o ekonomických dopadech přílivu uprchlíků, kdy se média zamýšlela nad jejich přínosy pro trh práce a ekonomiku.

Ve Švédsku byl dominantním rámcem humanitární zájem a soucit s uprchlíky, s důrazem na potřebu poskytnout pomoc lidem v nouzi. V médiích se objevovaly i příběhy konkrétních uprchlíků. Švédská média tak odrážela silně humanitární přístup této země k migrační politice.

Ve Spojeném království se diskuze více soustředila na ubytování uprchlíků, s významným důrazem na otázky týkající se uprchlických táborů a podmínek pro život uprchlíků, a to především v souvislosti s uprchlickým táborem v okolí Calais nazývaným „džungle", odkud se někteří uprchlíci vydávali přes kanál La Manche do Británie.

Ve Španělsku byla hlavním rámcem diskuze o politice Evropské unie v oblasti uprchlíků. Média zde sledovala postoje a reakce politických stran a vlády na evropskou migrační politiku, což odráželo širší evropský rozměr uprchlické krize.

Výzkum *Proč uprchlíci jitří naše emoce* [13] organizace Glopolis, který probíhal v roce 2016 a zkoumal situaci v České republice, poukázal na to, že migrační debata často není vedena pouze o migraci, ale týká se dalších hlubších problémů, které ovlivňují životy lidí. K nim patří například nejistá práce a rychlé změny, včetně technologických. Právě řešení těchto problémů vnímají autoři jako nástroj k budování dialogu, k obrušování hrotů a k prevenci radikalizace.

Obecně ve svém výzkumu autoři stanovili dva typy narativů. První popisuje uprchlíky, druhý zahrnuje systémové narativy, které jsou často v určitém smyslu propojené se zmíněnými hlubšími problémy.

K uprchlíkům se vztahují čtyři narativy:

- První vnímá uprchlíky jako **„civilizační hrozbu"**, kdy uprchlíci, zejména pokud se o nich uvažuje ve smyslu „masy", dohromady představují hrozbu pro Evropu, jak ji známe.
- Další narativ pojednává o **„skrytých teroristech"**, kdy alespoň někteří z uprchlíků představují bezpečnostní riziko.
- Podobný je i narativ o **„nepřizpůsobivých barbarech"**, kteří se neumí nebo nechtějí adaptovat a budou spíš na obtíž.
- Dále se o uprchlících mluví jako o **„vypočítavých a nevděčných"**, kteří dělají jen to, co je pro ně výhodné.

13 https://www.glopolis.org/publikace/proc-uprchlici-jitri-nase-emoce/

Systémové narativy pak zrcadlí hlubší problémy, například ekonomickou nerovnost a pocit křivdy, měnící se svět včetně zavádění stále nových technologií nebo roztříštěnost společnosti do nekomunikujících bublin neschopných se vzájemně domluvit. Druhá skupina narativů tedy zahrnuje kritiku neschopnosti institucí a odtržení elit od zájmů běžných občanů, stejně jako omezené možnosti České republiky či Evropské unie přijímat uprchlíky z důvodů údajně nedostatečných kapacit.

2.3 Ruská válečná propaganda

Vzhledem k tomu, že krátce po zahájení našeho výzkumu a zahájení sběru dat z facebookových skupin vypukla v únoru 2022 ruská invaze na Ukrajinu a do České republiky přišlo více než 400 tisíc uprchlíků z Ukrajiny, dalo se předpokládat, že v tématech spojených s etnickou nenávistí budou dominovat právě témata Ukrajiny a uprchlictví. Jedna z pracovních hypotéz výzkumu se týkala otázky, zda a nakolik se budou objevovat narativy podobné příchodu uprchlíků do Evropy v letech 2015–2016. Tyto narativy se objevovaly a budou v této studii zahrnuty, ale zároveň velkou roli v zobrazování příchodu uprchlíků z Ukrajiny nebo války na Ukrajině měly narativy, které korespondovaly s ruskou válečnou propagandou.

Ruské propagandistické narativy kolem války na Ukrajině jsou hluboce zakořeněny v tom, jak Rusko samo vnímá celou řadu historických, geopolitických a bezpečnostních otázek, a slouží mu jako komplexní ospravedlnění pro jeho činy. Tyto narativy lze rozdělit do několika hlavních témat, z nichž každé odráží směs údajných historických křivd, domnělých bezpečnostních dilemat a geopolitických ambicí:

- **Historický kontext a národní identita.** Rusko ve své propagandě zdůrazňuje své staleté spojení s Ukrajinou a pohlíží na ni jako na součást širšího „ruskavo mira“ neboli ruského světa. To má vytvářet ruský nárok na zvláštní zájem o ukrajinské záležitosti a zpochybnit představu ukrajinské suverenity. Tento propagandistický narativ se snaží zdůrazňovat sdílenou historii, kulturu a náboženství mezi oběma národy jako důvod pro ruskou angažovanost na Ukrajině.[14] Jedná se o ukázkový příklad toho, kdy je státní ideologií zdůrazňováno z historické paměti pouze to, co umožňuje pojímat minulost jen ve „strategicky výhodných a lichotivých barvách“[15], tedy vybírat pouze to, co se do kýženého narativu hodí, a cíleně opomíjet vše, co do něj nezapadá. Ruská propaganda tak cíleně opomíjí nejen vlastní nezávislé dějiny Ukrajiny, ale i období, kdy byla například její větší část součástí jiného státního celku, a to Polsko-litevské unie.[16]
- **Rozšiřování NATO a bezpečnostní obavy.** Rusko se fakticky nikdy nezřeklo narativů a perspektivy studené války, takže vnímá expanzi NATO na východ a perspektivu členství Ukrajiny jako existenční hrozbu. Tato obava byla významným faktorem v agresivním postoji Ruska vůči Ukrajině, přičemž deklaraci NATO z roku 2008 Rusko uvedlo jako provokaci a údajné ospravedlnění svých akcí. Strach z toho, že tato „nepřátelská vojenská

14 Russia's narratives about its invasion of Ukraine are lingering in Africa | Brookings

15 BARŠA, Pavel. Paměť a genocida: úvahy o politice holocaustu. Vyd. 1. Praha: Argo, 2011. 283 s. Historické myšlení; sv. 54. Totalitarismus a šoa; sv. 13. ISBN 978-80-257-0368-7.

16 KOUBSKÝ, Petr. Stručné dejiny Ukrajiny od Kyjevskej Rusi až k Zelenskému: čo všetko Putin zamlčal a mali by sme vedieť, ak chceme pochopiť, čo sa dnes na Ukrajine deje. Vydanie prvé. Bratislava: N Press, [2022], ©2022. 86 stran. ISBN 978-80-8230-107-9; Co všechno Putin zamlčel. Vyprávíme dějiny Ukrajiny, jak se skutečně odehrály

aliance“ bude přímo na jeho hranicích, určuje podstatnou část ruské zahraniční politiky vůči Ukrajině a NATO.[17]

- **Barevné revoluce a západní vliv.** Rusko považuje barevné revoluce, zejména ukrajinskou oranžovou revoluci a protesty na Euromajdanu v roce 2014, za pokusy Západu obklíčit a oslabit Rusko. Tyto události jsou interpretovány jako zorganizované západními mocnostmi, aby v regionu dosadily prozápadní vlády a zpochybnily ruský vliv a bezpečnost.[18]
- **Ochrana rusky mluvících.** Rusko ospravedlňuje svou okupaci Krymu a oblasti Donbasu jako nezbytné kroky k ochraně rusky mluvícího obyvatelstva před údajnou diskriminací a násilím či dokonce genocidou ze strany kyjevského režimu. Tento narativ byl základním kamenem ruské propagandy odůvodňující anexi Krymu a podporu separatistických hnutí na východní Ukrajině, navzdory mezinárodní kritice a otázkám ohledně pravdivosti těchto tvrzení.[19]
- **Údajný fašismus na Ukrajině.** Líčení kyjevské vlády jako fašistické je další z narativů ruské propagandy, který Rusku slouží jako nástroj uplatňování údajných nároků v rámci své geopolitické strategie. Rusko vykresluje ukrajinskou vládu, zejména po protestech na Euromajdanu v roce 2014, jako fašistickou a neonacistickou. Tato charakteristika má ospravedlnit probíhající ruskou vojenskou intervenci jako morální boj proti fašismu, apelovat na historickou paměť 2. světové války a údajným bojem proti fašismu ospravedlňovat i plnou ruskou invazi na Ukrajinu v roce 2022. Nezávislé zdroje ale vliv krajně pravicových a neonacistických skupin popisují jako značně omezený.[20]

Příkladem toho, jak mohou být v dezinformační kampani využity společenské obavy k posílení xenofobie, může být poplašná zpráva o výskytu štěnic ve Francii, která byla zesílena skrze na Rusko napojené účty na sociálních médiích. Dezinformační kampaň chytře využila existujících obav o čistotu a veřejné zdraví a vykreslila ponurý obraz města obleženého škůdci kvůli geopolitickému napětí. Falešné zprávy a příspěvky na sociálních sítích naznačovaly, že sankce proti Rusku vedly k nedostatku klíčových insekticidů, což umožnilo nekontrolované šíření štěnic.

Na podzim 2023 francouzský ministr pro evropské záležitosti Jean-Noel Barrot uvedl, že poplašné zprávy o zvýšeném výskytu štěnic ve Francii, především ve veřejných prostorách jako jsou metro nebo školy, falešně dávané do souvislosti s příchodem uprchlíků z Ukrajiny, případně s protiruskými sankcemi, byly na sociálních sítích uměle zesíleny účty napojenými na ruské dezinformační aktivity. Jde o vhodný příklad toho, jak byly v dezinformační propagandistické kampani využity společenské obavy k posílení xenofobie. Zároveň se projevilo spojování uprchlíků s nedostatkem hygieny, nemocemi a obavami o veřejné zdraví. Kampaň důmyslně kombinovala strach z nezvladatelného hygienického problému s xenofobním podtextem a navíc naznačovala, že sankce proti Rusku situaci zhoršily, protože ztížily přístup Francie k důležitým insekticidům. Tato taktika nejen podněcovala obavy o veřejné zdraví, ale také podporovala xenofobní postoje, čímž dále narušovala společenskou soudržnost, a to v době zvýšené citlivosti vůči tématům spojeným s migrací a uprchlíky.[21]

17 The Crisis in Ukraine: The Peculiarities of the Russian Perspective - Australian Institute of International Affairs
18 The Crisis in Ukraine: The Peculiarities of the Russian Perspective - Australian Institute of International Affairs
19 Russia's narratives about its invasion of Ukraine are lingering in Africa | Brookings
20 Is there any truth to Russia's ‚Ukrainian Nazis' propaganda? – DW – 12/03/2022;
To Vilify Ukraine, The Kremlin Resorts to Antisemitism - United States Department of State;
The Facts on ‚De-Nazifying' Ukraine - FactCheck.org
21 https://www.gmanetwork.com/news/topstories/world/899219/russian-disinformation-hyped-paris-bedbug-scare-french-minister-says/story/;
https://www.independent.co.uk/news/world/europe/bedbugs-paris-france-russia-outbreak-b2434487.html

3. Použité metody

3.1 Analýza dat z facebookových skupin

Primárním souborem dat byl obsah stažený z vybraných veřejně přístupných facebookových skupin. Celkem se jednalo o 1 816 723 komentářů a 154 711 příspěvků publikovaných v období od ledna 2022 do února 2023. Výběr skupin byl zaměřený na ty, kde jsme předpokládali vysoký výskyt nenávistných projevů. V první fázi výběru jsme vycházeli z vlastní kvalitativní analýzy členů výzkumného týmu. Každý z členů týmu sestavil vlastní seznam navržených skupin a do další fáze byly vybrány ty skupiny, kde došlo ke vzájemné shodě. Seznam zahrnoval převážně ty skupiny, které ve značné míře šíří dezinformační obsah. Proto byl tento seznam porovnán se skupinami, jež označují za dezinformační Čeští elfové, a následně tak dále rozšířen.

Z hlediska relevantnosti skupin bylo stanoveno kritérium alespoň tisíc členů skupiny a v průměru minimálně třicet publikovaných komentářů za den. Dynamika jednotlivých skupin se ve sledovaném období vyvíjela, a to z hlediska počtu členů, aktivity, ale i názvů skupin nebo jejich přístupu (zpravidla se změnily z veřejných na soukromé). V průběhu získávání dat jsme proto některé skupiny zařazovali nově, zatímco jiné jsme vyřazovali. K analýze nakonec byla použita pouze data z těch skupin, u kterých se podařilo za sledované období stáhnout alespoň 10 000 komentářů. Konečný soubor dat tak zahrnoval 17 skupin (viz Tab. 1).

Tab. 1: Seznam sledovaných skupin a počet stažených komentářů a příspěvků za období leden 2022 – únor 2023

NÁZEV SKUPINY (KE DNI ZAHÁJENÍ SBĚRU DAT)	POČET STAŽENÝCH KOMENTÁŘŮ
LID PROTI PAVLOVI A FIALOVI...	364 457
Přátelé, kterým se líbí Andrej Babiš.	312 172
Podporujeme premiéra Babiše před podlými útoky na rodinu a snahou o puč!	221 611
Chceme obecné referendum bez omezení tématu referenda.	142 661
Spojujeme český národ	141 903
Přátelé Ruska v České republice ...	115 783
Řekni Ukrajině NE	99 820
Češi, táhněme za jeden provaz	85 602
Fiala není můj premiér, Pavel není můj prezident	78 638
Svobodné Česko	76 002
NEOČKOVANÍ CZ, SK pro MÍR! NE VÁLCE !	55 883
CZEXIT !!!	31 063
2015 Jsem Čech. A jsem s Ruskem !!	21 996
Československí vojáci v záloze / Československí vojáci v zálohe	19 400
❤️PRAVDA HLÁSÍ SVŮJ NÁVRAT❤️	19 199
VZBUŘTE SE! ✊	16 148
CZEXIT - CzexitCzexit.cz - pro rychlý konec EU členství, vlasteneckou vládu	14 384

Obr. 1: Počty analyzovaných komentářů a příspěvků napříč skupinami v jednotlivých čtvrtletích (LookerStudio)

Kromě samotného textu příspěvků a komentářů jsme zaznamenali také údaje o čase publikování, počty „lajků" a v případě příspěvků počty komentářů. Data byla anonymizována tak, aby nebylo možné přímo identifikovat autora. Autorům byla přiřazena identifikační čísla, která odpovídala počtům jimi publikovaných komentářů. Stažená data byla následně analyzována s využitím dvou softwarů. Prvním byl LookerStudio, tedy bezplatné rozhraní od Google, které v kombinaci s využitím vlastního programovacího jazyka Looker ML umožňuje rozsáhlou a variabilní práci s velkými soubory dat. Druhým byl software české společnosti Geneea, který využívá technologie umělé inteligence k textové analýze.

Metoda analýzy dat se postupně vyvíjela a upravovala. Nejprve jsme navrhli škálu s pracovním názvem VEDu GErDA. Ta předpokládala, že budeme identifikovat, zda komentáře zahrnují následující typy projevů:

V = výhrůžka
E = etnicky orientovaná nenávist
Du = přímé oslovení adresátů nenávistného projevu
G = genderově orientovaná nenávist
Er = výrok zmiňující adresáty nenávistného projevu
D = výrok je přímo (direktně) umístěn na profilu adresátů
A = ad hominem

Tuto metodu jsme testovali v různých variantách. V nejpodrobnější variantě jsme sledovali také další charakteristiky: typ nenávistného projevu včetně podtypů (etnická identita, nenávistné projevy týkající se Ukrajiny a Ukrajinců, včetně narativu ruské propagandy spojujícího Ukrajinu s fašismem, antisemitismus, útoky zaměřené například na podporovatele pomoci Ukrajině a uprchlíkům, mechanismy dehumanizace), počet sdílení a počet lajků. Na několika desítkách komentářů jsme ozkoušeli i detailní analýzu vybraných syntagmat včetně slovních druhů (podstatné jméno, sloveso, přídavné jméno) a vazeb (slova vyskytující se nejblíže nenávistným projevům).

Po otestování různých variant jsme vytvořili dva systémy kategorizací, jeden pro kvantitativní analýzu a druhý pro kvalitativní analýzu. Základní kategorizace vycházela ze slovníčku nenávistných projevů, který jsme postupně sestavili podle manuálního procházení několika tisíc komentářů náhodně vybraných v průřezu sledovaného období a skupin. Tento slovníček zahrnoval následující kategorie: obecné vulgarismy, útoky na Ukrajinu a Ukrajince, propojování s fašismem, etnická identita, antisemitismus, útoky na podporovatele a mechanismy dehumanizace. Do těchto kategorií jsme zařadili 44 nenávistných projevů, přičemž jeden projev mohl být zařazen do více kategorií zároveň. V některých případech jsme přidali různé varianty projevů se stejným významem (Match) a naopak vyloučili ty s rozdílným významem (Dont_match), viz Obr.2.

Obr. 2: Ukázka kategorizace nenávistných projevů

	CATEGORIES						FINE-TUNING	
Vulgarism	**Ukrajina**	**Antisemitismus**	**Etnické**	**Podporovatelé**	**Dehumanizace**	**Fašismus**	**Match**	**Dont_match**
úkáčka	☑						ukáčka úkáčka ukacka	
ukrop	☑						ukropiča ukroparazit ukropremiér	
chochol	☑							chocholoušek chocholousek
hadr	☑							
bandera	☑						banderovci benderovci	
ukrajinizace	☑						ukrajinizaci	
vyžírat	☑						vyžírají vyžírky vyzirky	
							ukrofašisty ukrofasisty ukrofašistický	

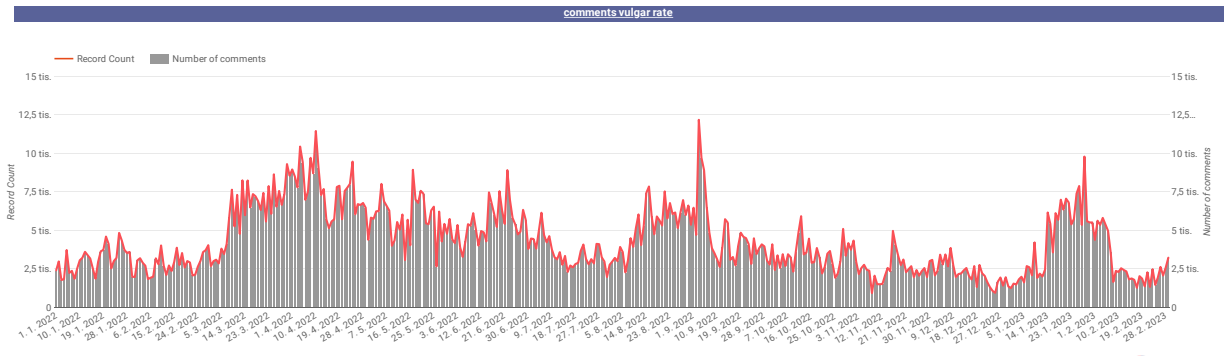
Tento kategorizovaný slovníček jsme následně využili k analýze dat v nástrojích LookerStudio a Geneea. Software LookerStudio nám umožnil třídit a komparovat data podle počtu výskytu jednotlivých projevů či kategorií (nebo jejich kombinací), a to v rámci různých skupin, časových úseků či v kombinaci s libovolným textovým obsahem. Software od firmy Geneea nám umožnil sledovat výskyt nenávistných projevů vůči kategoriím, které aplikace identifikovala pomocí strojového učení. Konkrétně se jednalo například o lokace, osoby, organizace, produkty, události, ale také slovesné vazby a přívlastkové vazby. Aplikace pak umožňuje filtrovaná data prezentovat v grafech či tzv. wordcloudech, například viz Obr. 3.

Obr. 3: Nejčastější vazby u slova Ukrajina

Dále jsme sledovali výskyt různých typů nenávistných projevů v čase a zaměřili jsme se na rozpoznání časových období, kdy docházelo k jejich výrazným nárůstům. Na obrázku č. 4 zobrazuje červená křivka tzv. vulgar rate, tedy procentuální výskyt nenávistných projevů z našeho slovníčku, ze kterého jsou zřejmé nárůsty. Podobným způsobem jsme určili tyto nárůsty pro různé kategorie. Jak již bylo uvedeno výše, identifikovali jsme pouze ty komentáře, které obsahovaly námi určené nenávistné projevy. Skutečná výše nenávistných projevů byla výrazně vyšší.

Obr. 4: Procentuální výskyt nenávistných projevů v čase (červená křivka) (LookerStudio)

Ve sledovaném období jsme určili celkem 19 nárůstů, na které jsme se dále zaměřili v kvalitativní analýze. U každé z těchto „vln" útoků jsme kromě základního popisu (období, počet komentářů, počet příspěvků apod.) zjišťovali především, zda tyto útoky v sobě obsahovaly projevy etnicky motivovaných online nenávistných útoků. Celkově jsme tak osobně pročetli a vyhodnotili několik desítek tisíc komentářů.

3.2 Iniciační příspěvky – spouštěče

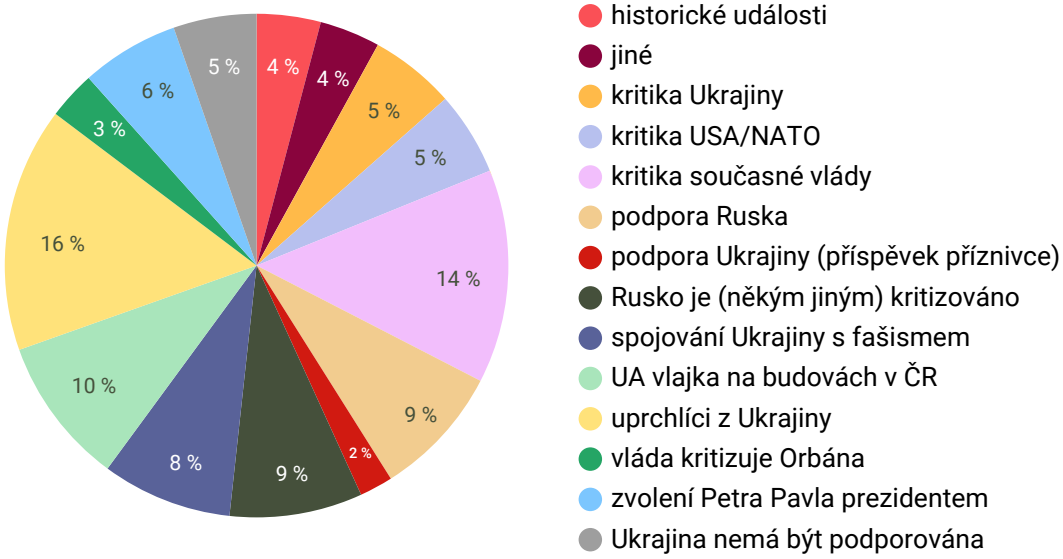
Naším cílem bylo podrobně prozkoumat předsudečné nenávistné útoky převážně proti etnickým menšinám, a dále identifikovat spouštěče, analyzovat vzorce útoků a rozpoznat výrazný nárůst nenávistných projevů v čase. Pomocí naší metriky „vulgar rate“ jsme sledovali procento výskytu nenávistných projevů a identifikovali 19 dní, kdy došlo k největším nárůstům. V těchto dnech jsme zaznamenali pět iniciačních příspěvků ve facebookových skupinách, které měly největší počet komentářů obsahujících předsudečnou nenávist zejména proti etnickým menšinám.

Za spouštěče tedy označujeme události, případně příspěvky, které vyvolaly významný nárůst nenávistných útoků. Poté, co jsme nějakou událost či příspěvek identifikovali jako spouštěč, umožnilo nám to sledovat dva základní parametry: téma a mechanismus šíření.

SPOUŠTĚČE PODLE TÉMAT

Mezi tématy, která se objevila při analýze 95 iniciačních příspěvků (v 19 dnech jsme identifikovali 5 příspěvků s největším počtem komentářů obsahujících předsudečnou nenávist zejména proti etnickým menšinám), měly největší zastoupení příspěvky týkající se uprchlíků z Ukrajiny (16 %), těsně následované příspěvky kritizujícími současnou vládu pětikoalice (14 %). S tím souviselo i další významné téma, totiž pohoršení nad tím, že na budovách v ČR visí ukrajinské vlajky (10 %). V dalším typu příspěvků reagovali diskutující na to, když bylo Rusko kritizováno, tedy například označováno za teroristický stát či byly odsuzovány jeho činy během války na Ukrajině (9 %). Stejně byly zastoupeny iniciační příspěvky, které Rusku vyjadřovaly otevřenou podporu (9 %). Narativ ruské propagandy spojující Ukrajinu s fašismem figuroval v 8 % iniciačních příspěvků. Protože ke konci sledovaného období proběhly prezidentské volby, staly se spouštěčem i příspěvky o zvolení Petra Pavla prezidentem (6 %). Po 5 % získaly iniciační příspěvky, které nejčastěji v kontextu války na Ukrajině kritizovaly Ukrajinu, odmítaly její podporu především v podobě dodávání zbraní či kritizovaly NATO/USA (tvrzení, že válka na Ukrajině je zástupnou válkou USA proti Rusku, je také jeden z narativů ruské propagandy).

Obr. 5: Nejčastěji zastoupená témata u spouštěčů – iniciačních příspěvků

Dnem, kdy se objevilo nejvíce komentářů obsahujících předsudečné násilí, byl 10. duben 2022, kdy probíhala diskuze o umístění základny NATO v České republice. Objevovaly se také příspěvky týkající se interpretace historických událostí, například ve smyslu, že dochází k „přepisování dějin", kdy má být záměrně opomíjena role Rudé armády při osvobození Československa od nacismu. Zastoupeny byly také příspěvky, ve kterých představitelé současné vlády kritizovali Viktora Orbána (3 %).

Za zmínku také stojí podporující příspěvky, které do skupiny přidali pravděpodobně zastánci Ukrajiny (2 %). Tyto příspěvky vlastně šly proti záměru autorů, protože v konečném důsledku vyvolaly zvýšené množství předsudečných nenávistných komentářů proti Ukrajině a Ukrajincům. Několik příspěvků (4 %) se nepodařilo zařadit do výše zmíněných kategorií, ale obsahovaly například kritiku Evropské unie či útočily na konkrétní proukrajinské aktivisty či novináře.

Ze zastoupení iniciačních příspěvků podle témat je patrné, že byť je téma příchodu uprchlíků z Ukrajiny, který by měl vzbuzovat především ekonomické obavy českých obyvatel, nejpočetnější, neplatí, že by převládalo výrazně. Odpor k Ukrajině a Ukrajincům se z velké míry pohybuje v symbolické rovině, jak je vidět i na třetím nepočetněji zastoupeném tématu, tj. vyjadřování nesouhlasu s umísťováním ukrajinské vlajky na budovy v České republice.

Ekonomické obavy z příchodu uprchlíků tedy tvoří jen část z velkého množství dalších témat, která se dají rámovat například nesouhlasem s kroky současné vlády (druhé nejčastěji zastoupené téma) či geopolitickou situací, především v kontextu války na Ukrajině. Patrná jsou i témata otevřeně podporující Rusko či témata, která v sobě obsahují narativy ruské propagandy, například o údajném fašismu na Ukrajině či o tom, že válka na Ukrajině je válkou USA proti Rusku.

SPOUŠTĚČE PODLE MECHANISMŮ ŠÍŘENÍ

Při zkoumání mechanismů šíření se nesoustředíme na to, co zvýšené množství komentářů obsahujících předsudečnou nenávist vyvolalo, ale jaký způsobem. Jde nám spíš o původ iniciačních příspěvků, případně o použité techniky manipulace.

Falešné citáty

Velká vlna předsudečně nenávistných komentářů se objevila po zveřejnění falešného citátu připsaného premiérovi Petru Fialovi: *„Pokud mám volit mezi českou matkou samoživitelkou a ukrajinským uprchlíkem, má Ukrajinec pro mne jednoznačnou prioritu."* Tento výrok byl masivně sdílen (3,3 tisíce sdílení), což mohlo znamenat až stotisícový zásah. Je zajímavé, že i když se pod příspěvkem objevily komentáře, které poukazovaly na to, že je příspěvek falešný, často následovala odpověď ve stylu, že tento výrok sice možná pravdivý není, ale mohl by být: *„To nemusí ani říkat, to je skutečnost. Na zbraně pro Ukrajinu jsou peníze, ale pro postižené, invalidy nebo matky samoživitelky peníze nejsou."*

U zmíněného falešného citátu lze dohledat původ. Byl zveřejněn[22] 12. dubna 2022 v 15:09 na facebookové stránce „Domov - Kraj Vysočina", na které se nejčastěji v sebe-propagujících příspěvcích objevuje advokát Luděk Růžička, který je mimo jiné i obhájcem dezinformátorů Patrika Tušla, Tomáše Čermáka a Nely Liskové.

22 https://www.facebook.com/photo/?fbid=135196869083646&set=a.112959641307369

Obr. 6: Falešný citát Petra Fialy, který vyvolal vlnu předsudečně nenávistných komentářů

Falešné profily

O tom, že velká část komentářů ve zkoumaných skupinách je generována malým počtem profilů, pojednává podrobněji následující kapitola. U zhruba třetiny profilů existují náznaky, že se jedná o podezřelý, pravděpodobně falešný profil. Dohledali jsme několik podezřelých profilů, které do skupin přidávaly příspěvky, které vyvolaly vlnu předsudečně nenávistných komentářů.

V souběžné studii, která se ve stejném datasetu komentářů soustředila na vyhledávání nenávistných projevů proti ženám-političkám, figurovala v 11 z 29 vln nenávistných projevů aktivita jednoho konkrétního falešného profilu. Tento profil se nachází na pozici 12 mezi 20 nejčastěji komentujícími účty. Do skupin přidal 1951 komentářů, především pod svými vlastními příspěvky. Příspěvky byly ve velké míře tvořeny odkazy na dezinformační web Parlamentní listy, případně na další dezinformační weby. Poté, co tento profil přidal příspěvek, aktivně se podílel na rozproudění diskuze pod příspěvkem.

Stejný modus operandi tohoto konkrétního profilu jsme zaznamenali, když jsme se soustředili na projevy předsudečné nenávisti zejména proti etnickým menšinám. Profil do skupiny přidal link na článek z dezinformačního webu Pokec24 a přidal i první komentář: *„Český národ je národem kolaborantů,zrádců,udavačů,podrazáku a závistivců,nikdy jsme nešli vlastní cestou vždycky jsme*

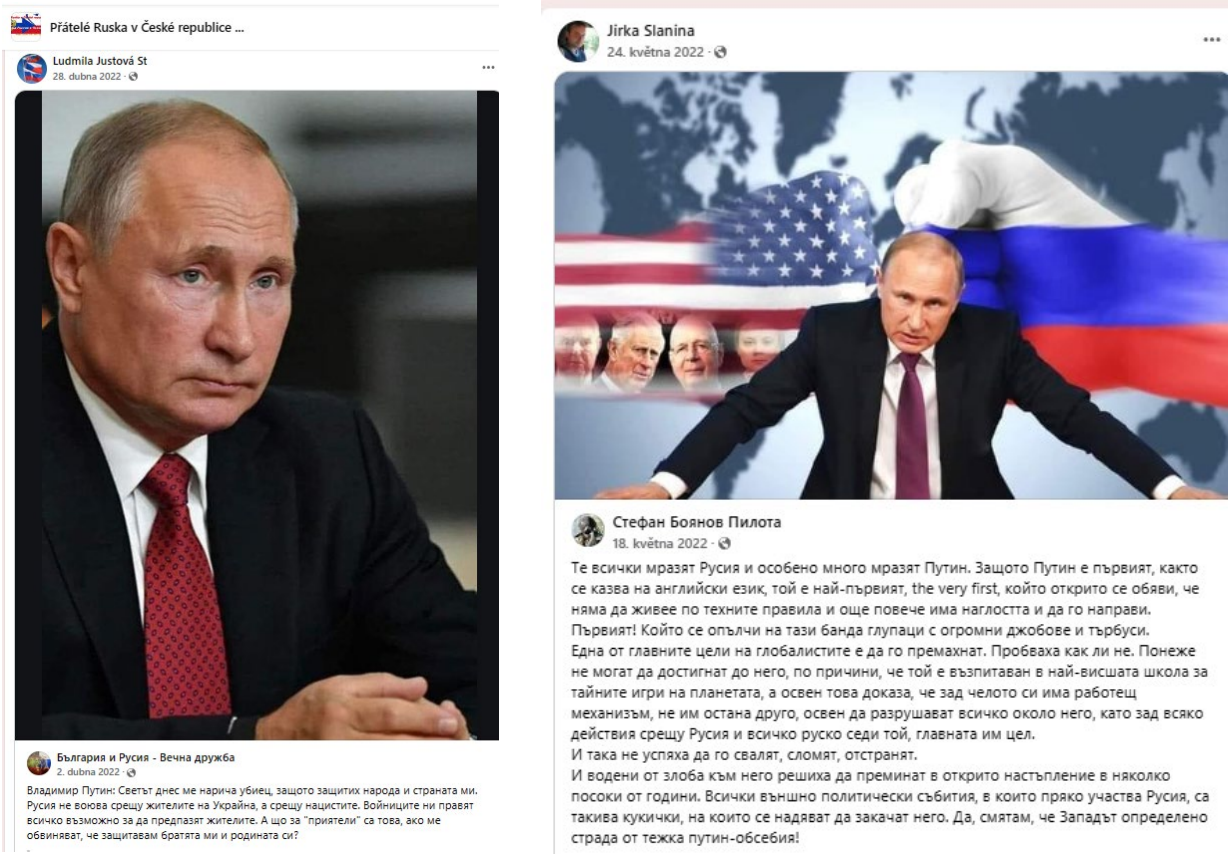
lezli někomu do řiti a současná vláda je toho zářným příkladem“. Na tento komentář pak reagovaly i další podezřelé profily.

Tato aktivita falešných profilů, jak ve smyslu vytváření skupin, kde jsou uživatelné vystaveni obsahu, který konvenuje jejich názorům (echo chambers), tak ve smyslu, že profily na sebe navzájem reagují a tím posilují šíření určitých názorů nebo informací, již byla dobře popsána v celé řadě vědeckých studií.[23] Falešné profily se věnovaly i tzv. „tapetování“, kdy do více skupin přidávaly v krátkém časovém rozestupu stejný příspěvek, který se pak stal iniciačním, či komentář.

Příspěvky v ruštině

Mezi 95 iniciačními příspěvky, které vyvolaly vlnu předsudečných nenávistných komentářů, se objevily i dva příspěvky v ruštině. Oba obsahovaly zprávu citující oficiální ruské zdroje, konkrétně prohlášení mluvčí ministerstva zahraničí Marii Zacharovové, patrně převzaté z Telegramu. Příspěvků v ruštině jsou v prostředí dezinformačních skupin stovky, například azbukou psané jméno Putin (Путин) nalezneme mezi příspěvky 196x.

Obr. 7: Příspěvky v ruštině přidané do českých dezinformačních skupin

Strojový překlad prvního příspěvku: *„Svět mě dnes nazývá vrahem, protože jsem chránil svůj lid a svou zemi. Rusko neválčí proti občanům Ukrajiny, ale proti nacistům. Naši vojáci dělají vše pro ochranu obyvatel. A co je to za „přátele“, když mě obviňuji, že jsem bránil své bratry a svou vlast?“*

23 Facebook and the echo chamber: scientists examine how social media affects political views - Science in the News

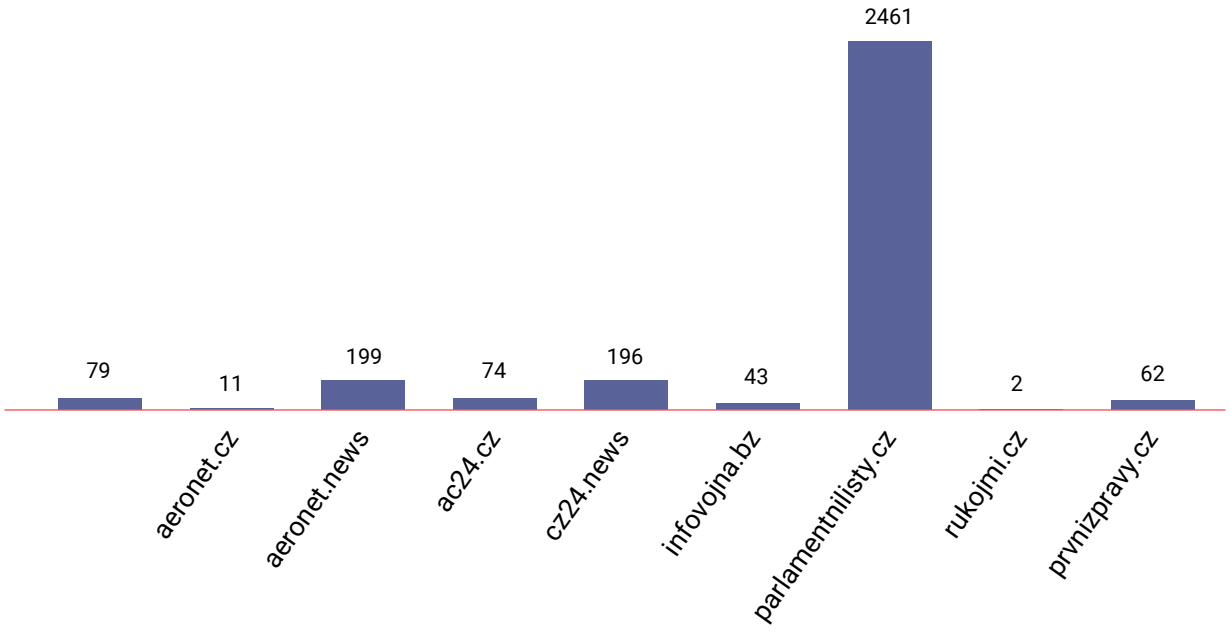
Strojový překlad druhého příspěvku: *„Všichni nenávidí Rusko a hlavně nenávidí Putina. Protože Putin je první, jak se říká v angličtině, je první, úplně první, kdo otevřeně prohlašuje, že nebude žít podle jejich pravidel, a ještě více má tu drzost tak činit. První! Kdo se postaví této bandě blbců s velkými kapsami a břichy. Jedním z hlavních cílů globalistů je jeho odstranění. Zkusili to nebo ne. Protože se k němu nedostanou, protože se vzdělával v nejvyšší škole tajných her na planetě, a navíc dokázal, že za čelem má funkční mechanismus, nezbývá jim než zničit vše kolem sebe, jako za každou akci proti Rusku a všechno ruské sedí, jejich hlavní cíl. A tak se jim to nepodařilo sundat, rozložit, odstranit. A hnáni proti němu zlobou, se rozhodly po léta jít do otevřeného útoku několika směry. Všechny zahraniční politické události, do kterých je Rusko přímo zapojeno, jsou takovými háky, že ho doufají, že ho do toho Ano, myslím, že Západ rozhodně trpí těžkou posedlostí Putinem!“*

Dezinformační weby

Mezi iniciačními příspěvky, které vyvolaly vlnu předsudečně nenávistných komentářů, se nacházelo i několik linků na články z dezinformačních webů, označených za dezinformační českými či slovenskými úřady nebo fact-checkingovými organizacemi. V těchto případech spjatých s předsudečnou nenávistí se jednalo o vlivný slovenský dezinformační web Infovojna, často navštěvovaný dezinformační web CZ24NEWS a o dva méně známé dezinformační weby Pokec 24 a Vltava News. Objevily se i iniciační příspěvky odkazující na ruskou sociální síť VKontakte a telegramové kanály.

Obsah dezinformačních skupin je dezinformačními weby ovlivňován v nezanedbatelném rozsahu. V našem sledovaném datasetu jsme nalezli 3127 linků na dezinformační weby. Jde přitom pouze o příspěvky, které obsahovaly v textu příspěvku link nebo část linku na adresu webu, ale odkaz na článek lze zveřejnit i bez nich. Skutečný počet sdílení dezinformačních webů v těchto skupinách může být klidně násobně vyšší.

Obr. 8. Příspěvky, které v sobě obsahovaly link nebo část linku na dezinformační weby

V grafu je patrné, že vlivný dezinformační web Aeronet.cz po blokaci dezinformačních webů těsně po vypuknutí ruské invaze na Ukrajinu přešel na adresu Aeronet.news. Za povšimnutí stojí i poměrně vysoké zastoupení české mutace webu Sputnik News, a to i přes to, že se linky na něj objevovaly pouze v lednu a únoru 2022 (v důsledku blokace stránek[24]).

Enormní je podíl Parlamentních listů. Ty jsou také označovány ze dezinformační web, což potvrdilo i rozhodnutí Městského soudu v Praze z roku 2019. Soud v něm uvedl, že bylo prokázáno, že Parlamentní listy opravdu šíří nepravdivé informace, a to i prostřednictvím manipulativních technik, jako je apel na strach, démonizace a manipulace.[25] V našem zkoumaném datasetu komentářů z dezinformačních skupin se objevil přímý link na Parlamentní listy 2461x. Soudě podle komentářů, které se nacházely podle stejného modu operandi pod linky na články, pravděpodobně více než 1500 příspěvků do skupin přidal jeden konkrétní falešný profil.

Oznámení konkrétního místa přítomnosti uprchlíků z Ukrajiny

Potenciálně velmi nebezpečný byl iniciační příspěvek, který oznamoval, že se na konkrétním místě a v konkrétním čase uskuteční „pochod vděčnosti" ukrajinských uprchlíků. „*Takže zítra na Václaváku bude protistrana.Kdo si půjde stoupnout k muzeu, aby nás bylo taky slyšet?*" Pod tímto příspěvkem se objevila celá řada nenávistných či dehumanizujících komentářů a dokonce i výzvy k násilí:

- *VYŽÍRKY*
- *myslím,že už je toho modrožlutýho hnusu víc než dost,u nás v Plzni už si leckde připadáte jako v Kyjevě*
- *Jsou jak štěnice ale na ty platí deratizér ale na ukrajince neplatí nic,*
- *A bylo by dobry aby tam šli mámy se svymi postizenymi dětmi at' videj ty zlutomodry pijavice na koho někdo penize s musí si to platit sami ,přitom odvádějí daně a dostanou hovno Zato vy piavice mate všechnu péči zdarma táhněte domu do zemljanek* 🤮🤮
- *Nasrat vám doufám že po nich budeme plivat,*

Zveřejněním konkrétního místa a času setkání uprchlíků poskytuje příspěvek potenciálním agresorům informace, které mohou využít k organizaci útoků. Komentáře pod takovým příspěvkem, které vyjadřují nenávist a vyzývají k násilí, mohou situaci eskalovat a vést k reálnému útoku. Tento typ jistým způsobem koordinačních příspěvků spojený s násilnými a eskalujícími komentáři se nacházel i v komentářích analyzovaných v rámci studie, ve které jsme se zabývali nenávistnými útoky vůči ženám-političkám, kde byl spojen se skutečně bezprecedentní brutalitou nenávistných komentářů.

Diskutující zastávající proukrajinské a pro-demokratické postoje

Na přelomu srpna a září 2022 byla jedna ze zkoumaných dezinformačních skupin medializována, když novináři zaznamenali negativní příspěvky týkající se přítomnosti ukrajinských vlajek u českých veřejných budov. „*Tahle skupina se stala populární, už se o ní píše na Idnes.cz. Srdce-*

24 Předpokládá se, že nástupnickým projektem Sputniku v České republice by mohl být telegramový kanál neČT24 a dezinformační stránka 42Tčen: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/porady-teren-video-patrali-jsme-po-tom-kam-zmizela-ruska-agentura-sputnik-227349

25 Praktiky Parlamentních listů podle rozsudku soudu: Démonizace, manipulace a apel na strach — ČT24

ryvně popisuje, jak chtějí lidé sundat žlutomodrou hadru z muzea.“ Dříve, než byla tato skupina (pravděpodobně na základě hlášení o porušování pravidel Facebooku) zablokována, bylo možné pozorovat nárůst komentářů, jejichž pisatelé zastávali proukrajinské a pro-demokratické postoje a pouštěli se do diskuze s názorovými oponenty.

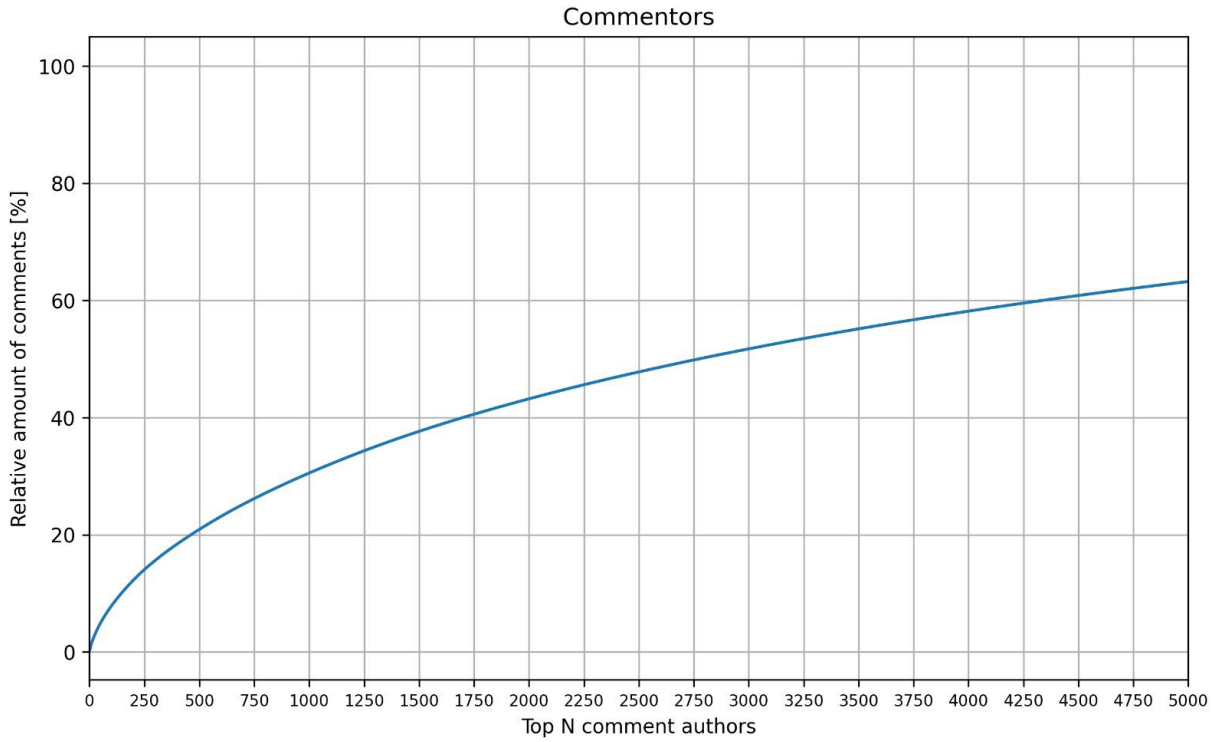
Výsledkem bylo paradoxně zvýšené množství předsudečně nenávistných komentářů a opakování narativů ruské propagandy. V takových případech je nutné si uvědomit, že pokud se pouštím do diskuze se silným příznivcem konspirací či podporovatelem ruského režimu, s nejvyšší pravděpodobností jeho názory nezměním, spíš jej v nich utvrdím o do online veřejného prostoru se dostane ještě více nenávistných komentářů. Na místě je spíše nahlašování provozovateli, případně Policii České republiky, pokud komentáře porušují pravidla internetových platforem či legislativu České republiky týkající se šíření nenávisti. Nahlašován by však neměl být obsah, se kterým pouze nesouhlasím.

4. Autoři nenávistných komentářů

Je nutné si uvědomit, že většinu obsahu na sociálních sítích vytváří jen zlomek jejich uživatelů. Celkový počet publikovaných komentářů za sledované období přesahoval 1,8 milionu a publikovalo je 69,8 tisíc profilů. Bohužel neznáme přesný počet unikátních členů skupin, neboť někteří uživatelé jsou zároveň členy několika skupin najednou. Nadále tak budeme vycházet pouze ze souboru aktivních uživatelů, kteří publikovali alespoň jeden komentář. Je ale důležité brát na vědomí, že počet pasivních sledujících může být ještě několikanásobně vyšší.

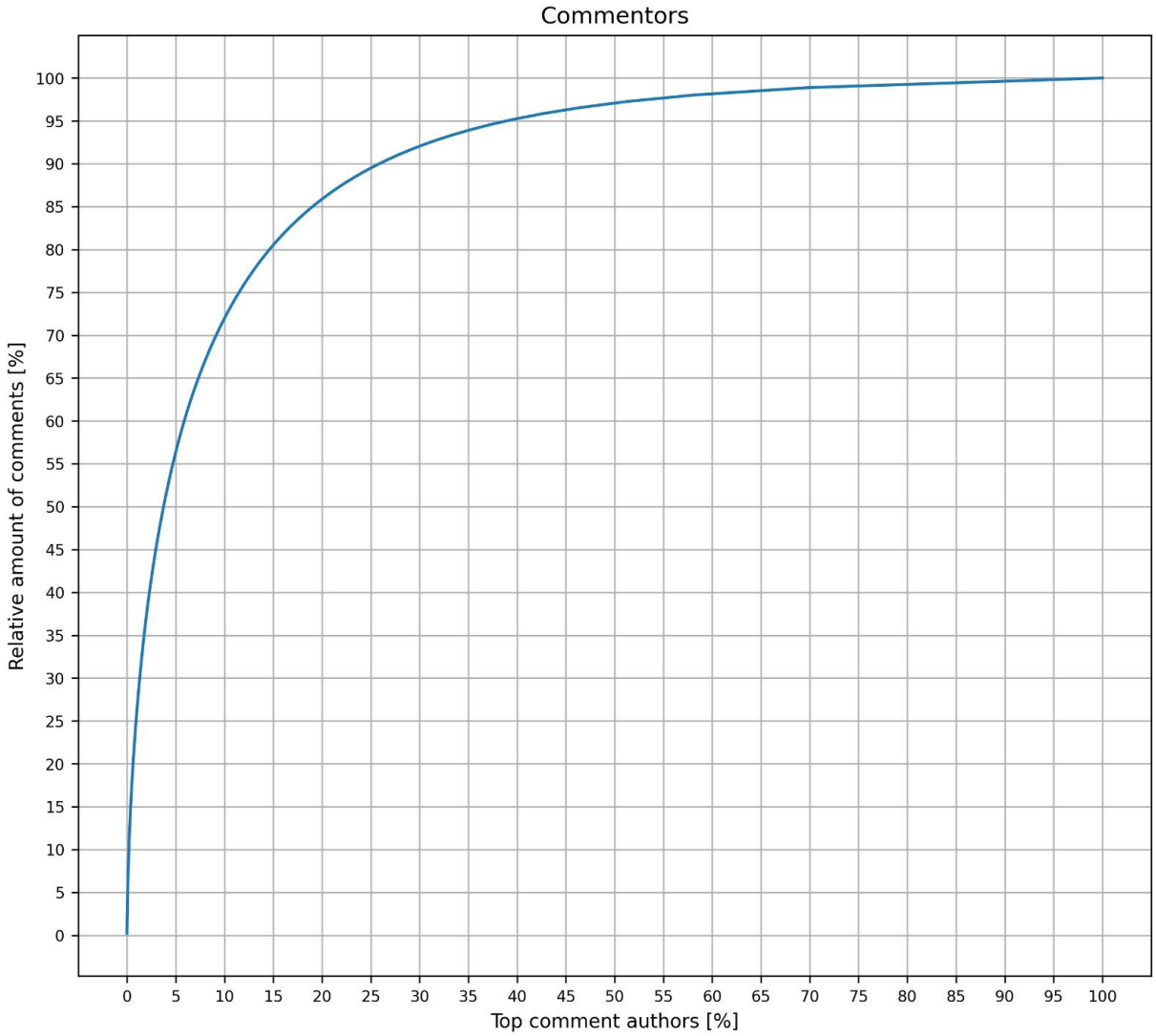
Průměrný počet komentářů, které aktivní uživatel za sledované období publikoval, je 27. Při bližším prozkoumání aktivity uživatelů ale zjistíme, že naprostá většina uživatelů publikuje jen několik komentářů, zatímco menší množství velmi aktivních uživatelů tvoří většinu obsahu. Více než polovinu komentářů, přes 900 tisíc, publikovalo jen přibližně 2750 profilů. Tyto profily tak publikovaly za dané období v průměru 327 komentářů. U nejproduktivnějších profilů se pak počet výrazně zvyšuje. Nejaktivnějších 500 profilů publikovalo pětinu obsahu, tedy více než 363 tisíc komentářů (viz Obr. 9).

Obr. 9: Procentuální podíl komentářů publikovaných 5000 nejaktivnějšími profily

V relativním pojetí tedy 5 % nejaktivnějších uživatelů vytvořilo více než polovinu obsahu, 10 % uživatelů vytvořilo více než dvě třetiny obsahu, 15 % více než čtyři pětiny obsahu a 25 % uživatelů více než 90 % obsahu (viz Obr. 10).

Obr. 10: Procentuální podíl komentářů vůči podílu komentujících

Nejaktivnější profily publikovaly až několik tisíc komentářů. Nejvyšší počet u jednoho profilu byl 4252, což vychází na více než deset komentářů denně. Tito nejaktivnější komentátoři navíc publikují běžně i napříč několika skupinami. Množství publikovaného obsahu a pravidelnost jednání naznačuje, že nejaktivnější profily by mohly být koordinované. Tomu by odpovídal i charakter řady z těchto profilů, které vykazují znaky podvodu, tedy tzv. podezřelých profilů.

4.1 Charakteristika podezřelých profilů

Použití softwarového nástroje Google LookerStudio nám umožnilo třídit a komparovat data nejen podle použitých narativních kategorií spojených s etnickou nenávistí, ale také podle autorů. Ze software byly exportovány excelové tabulky se všemi komentáři. To umožnilo jak jejich kvantifikaci, kdy prosté abecední seřazení a použití nástrojů vyhledávání umožnilo zjistit výskyt a počty opakujících se komentářů, tak i kvalitativní analýzu, kdy důležitým kritériem byla „unikátnost“

komentáře, která konkrétní, většinou s nějakým záměrem sepsaný, komentář odlišovala od komentářů kopírovaných, tzv. „tapetovaných“ ve velkém.

Kvalitativní postup práce byl použit i u analýzy profilů samotných (osobních profilů) či typu jejich chování ve skupinách. Znaky podezřelých či falešných profilů jsme stanovili především na základě charakteristik námi zkoumaných profilů, které poměrně jasně korelovaly s podobnými kritérii používanými výzkumy realizovanými v zahraničí, kdy je kladen důraz na příliš nízký nebo naopak vysoký počet přátel, minimum osobního obsahu či nepřirozený způsob chování a produkce obsahu při sdílení příspěvků či komentování.

Pokud to poskytnuté osobní údaje či fotografie umožňovaly, pokoušeli jsme se komentující ztotožnit s reálnými osobami, například pomocí veřejně přístupných rejstříků a databází podnikatelů či dalšího obsahu publikovaného na veřejně dostupných webech.

Podezřelé profily se projevují jednak nestandardním chováním ve skupinách, jednak vzhledem svého profilu. Co se týče chování ve skupinách, je možné často sledovat tyto typy chování:

- **Vysoká aktivita v diskuzích.** Tyto profily často přispívají velkým množstvím komentářů.
- **Opakování obsahu.** Významná část jejich komentářů obsahuje stejné nebo velmi podobné texty, včetně častého používání samolepek nebo memes.
- **Emotikony a GIFy.** Velký podíl jejich komunikace tvoří emotikony, memes a GIFy.
- **Zaměření na jednu skupinu.** Některé z těchto profilů se specializují a jsou aktivní pouze v jedné skupině.
- **Kopírování příspěvků mezi skupinami.** Naopak některé profily často zveřejňují tentýž komentář nebo příspěvek ve více skupinách.
- **Vzájemná interakce.** Podezřelé profily často reagují jeden na druhého.
- **Souhlasné komentáře.** Významná část jejich komentářů vyjadřuje souhlas (např. „bravo“, „souhlas“, „ano“, „přesně“).
- **Nestandardní jazyk.** Používají často nestandardní češtinu, která může působit jako strojový překlad, případně obsahuje rusismy, zejména chyby v krátkých a dlouhých hláskách.
- **„Tapetování“ komentářů**. Tyto profily někdy opakují stejný komentář ve velkém množství různých diskuzí.
- **Kopírování obsahu z dezinformačních zdrojů.** Často kopírují celé odstavce z dezinformačních webů nebo telegramových kanálů.

Při návštěvě profilu se také mohou objevovat další znaky týkající se přímo podoby profilu komentujícího:

- **Neshoda jména a URL.** Jméno uvedené v profilu se často neshoduje se jménem v URL adrese.
- **Typ profilové fotografie.** Profilová fotka často chybí, případně je to kreslený obrázek, zvíře nebo květina. Někdy je použita jedna fotografie obličeje s různými filtry, která může být převzata z jiného profilu nebo z fotobanky.

- **Chybějící osobní obsah.** Na profilu chybí jiné osobní fotografie, zejména ty, které by zobrazovaly další lidi nebo uživatele samotného.
- **Nelogické zájmy.** Lajkované stránky v sekci „zájmy" často působí nelogicky nebo náhodně, případně místě neodpovídají tomu, kde osoba údajně žije (např. zájmy vázané na aktivity v jiné části ČR nebo v zahraničí).
- **Výrazně vysoký nebo naopak nízký počet přátel.** Podezřelé profily buď mají nižší (v řádu desítek) nebo naopak vysoké počty přátel (přesahující několik tisíc).
- **Napojení na konkrétní politickou stranu.** Mezi lajkovanými stránkami převládají často ty, které jsou spojeny s určitou politickou stranou.

V souběžné studii zaměřené na genderově motivované nenávistné útoky vůči ženám-političkám jsme zpracovali charakteristiku 20 nejaktivnějších profilů. Těchto 20 profilů publikovalo v rozmezí 1. 1. 2022 – 1. 3. 2023 od 4286 do 1694 komentářů.

Většina z nich naplňuje znaky podezřelého chování, a to nejen podle množství komentářů, ale i dalších charakteristik, k nimž patří kopírování komentářů, soustředění na jednu skupinu nebo naopak působení ve velkém množství skupin, nadměrné využívání samolepek (stickers), emotikonů, karikatur či memes. V několika případech se vyskytlo i sdílení úryvků či linků z dezinformačních webů (Parlamentní listy, Aeronet, Infovojna) či telegramových skupin.

Zároveň se ale u více než třetiny osob ukázalo poměrně jasné propojení s reálnými osobami, například na základě jejich osobních fotografií. Další zhruba třetina osob sice neměla na svých profilech téměř žádný osobní obsah, ale některé indicie naznačovaly, že se jedná o starší lidi, kteří na svůj osobní facebookový profil většinou mnoho obsahu nepřidávají. Facebook používají spíše jako médium, které čtou, a facebookové skupiny jako formu komunikace.

4.2 Profily šířící projevy předsudečné nenávisti

Když jsme do softwaru LookerStudio zadali námi vydefinovaný slovníček projevů motivovaných předsudečnou nenávistí (projevy namířené proti Ukrajině a Ukrajincům, propojování s fašismem, menšinová identita, antisemitismus a mechanismy dehumanizace) a vyfiltrovali 20 profilů s největším množstvím tohoto typu komentářů, zjistili jsme, že 4 profily jsou shodné s těmi, které se objevily jako nejčastěji komentující ve studii zaměřené na genderově motivované nenávistné útoky.

Nejčastěji komentující profily šířící projevy předsudečné nenávisti naplňovaly obdobné znaky jako profily, které šířily největší množství komentářů obecně. Tedy kopírování komentářů, soustředění na jednu skupinu nebo naopak působení ve velkém množství skupin, nadměrné využívání samolepek (stickers), emotikonů, karikatur či memes, v několika případech i sdílení úryvků či linků z dezinformačních webů. Opět zhruba u třetiny osob bylo možné dohledat propojení na reálnou osobu, a to buď přímo na profilu, nebo na veřejně dostupných databázích. Zhruba třetina profilů sice neobsahovala téměř žádný osobní obsah (fotografie apod.), ale spíše jsme předpokládali, že se jednalo o starší osoby, které na Facebook nechtějí nebo nedokážou dávat osobní obsah. Poslední třetina komentářů šířících předsudečnou nenávist splňovala znaky podezřelého/falešného profilu (viz výše).

Některé tyto nejčastěji komentující profily zastávaly ve svých komentářích velice vyhraněné názory obsahující projevy předsudečné nenávisti. Proto jsme si vyfiltrovali jejich komentáře, které jsme podrobili analýze. Představíme je níže.

Profil s antisemitskými komentáři

Tento profil splňuje většinu znaků podezřelého profilu. Má ženské jméno, místo profilového obrázku jen fotografii květiny, neobsahuje žádné další osobní fotografie ani informace. Celkem za sledované období zhruba 14 měsíců přidal 2079 komentářů, a to do šesti skupin. Z dvaceti nejaktivnějších komentujících ve zkoumaném datasetu byl na desátém místě. Komentáře byly poměrně obsáhlé, autentické, neopakovaly se, ani tento profil „netapetoval" skupiny opakujícími se komentáři. Místo toho spíše příspěvky odrážely autorovy či autorčiny svébytné konspirační teorie s výrazným podílem antisemitismu.

Pro tento profil je specifické, že je autorem většiny komentářů, které označovaly Židy pejorativním označením „nosatí, nosatý" – z 307 komentářů přítomných v datasetu jich tento profil napsal 299.

Příklady:

- *To je plán nosatých, jak zbavit lid majetků a udělat z nás otroky. Otrok nesmí nic mít a bude šťasten. Vše bude patřit dle NWO nosatým jako vládcům světa. Bílý člověk je inteligentní, zodpovědný, pracovitý, těžko si nechá nasadit okovy, zbavit svého majetku, co nabudoival. Proto je určen k záhubě! Na naše místa proto vozí neinteligentní barbary, prý jakoby na práci. Proto je i vakxcinace zaměřena na bílé Slovany.*
- *P. Čermákovi a Tušlovi se nelíbilo /jako i mnoha jiným lidem/, co tady dělají okrajinci, že nutí a lákají lidi politici a zdravotníci k pokusům na živých lidech tajnými kapalinami, po kterýcj se umírá a šup....už jsou v kriminále, jako ti nejtěžší zločinci! To je ostuda, po 33 letech vlády nosatých, zla a temnoty, ušákům /u-hniji v anále. Na to já dnes říkám, zlatí komunisti a doba před podvodným hadrákem. Co si dnes dovolují politici za naše peníze, je neúnosné.*
- *Zlikvidovat státy, národy je záměr, plán nosatých dle Nového světového řádu, Velkého resetu, Agendy 2030 a jiného zvěrstva, co nám zrádná vláda i zrádná zhnije nutí pod rouškou globalismu, humaninity, genderu a multikulti…*

Pokud by šlo o reálnou osobu, dala by se na základě zastávaných názorů určitě označit za „silného příznivce konspirací", kdybychom použili výše popsanou kategorizaci podle demografického výzkumu Českého rozhlasu *Odstíny nedůvěry*. Tuto skupinu tvoří přibližně 6 % obyvatel České republiky. Vyznačují se tím, že projevují značný zájem o politiku, ale zároveň hluboce nedůvěřují politickému establishmentu. Nejsou plně přesvědčeni, že demokracie je nejlepší forma vládnutí, a často uvádějí, že pro ně není podstatné, zda žijí v demokratickém či nedemokratickém režimu. Tito jedinci vyjadřují silnou nespokojenost s členstvím Česka v NATO a v Evropské unii a jsou zásadně proti české podpoře Ukrajiny v konfliktu s Ruskem a proti přijímání ukrajinských uprchlíků. Co se týče získávání informací, silní příznivci konspirací preferují široké spektrum zdrojů a výrazně méně čerpají z veřejnoprávních médií. Naopak oproti jiným skupinám častěji navštěvují weby nabízející konspirační teorie a dezinformace, stejně jako zpravodajské weby, sociální sítě, chatovací platformy a emaily.[26]

26 Odstíny nedůvěry: osm skupin lidí rozdělených konspiracemi | iROZHLAS - spolehlivé zprávy

Konkrétně tento profil působí tak, že věří v teorie o globalistickém spiknutí, které jasně spojuje s konspirací o „židovském spiknutí". Věří teoriím o novém světovém řádu (NWO) a teoriím o cílené genocidě bílé rasy a nahrazování migranty.

Komentáře tohoto profilu jsou většinou přijímány ostatními profily pozitivně, získávají souhlasné „lajky" či slovní vyjádření podpory. Obklopuje jej několik profilů splňujících znaky podezřelých profilů. Ty píší krátké souhlasné komentáře. Pozitivně reagují také profily, které spíše vypadají na reálné osoby. Zaznamenali jsme i několik pokusů, kdy se někdo snažil na vyslovené nepravdy reagovat.

Profil s násilnými komentáři

Tento – pod mužským jménem vystupující – profil má místo profilové fotografie obrázek postavičky z českých večerníčků, ale nalezneme u něj několik osobních fotografií (byť bez zobrazených osob), vztahujících se ke konkrétnímu městu v Ústeckém kraji. Při zadání jména této osoby a dotyčného města do veřejně dostupné webové databáze živnostníků byla v daném městě skutečně nalezena osoba tohoto jména. Tím se dá spíše předpokládat, že se jedná o reálnou osobu. Tento profil za sledované období zhruba 14 měsíců publikoval 1830 komentářů.

Profilu jsme si všimli již v souběžné studii zabývající se nenávistnými útoky proti ženám-političkám, kdy nás zarazila vulgarita a násilnost komentářů v takové míře, že byl občas problém komentáře dočíst. Částečně také proto, že profil někdy nahrazoval ve vulgaritách písmena čísly. Vulgarity včetně explicitních výhrůžek násilím a zavražděním už překročily míru natolik, že jej „umravňovala" správkyně jedné z dezinformačních skupin.

Příklady:

- *Požaduji od zku4vence fialy a všech ostatní vysvětlení jakým právem podporují spolu s nacistickou usa, nacistickou eu a nacistickým nato řádění ukrajinských nacistů vedených nacistou zeleným vraždy na menšinovém ruském obyvatelstvu, žijícím na ukrajině. Je jasné, že naše pronacistická vláda vedená pose4ou fialou bude mlčet a nadále nacismus na ukrajině podporovat, protože nacisté z usa, eu a nato by se na něj mohli zlobit.*
- *Naprosto pitomá pronacistická m4cha co si nevidí do hu6y a čím víc se ohání demokracií, tím víc z její d4žky vychází nacistické zrůdnosti. Každý kdo jako ona se ohání demokracií by měl dostat bejsbolkou do hlavy a 3x denně důtkama*
- *Budhisté si malují doprostřed čela červenou tečku o průměru asi tak 1 cm. Jemu bych ji s chutí namaloval taky a nemusela by být 1 cm , stačilo by 7.65 mm.*
- *Podporovat ukrajinský nacismus? Co čekat od fialového zku4vysyna muckajícího se sedetoněmeckým landsmanšaftem*

U tohoto profilu se objevuje velice silný protivládní postoj, který je přítomný ve velké většině komentářů. Rád užívá slovo nacistický, kterým například označuje současnou vládu Petra Fialy, ale používá jej také ve shodě s narativy ruské propagandy o nacismu na Ukrajině či vraždění rusky mluvících obyvatel na východě Ukrajiny.

Také tento profil by pravděpodobně odpovídal skupině „silní příznivci konspirací", přestože v jeho komentářích na první pohled nevidíme žádnou z velkých konspiračních teorií či antisemitismus. Přejímá však narativy ruské propagandy týkající se války na Ukrajině. Problematický není ani

tak jeho silný protivládní postoj či používání vulgarismů, ale spíše explicitní výhrůžky násilím či dokonce zavražděním.

Tyto a podobné profily jsou nebezpečné zejména proto, že přispívají k normalizaci nenávistných postojů a ideologií. Tyto aktivity pak vytvářejí tzv. echo chambers, kde se uživatelé setkávají pouze s názory, které odpovídají jejich vlastním přesvědčením. To vede k posílení jejich názorů bez možnosti konfrontace s jinými pohledy, což může eskalovat až k násilným akcím. Často používají jazyk, který šíří nejen verbální projevy předsudečné nenávisti, ale i hrozby či výzvy k násilí. Například v případě profilů, které obviňují určité skupiny z globálních spiknutí nebo je zobrazují jako podřadné, dochází k významnému riziku dehumanizace těchto skupin. Tato dehumanizace pak může být využita jako ospravedlnění pro násilné akty. Je rovněž důležité si všímat nejen obsahu, který tyto profily šíří, ale také interakcí, které generují. Podpora, kterou tyto profily získávají od jiných uživatelů, může dále posilovat škodlivé názory a chování.

Pro tento typ profilů či skupin se v angličtině používá označení „hatemongers". Jde o jednotlivce nebo skupiny aktivně šířící nenávistné a rozdělující názory či informace. Tito lidé často používají agresivní, urážlivou nebo násilnou řeč k podněcování konfliktů, diskriminace nebo násilí proti určitým skupinám nebo jednotlivcům na základě jejich rasy, národnosti, náboženství, pohlaví, sexuální orientace nebo jiných identifikačních znaků. Cílem hatemongers je často vytvořit polarizaci a vyvolat emoce, které posilují předsudky a sociální napětí.[27]

27 Hatemongers ride on echo chambers to escalate hate speech diffusion | PNAS Nexus | Oxford Academic

5. Výsledky výzkumu

5.1 My: Češi a Slované

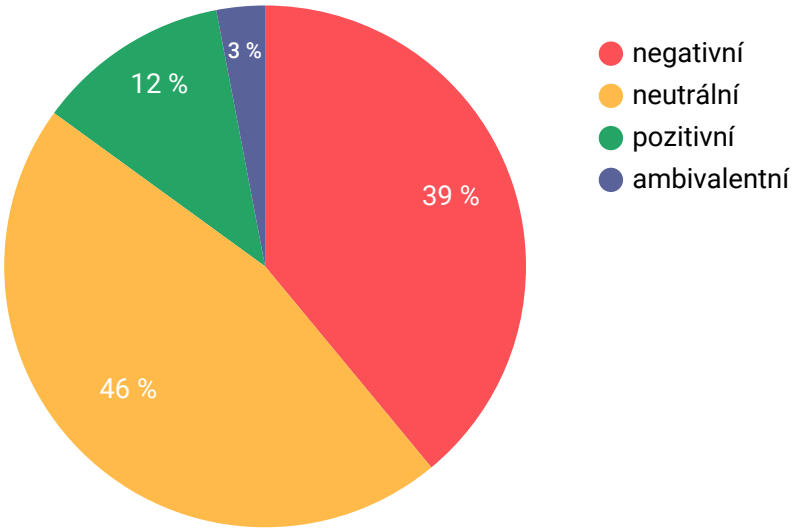
Jak již bylo popsáno v úvodu, tvoří dichotomie „My vs. Oni“ jeden z kořenů jak skupinové identity, tak předsudečné nenávisti. K analýze syntagmat a narativů spojených se skupinou „My“ jsme se dostali až v průběhu výzkumu, ale nakonec to umožnilo pochopit některé klíčové narativy v zobrazování odlišných etnických skupin. Jako klíčové se ukázaly dvě kategorie: Češi a Slované.

ČEŠI

Velká většina sledovaných dezinformačních skupin vnímá sama sebe jako skupiny „vlastenecké“. Proto nás jako pro výzkumníky překvapilo, když kvalitativní i kvantitativní výzkumné metody ukázaly, že pokud se v těchto skupinách nemluví neutrálně, více než trojnásobně převažuje negativní vnímání Čechů nad pozitivním.

Softwarový nástroj Geneea, využívající umělou inteligenci k lingvisticko-sémantické analýze, umožňuje analyzovat vzájemné vztahy mezi slovy včetně toho, zda jsou použita v neutrálním, pozitivním, ambivalentním či negativním kontextu. Vyhledávání slov vztahujících se ke slovu Češi (včetně kontextu) ukázalo, že v 46 % případů bylo slovo použito neutrálním, v 3 % v ambivalentním, v 12 % v pozitivním a v 39 % v negativním kontextu.

Obr. 11: Kontext použití slova Češi v dezinformačních skupinách (v aplikaci Geneea se používá označení Accumulative Sentiment Label Distribution)

Příklady:

- *Češi se chovají jako ovce.*
- *Češi se umí přizpůsobit každému režimu jelikož páteř, morálka, svědomí atd nám nic neříká , zdravili jsme sieg heils , čest práci , ted sláva Ukrajině Češi v tomto nemají problém !!!*

- *Myslíte, že nás Putin osvobodí od amerického svinstva a našich vládních kolaborantů když jsou Češi tak slabí a nedokáži se osvobodit sami?*
- *jsme Češi, ti jsou od nepaměti v předklonu*
- *Češi se chovají stejně jako před válkou. který národ si vyvěšuje žlutomodrý hadr. Češi prodávají levně a zpět za draho kupují zpět.. češi vyzbrojují zločince, češi si tady volí generála sr..e, který je páka pro válečný konflikt.. atd. atd.. atd... je mi po pravdě z poloviny českého národa na 🤮už docela ztrácím naději, že se ti čeští hlupáci proberou…*
- *Češi jsou hloupý národ, klidně zničí sami sebe.*
- *Češi nemají hrdost, jsou to sráči, všechno si nechají líbit jako ovce. Dobře jim tak.*
- *Češi si sami nikdy neuměli vládnout.*
- *my Češi jsme byli vzdyckyskurveny národ za Hitlera to byli největší udavaci někdy se stydim že jsem cech já v rusku pracoval a Rusové mají svoji hrdost a nikdo je neporazi jen my nato doplatime a voni nám to jednou vrati*
- *A o tom to je to jsme mi Češi, kecat v hospodě ale nic neudělat*

Při zobrazování Čechů na prvním místě dominoval motiv pasivity a rezignace. V komentářích převládal názor, že Češi jsou pasivní a nejsou schopni se aktivně postavit za své zájmy. Několik desítek komentářů popisovalo Čechy jako národ, který si není schopen vládnout, případně má dokonce tendence zničit sám sebe. Na podobném principu byl vystavěn i motiv zobrazující Čechy jako konformisty, přizpůsobující se každému režimu bez ohledu na etické nebo morální důsledky. Jsou vykresleni jako „národ bez páteře, morálky a svědomí". Jako příčiny tohoto stavu se uvádí, že Češi přišli o své vlastenectví, podlehli vlivu cizích mocností (míněno EU, NATO či USA) a tím jako stát ztratili suverenitu a nezávislost, národní hrdost a identitu. Dalším výrazným motivem je rozdělení a ztráta sounáležitosti. Někteří pisatelé komentářů v dezinformačních skupinách nevnímají solidaritu a spojení se zbytkem národa. Část z nich propadá skepsi, druhá část zase sama sebe považuje za ty pravé, probuzené Čechy a zbytkem národa opovrhuje.

SLOVANÉ

Zatímco jsou Češi zobrazováni jako pasivní, rezignovaní konformisté, kteří jsou ochotni se přizpůsobit cizím okupantům či politickým režimům bez výraznějšího odporu, narativy o Slovanech ve facebookových dezinformačních skupinách zdůrazňují jejich odvahu, odpor a schopnost čelit vnějším nepřátelům, což bývá vnímáno jako klíčová součást jejich identity. Zatímco národní suverenita Čechů je již v tomto pojetí prakticky ztracena, Slované (nejen v tomto případě myšleno Rusové) jsou popisováni jako ti, kteří se své suverenity nevzdají. Čechům v tomto pojetí chybí jednota a sounáležitost, kterou mohou najít právě ve spojení s ostatními slovanskými národy pod vedením Ruska.

Pravděpodobně proto, že členům dezinformačních skupin konvenuje nacionální a proruské naladění maďarského premiéra Viktora Orbána, několikrát se objevuje snaha zahrnout mezi Slovany i Maďary („*Maďaři jsou dnes již také Slované, geneticky!*").

Je to zajímavé i z toho důvodu, že poměrně často najdeme zastoupený motiv rasové identity. Ten má někdy podobu zdánlivě neškodného obdivu k výjimečné „*kráse slovanských žen*", někdy

k vlastnostem, které mají mít Slované *„v krvi“*. Někdy bývá dokonce zmíněna údajně lepší „slovanská“ haploskupina r1A. (*„Slované budou vždy nakonec držet pohromadě...můžete se Anglosasové R1B třeba posrat..tohle je naše země náš národ ..naše krev R1A ..doufám že chápete ten rozdíl mezi A a mezi B“*).

Obecně narativy o Slovanech v dezinformačních skupinách tedy ve významné míře zahrnují motiv solidarity mezi slovanskými národy. Tento narativ zdůrazňuje potřebu jednoty a spolupráce mezi Slovany, což je vidět ve výrocích o vzájemné podpoře a odporu vůči vnějším nepřátelům (především USA, Velké Británii a někdy i Německu), pro něž se používá označení Anglosasové. Této opozici vůči Západu, která je velmi silný narativem, se budeme věnovat v samostatné kapitole. Pro tento účel se využívají historické narativy, často s odkazem na údajné zrady, spiknutí nebo historické události, které měly podkopat slovanskou jednotu a nezávislost. Poměrně často se například objevuje údajný výrok Otto von Bismarcka, podle kterého je cestou k porážce Ruska odtrhnout od něj Ukrajinu a rozeštvat proti sobě slovanské národy.[28]

Proto se ve skupinách objevuje návrh řešení, že by klíčovou roli v ochraně slovanského světa před vnějšími hrozbami mělo hrát Rusko. Tento narativ je často spojen s obdivem k Vladimiru Putinovi, který je považován za údajného ochránce slovanské identity a suverenity.

Příklady:

- *Jenom Rusové jako Slované jsou schopní se každému nepříteli postavit a zničit ho!!!Na rozdíl od Čechů !!!*
- *My jsme Slované a musíme držet při sobě. Tohle je naše zem, Česká a Slovenská republika a ne Ukrajina, kde fašisti vyvolávají slávu Banderovi a mučí, zabíjení rusky mluvící obyvatelstvo.*
- *Je to dlohodobý plán Západu oddělit Ukrajinu od Ruska, rozeštvat Slovany mezi sebou, napadnour Rusko, vydrancovat jeho obrovské nerostné bohatství, Slované se pak mezi sebou bez Ruska zlikvidují sami. Toto byl plán Bismarcka, Kelgeriho i Hitlera. Nesmíme skočit na tento scénář, zachovejme naše slovanské země v míru našim dětem, naší budoucnosti.*
- *Slované budou vždy nakonec držet pohromadě...můžete se Anglosasové R1B třeba posrat.. tohle je naše země náš národ ..naše krev R1A ..doufám že chápete ten rozdíl mezi A a mezi B*
- *Dobře jim to pověděl!!!Slované spojme se proti nové genocidě vůdci Slovanům.Třeba vymýtit nový fašismus v Evropě*
- *Jsme Slované a Slovany zůstaňte* 🤮💔
- 🙏🙏🙏 *ať už to skončí a Slované drží spolu!!!* 🇪🇺🤮🤮🤮
- *Slované spojme se* 🤮❤️
- *Anglosaský výraz slave - otrok má původ ve slově Slovan. Je z dob kdy Židé prodávali polapené Slovany na dálný východ do otroctví. Frankonvé, Anglosasové, Germáni ..... nejsou naši přátelé, tam nepatříme, nikdy nás nepřijmou jako rovnocenné.*
- *Je třeba se postavit vedle Slovana a říci jasné dost. Tak jako to už Slované dělají po tisíciletí. O Rusech se říká že na povrchu mají samet a pod ním skálu. Rus vás obejme a klidně vám řekne že tudy cesta nevede a hned je vám jasné kde jsou hranice. Takhle se chovají Slované.*

28 Otto von Bismarck v Putinových službách – Manipulátoři.cz

Tohle je třeba se znovu naučit. Být laskavý, přátelský však pevný jako skála. Když s váma začne tančit medvěd, nerozhodujete kdy tanec skončí.

- *Je známo,že Slované jsou Bohem vyvolení vždy znovu povstanou.*
- *Ano Slované!!!spousta lidí si myslí ,že jsme západní ,ne jsme střed Evropy,ale Slované!!!*
- *Slované,Slované spojte se a spolu pomozte k nápravě dnešního světa, který je plný chamtivosti. korupce, nemravnosti, závisti,zloby, faleše, lži a pokrytectví. Jen společně, ti lidé co nepřijali za pravdu faleš a klam a cti pravdu pomáhejte bez přesvědčování. Činy jdou víc než slova Šiřme světlo, dobro a lásku a lásku k vlasti našich předků. Dobrý člověk pomáhá a neptá se co za to* ❤️😊🍀🍀😊🍀

Jak je vidět, v narativech významně dominuje panslavismus, který je již od 19. století uplatňován jako nástroj k prosazení ruských geopolitických zájmů. V moderním kontextu byla myšlenka panslavismu revidována a znovu úspěšně použita v ruské politické rétorice a propagandě. Často se prolíná s jinými nacionalistickými nebo kulturními narativy, aby podpořila pocit sdílené slovanské identity proti údajným vnějším (myšleno západním) hrozbám a vlivům. Ve zvýšené míře je to možné pozorovat již v době ruské anexe Krymu a obsazení území na východní Ukrajině, kdy právě „bratrskou slovanskou sounáležitost" uplatňovali Rusové jak k ospravedlnění anexe cizího území a válečných akcí, tak v komunikaci navenek.[29]

V České republice byly poměrně pravidelně k vidění aktivity různých „slovanských" spolků, přičemž některé z nich dokonce pořádaly akce „slovanské vzájemnosti" v prostorách Ruského střediska vědy a kultury, které bylo i některými státními složkami popsáno jako jedno z center šíření ruského vlivu v ČR.[30]

5.2 Oni: především Ukrajinci

Vzhledem k tomu, že krátce po zahájení výzkumu v únoru 2022 propukla ruská invaze na Ukrajinu a do České republiky přišlo více než 400 tisíc uprchlíků z Ukrajiny, zcela dominantním tématem v zobrazování „těch druhých" byli Ukrajinci a Ukrajina. Jejich negativní zobrazování zcela převládalo i nad zobrazováním dalších skupin, které byly v dezinformačních skupinách častým cílem předsudečné nenávisti (například muslimští uprchlíci z Blízkého východu či Romové).

Překvapivým zjištěním bylo množství nenávistných a hanlivých komentářů spojených s vyjádřením pohrdání či nenávisti vůči Spojeným státům americkým. Protizápadní sentiment se v těchto skupinách pochopitelně vyskytuje, ale například největší vlna etnických hanlivých či nenávistných komentářů v celém výzkumu se objevila v souvislosti s diskuzí o možném umístění americké základny v České republice.

Za zmínku stojí, že se ve skupinách objevoval i antisemitismus. Ten je v dezinformačních skupinách často přítomen latentně, například v konspiračních teoriích o globalistickém spiknutí elit.

29 Revisiting Pan-Slavism in the Contemporary Perspective, Vladimir Đorđević, Mikhail Suslov, Marek Čejka, Ondřej Mocek, Martin Hrabálek; https://www.cambridge.org/core/journals/nationalities-papers/article/revisiting-panslavism-in-the-contemporary-perspective/4EA532EFCBF0F66ACBBE6EBEF34B374C

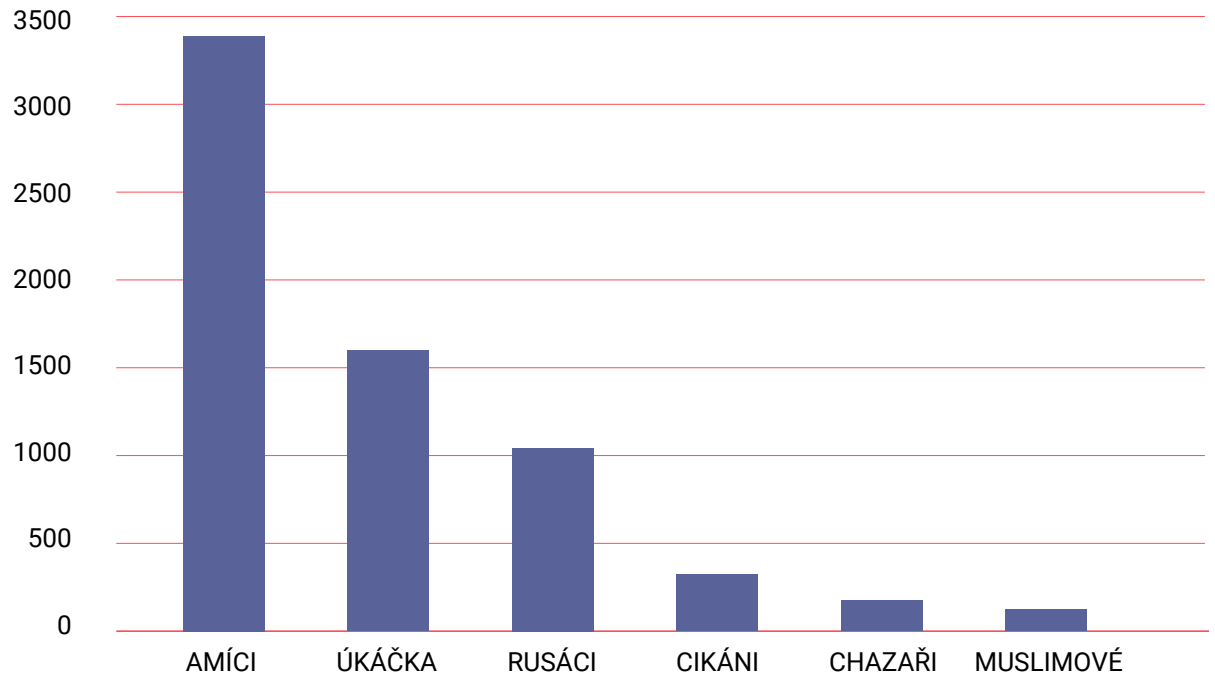
30 https://cesti-elfove.cz/wp-content/uploads/Rusky_vliv_vCR.pdf; https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rusky-dum-v-praze/r~83001c42f00211eda9eeac1f6b220ee8/

Některé dezinformační weby, například Protiproud Petra Hájka či Aeronet, které mají výraznou odezvu i ve facebookových skupinách, se otevřený antisemitismus ani nepokoušejí skrývat. Co se ale často skrývá, je samotné označení Židů. V dezinformačních skupinách se často používá výraz „chazaři", převzatý z konspiračních teorií.

Ve výzkumu najdeme poměrně vysoko zastoupený i hanlivý výraz pro Rusy: „rusáci". V dezinformačních skupinách, které jsou často latentně nebo otevřeně proruské, se objevil v souvislosti s diskuzemi, které tam vedli lidé podporující Ukrajinu a zastávající protiruské postoje.

Poměrné zastoupení jednotlivých skupin je viditelné z následujícího grafu. Ve vyhledávání byly záměrně použity hanlivé výrazy, aby se zvýšila pravděpodobnost, že se skutečně o dané skupině hovoří v negativním kontextu. Pokud budeme v průběhu celé studie využívat k osvětlení principů předsudečné nenávisti hanlivé výrazy či shrnovat negativní narativy spojené s danými etnickými skupinami, nejedná se o názory autorů studie nebo nějaká objektivní tvrzení, ale o popis dění v dezinformačních skupinách.

Obr. 12: Poměrné zastoupení hanlivých výrazů (etnofaulismů) spjatých s etnickými skupinami

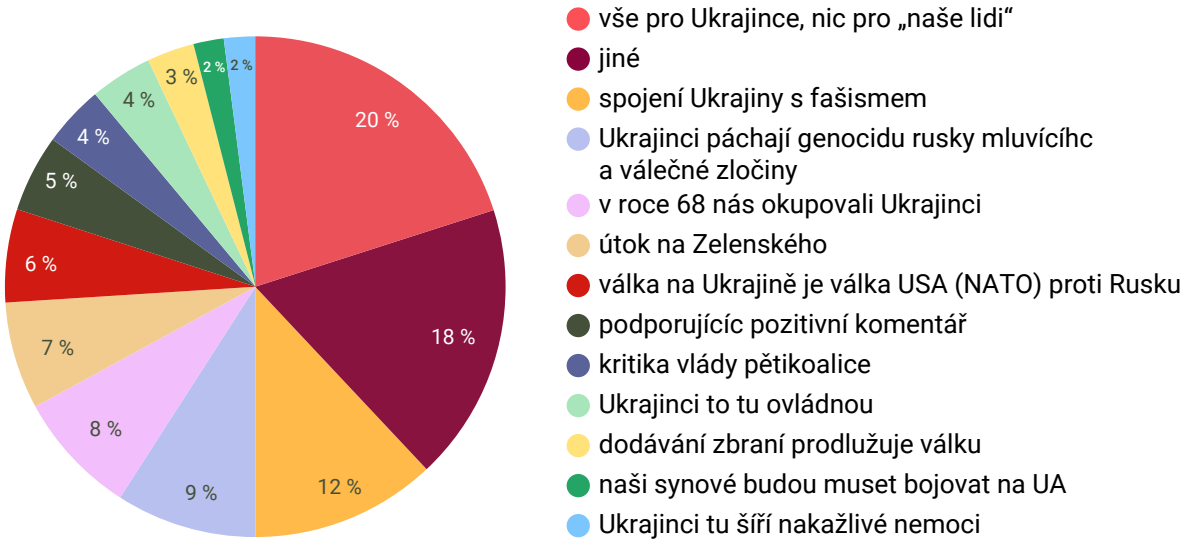
UKRAJINA A UKRAJINCI

V souvislosti s příchodem uprchlíků z Ukrajiny po zahájení ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 naše prvotní hypotéza předpokládala, že v dezinformačních skupinách budou dominovat obdobné narativy, jaké se vyskytovaly v letech 2015–2016 při příchodu uprchlíků z Blízkého východu do Evropy, tj. především obavy z dopadu příchodu takového množství uprchlíků na sociální systém. Tyto obavy mohly být umocněné vysokou mírou inflace a stoupajícími cenami energií. Obavy panovaly zejména z toho, že by nově příchozí z Ukrajiny mohli být prioritně zahrnuti do systému sociálních dávek, což by mohlo vést k opomíjení potřeb stálých obyvatel.

Během kvalitativní části výzkumu se toto téma vyskytovalo poměrně pravidelně, ale často se objevovala i témata, která by bylo možné popsat jako témata ovlivněná narativy ruské propagandy (viz kap. 2), tedy narativ o Ukrajincích jako fašistech, narativ o genocidě rusky mluvících obyvatel na východě Ukrajiny či narativ o tom, že válka na Ukrajině je skrytou válkou USA (NATO) proti Rusku.

Abychom tuto tezi potvrdili, vyfiltrovali jsme v softwarovém nástroji LookerStudio všechny komentáře obsahující neutrální slovo „Ukrajinci" a z 8076 komentářů jsme pomocí umělé inteligence vybrali sto náhodných, které jsme podrobili kvalitativní narativní analýze. Ukázalo se, že narativ pracovně nazvaný „vše pro Ukrajince, nic pro naše lidi" tvořil 20 % komentářů, ale tři výše zmíněné narativy ovlivněné ruskou propagandou tvořily dohromady 27 % komentářů. Poměrně významnou pozici (8 %) zaujímal i pro český kontext specifický narativ o tom, že Československo v roce 1968 měli okupovat Ukrajinci.

Obr. 13: Dominující narativy v dezinformačních skupinách při vyhledávání slova „Ukrajinci" při kvalitativní analýze

Podobné rozvržení témat potvrdilo i kvantitativní zkoumání pomocí softwaru Geneea, určeného pro lingvisticko-sémantickou analýzu. Ve vzniklém wordcloudu, který zobrazuje nejčastější vztahy mezi slovy, vidíme při zadání stejného výrazu „Ukrajinci" obdobnou řadu dominujících témat, kdy je zastoupeno i téma peněz či podpory vlády pro uprchlíky z Ukrajiny a Ukrajince, ale vyskytují se také slova jako NATO, USA, nacismus, Banderovci.

Obr. 14: Wordcloud – nejčastější vazby u slova Ukrajinci

HANLIVÉ VÝRAZY (ETNOFAULISMY) PRO UKRAJINCE

Termín etnofaulismus pochází z prostředí interkulturní psychologie.[31] Jedná se o neoficiální názvy používané příslušníky jednoho národa pro příslušníky jiného národa či etnika. Často jsou taková označení udělována imigrantům či minoritním skupinám v určité zemi. Vždy jsou postavena na zobecňování a odrážejí se v nich předsudky a stereotypy jedněch etnik vůči druhým. Mohou být také měřítkem toho, jak je vnímáno cizinectví (foreignness) ve vztahu majoritní populace k imigrantským skupinám s odlišnou kulturou.[32] Používání etnofaulismů pro předsudečné skupiny, které se samy označují jinak, může vést k diskriminaci, marginalizaci a dehumanizaci těchto skupin.

Tato praxe může významně ovlivnit sociální identitu cílové skupiny, posilovat stereotypy a podporovat diskriminační chování. Podle teorie sociální identity, kterou rozvinul Henri Tajfel, lidé odvozují část své identity od skupin, ke kterým patří, a tato identita může být negativně ovlivněna, pokud jsou členové skupiny cíleně označováni pejorativními termíny. To má za následek nejen psychologické důsledky pro jedince, ale také sociální důsledky na úrovni skupiny, protože to může vyvolat nebo posílit sociální napětí a konflikty mezi skupinami.[33] I když jsou taková označení majoritní společností považována za hovorové či slangové výrazy, příslušníci menšin ve valné většině případů vnímají jejich hanlivý podtext.

Nejpoužívanějším etnofaulismem vztahujícím se k Ukrajincům je termín „úkáčka“. Vyskytuje se v různých variantách s velkým i malým písmenem či různými délkami. V našem sledovaném souboru komentářů se tento výraz vyskytoval v 1620 případech. Ukrajinci dlouhodobě žijící v České republice i nově příchozí uprchlíci z Ukrajiny tento výraz znají a vnímají jej negativně. V jejich očích je používání slova „úkáčka“ ponižuje, upozorňuje na jejich odlišný původ a vyčleňuje je

31 ALLPORT, G. W. (2004) O povaze předsudků. Praha. Prostor. ISBN 80-7260-125-3.
32 PRŮCHA, J. (2010) Interkulturní psychologie. Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha. Portál. ISBN 978-80-7367-709-1.
33 „Pejorative Language“ na Internet Encyclopedia of Philosophy https://iep.utm.edu/pejorati/

ze společnosti. („*Když u někoho zaslechnu jak používá výraz „úkáčka“, hned vím že ten člověk má k Ukrajincům negativní postoj.*“)

Příklady:

- *Všechny Úkáčka bez rozdílu.... Táhněte odkud jste přišli!! A táhněte hned, dokud je ještě čas.* 🤔😠
- *je vidět, že ukáčka můžou všechno,,,*
- *Ukáčka zde mohou vše ,zákony jsou pouze na někoho .Co na to p. ministr ,snad by měl odstoupit ,když to nedokáže zvládnout.*
- *Nesnášela jsem úkáčka před 15 lety, nevím proč bych teď měla milovat .....*
- *Táhněte ukacka z našeho státu. Doma sme tu my ne vy.*
- *Konečně někdo myslí i na Čechy a né jenom na úkáčka....* 👍
- *Je to kurva ty zasrany ukacka TADY nikdo nechce at’ táhnou do hajzlu tohle je česká republika a žádnéj ukrajinec tady nemám co dělat je to verbez hnusná*
- *Tak. A ještě můžou ukáčka vyrábět stínítka na lampičku z ruské kůže. A já bych se tomu ani nedivila. Svět ztrácí lidskost.*
- *proč bych já měl živit Ukáčka , kteří tady leží na pupku ??, Jen se koukněte kolem sebe , kolik Ukáček tady bydlí v našich bytech , nemusí makat , dostávají podporu i na děcka , které nechodí do našich škol , protože proč , jsou přeci Ukáčka , oni nemusí , tak at’ se vrátí zpět odkud přišli , já je tady nechci , můj názor* 😪😪
- *Ukáčka tu prochlastávají štědré sociální dávky a ostatní evropské země za ně mají bojovat. Nasrat.*
- *Kriminaly se tu plní ukáčkama, bordely lacinejma ukrajinskejma štětkama, to málo z nich co tu maká, akorát sráží hodnotu práce a ještě si to chce roztahovat hubu?!?...!?*
- *Ukacka jsou fasistycky zrůdy a kdo je podporuje jestejnej jako voni*
- *Proto v lékárnách léky chybí.Stále říkají, že je výpadek a přitom to dostávají ukáčka.Češi plat’te a chcípejte*
- *a tu bohužel bude, protože Ukáčka jsou tuberou nakažení*

V takových komentářích je přítomná generalizace, která připisuje všem členům dané skupiny společné, převážně negativní znaky. Vidíme komentáře popisující Ukrajince jako ekonomické břemeno („*nemusí makat*“ a „*dostávají podporu i na děcka*“). Zároveň se objevují i emoce hnusu, pocity ohrožení a odpor vzbuzující stereotypy spojující Ukrajince s kriminalitou, prostitucí či šířením chorob. Přítomný je i narativ ruské propagandy spojující Ukrajince s fašismem, včetně znechucení vzbuzujícího komentáře odkazujícího na nacistické vyhlazovací tábory („*ukáčka budou vyrábět stínítka na lampy z ruské kůže*“).

Mezi hanlivými výrazy označujícími Ukrajince se ve zkoumaném datasetu objevily i výrazy přejaté z ruštiny. Tyto výrazy se v České republice pro Ukrajince nepoužívaly a mohou být dalším důkazem, že dezinformační skupiny na českém Facebooku přejímají narativy ruské propagandy. Prvním z nich je označení „chochol“, které se v datasetu objevilo 54x. Toto označení má hlubo-

ké kulturní kořeny a od roku 2014 je Rusy používáno stále častěji. Termín „chochol“ Ukrajince přímo nedehumanizuje, ale když je používán spolu s výzvami k násilí a ospravedlňováním násilí a krutostí vůči Ukrajincům, může být vnímán jako ospravedlnění této krutosti a dalšího násilí. Sami Ukrajinci toto slovo vnímají velice citlivě, jako ponižující, někdy se zesměšňujícím kontextem, kdy jim je připisována nevzdělanost nebo venkovskost.

Původně slovo chochol označovalo charakteristický účes, který nosili ukrajinští kozáci v 16. a 17. století. Tento hanlivý výraz je používán jako nadávka, kterou Rusové označují Ukrajince. Ve zprávě společnosti Facebook z roku 2017 bylo zjištěno, že od roku 2014, po ruské anexi Krymu a obsazení části východní Ukrajiny, se používání urážek ze strany Rusů a Ukrajinců vůči sobě navzájem vystupňovalo, což způsobilo, že společnost Facebook začala obsah obsahující slovo chochol (případně také „moskal“, což je hanlivý výraz označující Rusy) odstraňovat.[34]

Příklady:

- *kkt fialový a poradce dalšího ňoumi Sikeli + celá posraná vláda řeknou,že by to nebylo solidární s chocholama.No a proto musíme posílat zbraně,naše peníze,plivat na RF,v zimně mrznout,a být úplně bez peněz na ulici.*
- *Chocholy damoj!*
- *tak to kecáš voe...úkáčka vždycky byly jsou a budou ty zajeb.aný chocholové...*
- *Když to tady čtu,tak by možná stálo za úvahu mu tam hromadně místo zbraní a peněz posílat fekálie 😁 třeba by se pak konečně zasloužil o skončení války 😁😆chochol zku.venej🤮*
- *Je mi špatně, když myslím na to,co čeká na naše děti.. a to můžeme být rádi, že se chocholové nemnoží,jako arabášové v Německu...*
- *Ty zasraný Ukrajinský ksichty pozná člověk ještě než otevřou držku... ať táhnou odkud přišly chocholové zku rveny🤮🤮🤮*
- *„Chochli „ všechno nějak zneužiji ! A výraz „chochli „ není nadávka, pokud v minulém věku bojovali tak měli pokrývky hlavy ozdobené (chocholi) !*
- *jsme pokrytci, upnuli jsme se na bitku mezi moskaly a chocholy, ano, je to hrůza, ale mlčeli jsme a dělali jako že se nic neděje, když naše armáda pod vedením spojenecké NATO a USA, okupovalo Irák, Sýrii, Lýbii, Afganistán Srbsko atd.atd. Včera zrovna proběhla reportáž o naší vojenské akci v Mali, kde se mění žoldáci za nové. Co tam děláme? Proč nám to nevadí? Takže Květuš, dějiny opravdu nezačínají rokem 1968 ale je to to nejstarší svinstvo, jehož pamětníci ještě v hojném počtu žijí, stejně tak, jako na Ruské, Polské, Bulharské, Maďarské, Německé a Ukrajinské a kteří jsou i u nás jako bývalí okupanti v roli uprchlíků*
- *Debil teď brečí a prosí chochol jsou horší než zvířata bastard*
- *Je potřeba nahnat ty Chocholy do moře.*
- *...chocholi si budou pořád vymýšlet a lhát*
- *Chocholové dělají bordel všude kam přijdou.*
- *Rozmyslam, ze ai to „Z“ dam na auto... Akurad sa bojim, ze mi to nejaki chocholi rozmlatia :o* 😀

34 Incitement to Kill: Tracking hate speech targeting Ukrainians during Russia's war in Ukraine

- *Boj do posledního ukronáckového chochola.RF by měla přidat.a zrušit tyto choutky hnUSA. Jen jestli si amici uvědomuji,že se může jednat i o útok v USSA.*
- *Chocholský hnis...*
- *chochol z banderlandu tahni domu*

V těchto komentářích se opět objevuje motiv toho, že podpora Ukrajiny, ať už jde o dodávky zbraní či podporu uprchlíků, znamená ohrožení ekonomických zájmů Čechů. Nalezneme zde motiv, který se objevoval i během příchodu uprchlíků v letech 2015 –2016, že nově příchozí ovládnou místní společnost. K příchodu blízkovýchodních uprchlíků se vztahuje i zcela explicitní výrok „*můžeme být rádi, že se chocholové nemnoží,jako arabášové v Německu*“ s dvojím pejorativním označením, jak pro Ukrajince, tak pro Araby. Opět je přítomná generalizace připisující členům dané skupiny stejné, většinou negativní vlastnosti.

Velice nebezpečná je poznámka „*Ty zasraný Ukrajinský ksichty pozná člověk ještě než otevřou držku.*“ Tento otevřeně rasistický komentář vychází z naprosto nepřijatelné představy, že identitu člověka a jeho etnickou příslušnost lze poznat podle fyzických rysů. U takového nepřijatelného předsudečného či rasového profilování na základě domnělých fyzických znaků nejenže narůstá riziko diskriminace z důvodu spojení s etnickými předsudky, ale je významné i riziko fyzického napadení a legitimizace násilí. K násilí nebo dokonce k etnickým čistkám na základě domnělých fyzických znaků docházelo v minulosti, ať během holocaustu nebo během genocidy ve Rwandě, kdy jedním ze způsobů, jak byli Tutsiové identifikováni, byly jejich domnělé fyzické rysy, jako byla výška a tvar obličeje, které Hutuové považovali za typické pro Tutsie.

Obdobnou roli může hrát fráze „*chocholové jsou horší než zvířata*“, která má za cíl dehumanizovat Ukrajince. Srovnáváním se zvířaty jim odepírá lidskou důstojnost a ospravedlňuje špatné zacházení. Stejně jako výraz „*chocholský hnis*“, který představuje silně negativní a dehumanizující narativ zobrazující Ukrajince jako nositele nemocí a špíny, což je typickým příkladem xenofobní dehumanizace. Tento jazyk nejenže zobrazuje cílovou skupinu jako zdroj nemocí nebo kontaminace, ale také vyvolává emocionální reakci odporu a strachu, což může vést k sociálnímu a psychologickému odstupu a diskriminaci.

Takové užívání metafor spojených s nemocemi a rozkladem má často za cíl odlidštit cílovou skupinu, přičemž naznačuje, že jejich přítomnost je patologickým stavem, který vyžaduje eliminaci nebo očištění. Tímto způsobem, podobně jako při historických příkladech rasových a etnických čistek, se podobné výroky snaží ospravedlnit agresi a násilí proti dané skupině. Tato rétorika je zvláště nebezpečná, protože přispívá k formování sociálních bariér a může inspirovat násilné akce proti cílové skupině na základě představy, že jejich eliminace je oprávněná nebo dokonce nutná pro ochranu společnosti.

Na první pohled viditelné je také používání narativu ruské propagandy spojující Ukrajince s fašismem. Tímto narativem se Rusko snaží ospravedlnit okupaci a boje na Ukrajině, přičemž se odvolávají na historii boje proti fašismu během 2. světové války. K démonizaci Ukrajinců často bývá využíváno údajné spojení s kontroverzním ukrajinským politikem Stepanem Banderou, jak to vidíme například ve výroku „*chochol z banderlandu tahni domu*“. Objevuje se i další narativ, který válku na Ukrajině pokládá za zástupnou válku USA proti Rusku, např. „*Boj do posledního ukronáckového chochola.RF by měla přidat.a zrušit tyto choutky hnUSA.*“

Míra a podoba nenávistných komentářů ve facebookových skupinách je alarmující nejen svou intenzitou, ale především mírou dehumanizace. Tento fenomén je zvláště nebezpečný, protože představuje velké riziko, že takové projevy mohou přejít do násilných akcí v „reálném" světě. Pokračování této rétoriky by nemělo negativní dopad pouze na život Ukrajinců v České republice, ale mohlo by vážně narušit základy demokratické společnosti v ČR jako celku.

Ruský původ je zřetelný také u slova „ukrop". To v ruštině znamená „kopr" a používá se jako hanlivé označení Ukrajinců. Přijetí tohoto termínu jako nadávky odráží širší vzorce etnických stereotypů a rétoriky související s ruskou anexí Krymu a válkou na východě Ukrajiny v roce 2014. Ze začátku se pojem vyskytoval zejména mezi rusky mluvícími, kteří jej hanlivě používali vůči Ukrajincům, kteří podporovali protesty na Euromajdanu a směřování Ukrajiny k evropské integraci. Zajímavé je, že někteří Ukrajinci si tento výraz přetvořili do symbolu národní hrdosti. Jako ironickou přezdívku si ji v roce 2014 během války v Donbasu zvolili ukrajinští vojáci a Andrij Jermolenko navrhl nášivku na rameno. Pod názvem Ukrop také kandidovala jedna marginální politická strana, po jejímž neúspěchu polevilo ironické využívání tohoto pojmu a je nadále používán hanlivě ruskou propagandou.[35]

Příklady:

- *Lebo ukropi nemajú vlastne hranice ani štat sú to len zbytky banderovsmych potkanov čo vraždili ženy deti a starcov*
- *Rusové ukropum ukážou kde je jejich místo*
- *Napořád, jednou covid, pak ukropi, pak hrozba války nebo covid.*
- *Putin nikoho nevyhladzuje....fašisti z Azova a Pravého sektora vyhladzovali ruskú menšinu žijúcu na východe Ukrajiny a tá sa preto rozhodla z takého štátu vystúpit'...ruská armáda na rozdiel od ukropov civilistov nevraždí....ak nie si úplne ohlúpnutý, tak si pozri videá z oblastí dobytých Rusmi...ľudom tam konečne začal lepší život....ale užitočným hlupákom anglosaských fašistov sa ťažko vysvetľuje*
- *Jakým právem ta ukropa má prostor v našem parlamentu? To už jsme jejich kolonií a je to náš nový vůdce?*
- *Ukropskej dobytek* 🤮🤮🤮🤮🤮
- *Aproč tam nestojí někdo s transparentem Ukropstán je fašistický stát, pryč s banderovským Ukropstánem, jsem za návrat Ukrajiny?*

V komentářích se opět vyskytuje dehumanizace, navíc spojená s principem kolektivní viny, kdy se skupině přisuzuje kolektivní odpovědnost za násilné činy „*zbytky banderovských potkanů, co vraždili ženy děti a starce*". Dále vidíme další z motivů ruské propagandy připisující Ukrajincům vinu za údajné vyhlazování ruské menšiny na východě Ukrajiny, opět se zdůrazněným motivem fašismu. Podobně je Ukrajina – „*banderovský Ukropstán*" – označována za fašistický stát. Fráze „*být užitečným hlupákem anglosaských fašistů*", zase odkazuje na propagandistický narativ, který prezentuje válku na Ukrajině jako válku kolektivního Západu ztělesněného „Anglosasy" proti Rusku.

35 https://interfax.com.ua/news/general/274023.html

„UKRAJINIZACE“

Představu o údajné „ukrajinizaci České republiky“ lze považovat za součást širšího vzorce konspiračních teorií o výměně obyvatelstva, podobně jako například „Kalergiho plán[36]“ nebo „The Great Replacement[37]“. Tato konkrétní teorie naznačuje údajnou cílenou snahu české vlády a vnějších mocností (jako je EU, USA nebo Německo) nahradit nebo naředit původní české obyvatelstvo uprchlíky (v letech 2015–2017 především uprchlíky a migranty z blízkovýchodních zemí či Afriky).

V pojmu „ukrajinizace“ je zřetelná paralela s hnutím „proti islamizaci ČR“, které v České republice působilo přibližně v letech 2015 – 2017. Toto hnutí v sobě kromě výše zmíněných teorií zahrnovalo i konspirační teorii o tzn. „Eurabii[38]“. Jeho činnost se projevila především v demonstracích, dále bezprecentním počtem proti-migračních a proti-muslimských stran a straniček kandidujících do regionálních voleb v roce 2015 a svým způsobem vyvrcholila fingovaným teroristickým útokem „Islámského státu“, který Martin Konvička, lídr hnutí „Blok proti Islámu“ zinscenoval na Staroměstském náměstí.[39]

Další rovina se spojuje s vnímáním současné pětikoaliční vlády jako vlády, která nebrání zájmy Čechů, ale slepě poslouchá pokyny EU, USA nebo Německa. Je to přítomno mimo jiné v dezinformaci o tom, že se vláda hodlá ve volbách v roce 2025 u moci udržet tak, že ukrajinským uprchlíkům udělí občanství, včetně hlasovacího práva.

Příklady:

- *Člověk by snad ustal i tu drahotu, kdyby věděl, že to momentálně jinak nejde a že se vláda snaží najít řešení ve prospěch naší země. S čím se ale smířit nejde, je UKRAJINIZACE našeho národa, s obrovskou podporou vlády a nekonajici policie. Toto si opravdu líbit necháme, z toho bude díky vam (milá vládo), ještě občanská válka!*
- *Bude Euro, budeme si platit zdravotnictví, chce ukrajinizaci naší české vlasti, pustit vojska k nám, tvrdá cenzura. Takže udělat z nás menšinu.*
- *Kolem voleb se mluví tolik proto,aby se lidi zabývali jedině tímto,a lidi aspoň nemají šanci zjistit,co se tady děje,je to další migrace UK, každý den 2500 utečenců,do konce roku 2023 jich tady bude 1500 000, začíná ukrajinizace ČR* 🤮🤮🤮
- *My jsme v podstatě ve dvojím koloniálním postavení. Protože EU je kolonií USA a my jsme ještě navíc kolonií Německa. K tomu ještě navíc „díky“ ukrajinskému premiérovi Fialovičovi probíhá ukrajinizace ČR - jak jinak si vysvětlit ukrajinské vlajky na státních budovách - takže doba před 89 pro nás byla oproti tomu, co se děje teď, procházkou rajskou zahradou.*
- *tenhle hajzl podepsal se Zelenským už v říjnu smlouvu, že sem přijedou další tisíce Ukrajinců a ve zbrojovkách se budou vyrábět zbraně. Musíme jim zařídit bydlení se vším všudy!!!! Je to už dlouho připravovaný plán ukrajinizace , s veškerým zbrojním arsenálem pro válku NATO s Ruskem! Fiala z nás udělal nejnebezpečnější místo Evropy!!! Bylo to snadné nás*

36 https://www.skeptic.org.uk/2021/09/eurabia-the-kalergi-plan-and-the-great-replacement/
37 https://globalextremism.org/the-great-replacement/
38 https://academic.oup.com/book/25370/chapter-abstract/192453545?redirectedFrom=fulltext
39 https://www.idnes.cz/zpravy/cerna-kronika/staromestske-namesti-konvicka-islamsky-stat-divadlo.A160821_160228_krimi_bse

oblbnout , jak s covidem, tak s Ukrajinou! Teď už se můžeme jenom modlit abychom nezmizeli z povrchu zemského!

- *Po celoživotní práci 10-15 tisíc je bída, chudoba, není na bydlení, potraviny a léky. Mě je opačně líto mladých, nic dobrého je už nečeká. Připravili jsme jim tady peklo na zemi. Islamizace a ukrajinizace Evropy. I po zlém, toto sem tahají*
- *Roztahují se tu až nehorázně. Tohle je naše země. Tahle ukrajinizace, co je nám pořád podsouvána, mě, s prominutím, už sere. Ať táhnou domů. Budeme na ně řvát jak v 68. roce. Oni jsou prostě okupanti, mají to v krvi.*
- *Nechceme u nás ukrajinskou špínu ! Ničené země v procesu ukrajinizace. Zdivočelé dementní elity se rvou o moc. Rozumní politici jsou drsně likvidováni…… Musíme se sjednotit proti dementům z EU a USA a NATO a OSN .Fiala a žumpa Čaputová jsou nástroje USA a EU ! Kolaboranti ke zdi!*
- *Lidi jsou zmanipulování a až se probudí, bude už pozdě. Dochází k ukrajinizaci naší země a dopadneme, jak na Ukrajině. Totálně zadlužený stát. Slepenec podporuje fašismus s nacismus a nikomu to nedochází.*
- *V ČR ZAČÍNÁ UKRAJINIZACE ZA PODPORY LIKVIDAČNÍHO KOMANDA S RAKUŠANEM A FIALOU , ODS ZAČÍNÁ S VYSTĚHOVÁNÍM JIŽ NĚKTERÝCH OBYVATEL JIŽNÍ ČECHY BEZDĚDOVICE MÁ VYTIPOVÁNO 60000 STÁTNÍCH BYTŮ PRO UKRAJINCE BUDE SE TO TÝKAT OBYČEJNÝCH ČESKÝCH RODIN.*
- *Co nás čeká a nemine? Českoukrajinsko. Už dnes jsou u nás Ukrajinci největší menšinou, je jich tu víc, než Moravanů. Přijely zejména „mladé plodnice“ toužící dostat se na vytoužený západ vysněné Evropské unie.*
- *Děti zde narozené získají občanství. Nastane slučování rodin. Nikomu se nebude chtít zpět. Staneme se časem západní Ukrajinou, to je dnes již jisté. Dramaticky poklesne životní úroveň a zvýší se kriminalita. Emoce jitřené euroukropropagandou s léty vyprchají, zbudou jen nenávratné škody, problémy a také ten zlatý liberální západ tak na nás bude pohlížet. Jako na Českoukrajinsko nebo Ukrajinskočesko.*
- *Můžou dát Ukrajincům volební právo, zapomínat, nesmíte zapomínat, že mají moc.*
- *Tomu věřím že Ukrajincům dají volební právo.Proto si je tak obchází.*
- *Tak si ho užijte tři a půl roku vás bude nyní ždímat a potom asi taky jelikož dá volební právo i ukrajincum a to už tu český narod strati rozhodovací právo vlastně*

Mezi komentáři se nacházel i slovo od slova zkopírovaný úryvek z dezinformačního webu AE (Aeronet) News, který popisoval kroky, jež má vláda Petra Fialy činit k údajné „ukrajinizaci“ České republiky.[40]

40 https://aeronet.news/a-je-to-venku-spanelsky-denik-uverejnil-detaily-z-unikleho-dokumentu-z-bruselu-o--chystanem-pridelovem-systemu-na-plyn-v-cele-evropske-unii-zahy-pote-i-na-ropu-elektrinu-a-podniky-pujdou-na-zkracene/

Obr. 15: Printscreen úryvku z článku na dezinformačním webu Aeronet News z 8. 5. 2022

Fialův děsivý plán na ukrajinizaci ČR již začal v plné síle, některé české servery již začaly vydávat články v ukrajinštině jako za Protektorátu

Naprosto netušíme v redakci, kde je Fialova vláda bude chtít ubytovat v době bytové a hypoteční krize v ČR. Jedinou možností je uplatnění Nouzového stavu ze zákona a nastěhování Ukrajinců lidem do velkometrážních bytů. Nic jiného nepřipadá v úvahu, protože v tělocvičnách a ve stanech je můžou držet jen přes léto. A Ukrajinci v těchto počtech způsobí v ČR ukrajinizaci. A co to je? **To je proces, kdy najednou uvidíte ve městech dvojjazyčné nápisy v češtině a ukrajinštině, kdy najednou na českých serverech začnou psát články v ukrajinštině, jako už začal Seznam Zprávy [5].** Je to proces, kdy najednou ve školách se začne vyučovat v ukrajinštině, kdy se i na úřadech a v bankách začne mluvit ukrajinsky, přičemž ukrajinština začne znít z televize a z rozhlasu.

Sarkasmus...

A spolu s tím se začnou uplatňovat kulturní prvky, budou se měnit osnovy ve školách, bude se vyučovat o Stěpanu Banderovi, v televizi budou vysílat ukrajinské filmy. Proces ukrajinizace tak povede k reformátu republiky a spolu s tím i k chudnutí, na které jsou Ukrajinci už od narození zvyklí. Budou učit Čechy, jak žít chudě. A fialový premiér v brýlích, místy připomínající mladší verzi Heinricha Himmlera, když se pozorně zadíváte, se bude chlubit, jak jeho vláda pomohla Ukrajině ze všech zemí EU nejvíce! Ale jak a k čemu dopomohla jeho vláda českému obyvatelstvu, to bude strašlivé a zakázané veřejné tajemství. Už je to blízko, nákupní vozík poprvé bude v ČR již brzy poloprázdný.

-VK-

Šéfredaktor AE News

Narativ o údajné „ukrajinizaci" České republiky odhaluje, že v dezinformačních skupinách panuje hluboce zakořeněný strach, obavy a nepřátelství vůči Ukrajině a Ukrajincům, často vyjádřené konspiračními teoriemi, obviňováním současné vlády, ale i masivním používáním předsudků a stereotypů.

Pochopitelně se objevují obavy z ekonomických dopadů příchodu uprchlíků z Ukrajiny. Narativ „vše pro Ukrajince, nic pro naše lidi" může mít i podobu „zaručené informace" o tom, jak jsou z bytů vystěhováváni Češi a naopak jsou tam umísťováni Ukrajinci. Výjimkou však nejsou ani silně polarizující výhrůžky násilím (politici podporující Ukrajinu mají být „postaveni ke zdi") či občanskou válkou. Politici jsou označováni za kolaboranty a jako takoví mají být zlikvidováni. K současné vládní koalici Petra Fialy se vztahuje i dezinformace o tom, že plánuje udělit ukrajinským uprchlíkům volební právo a udržet se tak u moci.

„Ukrajinizace", konkrétně v podobě příchodu uprchlíků či dodávek zbraní pro Ukrajinu, má dále ohrozit bezpečnost naší země, protože bude dodávat „arzenál pro válku NATO s Ruskem", což opět odkazuje k výraznému motivu ruské válečné propagandy. Podpora Ukrajiny je také ve shodě s dalším narativem ruské propagandy přirovnávána k podpoře nacismu a fašismu.

Nechybí ani paralela s další údajným pokusem o nahrazení obyvatel, tedy „islamizací". Příchod uprchlíků je s ní srovnáván a obojí má negativně ovlivnit budoucí život současné mladé generace. „*Připravili jsme jim tady peklo na zemi. Islamizace a ukrajinizace Evropy.*" Motivem odkazujícím na teorie o „demografickém džihádu nebo džihádu pomocí dělohy[41]", jako v případě konspirací

41 Jihad.cz: Interpreting Jihad, Sexual Jihad and Demographic Jihad in the Czech Anti-Islamic Milieu, Tadeáš Vala https://www.mdpi.com/2077-1444/12/12/1086

šířených o muslimech, je příspěvek s dehumanizujícím označením pro ukrajinské ženy: „*přijely zejména mladé plodnice*“. Takový výrok je nejen bytostně dehumanizující a xenofobní, ale také sexistický, kdy redukuje ženy pouze na jejich schopnost přivádět na svět děti. Navíc jazyk zdůrazňující porodnost a reprodukci podporuje xenofobní obavy z migrantů, kteří „nahrazují“ nebo početně převyšují původní obyvatelstvo.

Ve všech narativech spojených s údajnou „ukrajinizací“ či „islamizací“ je přítomen implicitní motiv pasivity. Viditelné je to například na spojeních „*budeme nahrazeni*“ nebo „*udělají z nás se menšinu.*“ Zde je vidět, jak všechny tyto konspirační teorie ovládnutí či nahrazení perfektně souzní s obrazem Čechů jako pasivních a rezignovaných.

NARATIV RUSKÉ PROPAGANDY: SPOJOVÁNÍ UKRAJINCŮ S NACISMEM

Ruský propagandistický narativ, který spojuje Ukrajinu s nacismem, je dlouhodobou taktikou, kterou Rusko používá k ospravedlnění svých vojenských akcí a k ovlivňování domácího i mezinárodního veřejného mínění.

K posílení svých manipulativních tvrzení často využívá historické paralely, zejména připomínáním postavy Stepana Bandery. Bandera, kontroverzní ukrajinský nacionalistický vůdce za druhé světové války, spolupracoval v počátečních fázích války s nacistickým Německem a usiloval o vytvoření nezávislé Ukrajiny. Rusko se na tuto historickou postavu často odvolává, aby naznačilo „historicky danou“ příbuznost ukrajinského nacionalismu a fašismu. Odvoláváním se na Banderův odkaz se Rusko snaží svou vojenskou intervenci na Ukrajině zarámovat jako pokračování „Velké vlastenecké války“ proti fašismu a apelovat tak na hluboce zakořeněnou národní hrdost a historickou paměť spojenou se sovětským vítězstvím nad nacistickým Německem.[42]

Od toho se rovněž odvíjí narativ o „*nacistickém kyjevském režimu*“, který vznikl na základě tvrzení Ruska, že musí „chránit“ rusky mluvící a bojovat proti údajným neonacistickým vlivům na Ukrajině, a výrazně zesílil po anexi Krymu a zahájení války na východní Ukrajině, která začala v roce 2014. Líčení ukrajinské vlády a armády jako infiltrovaných neonacisty slouží k legitimizaci vojenských intervencí Ruska a k vykreslování jeho akcí jako morální křížové výpravy proti fašismu. Toto tvrzení opět využívá hluboce zakořeněnou vzpomínku na druhou světovou válku a boj proti nacistickému Německu, která je významnou součástí ruské národní identity. Rozsáhlé analýzy a ověřování faktů organizacemi jako např. FactCheck.org[43] však ukazují, že krajně pravicové skupiny na Ukrajině sice existují, ale jsou marginální a na politiku země mají minimální vliv. Tento narativ je i přes nedostatek podstatných důkazů nadále klíčovým prvkem ruské geopolitické strategie, jejímž cílem je podkopat legitimitu a suverenitu Ukrajiny na světové scéně.

Jak bylo uvedeno výše v této studii, narativy ruské propagandy o údajném „*nacistickém kyjevském režimu*“ či o nutnosti „*ochrany rusky mluvících obyvatel*“ se významnou měrou vyskytují v narativech spojených s Ukrajinou a Ukrajinci také v dezinformačních skupinách na českém Facebooku. Tyto dva narativy tvoří společně 20 % vzorku komentářů spojených s Ukrajinou, tedy naprosto shodný počet s 20% narativem obávajícím se ekonomických dopadů příchodu uprchlíků či podpory Ukrajiny („vše pro Ukrajince, nic pro naše lidi“). Protože se vyskytují i další manipulativní narativy ruské propagandy, například o tom, že válka na Ukrajině je zástupnou válkou USA proti

42 https://www.cejiss.org/looking-for-stepan-bandera-the-myth-of-ukrainian-nationalism-and-the-russian-special-operation

43 https://www.factcheck.org/2022/03/the-facts-on-de-nazifying-ukraine/

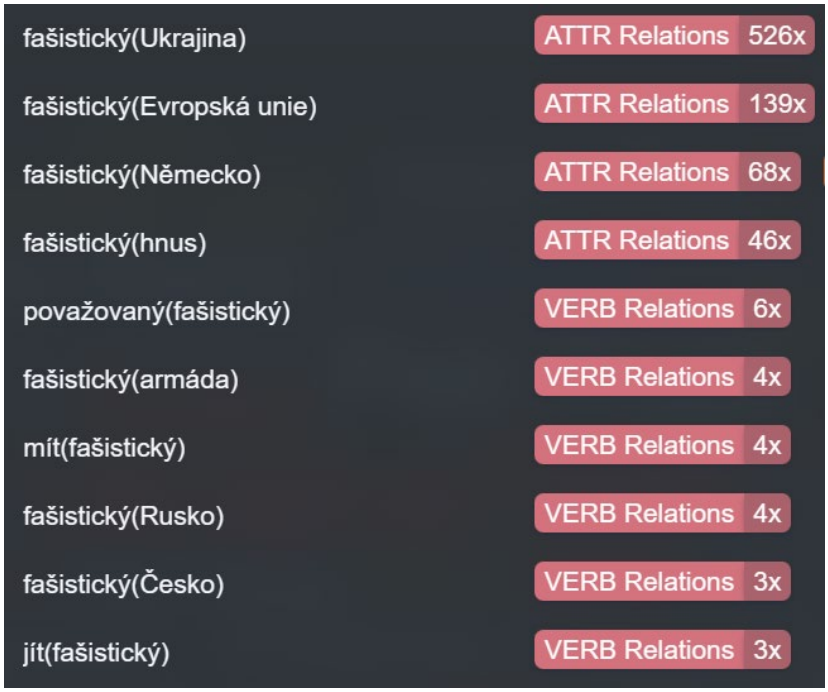
Rusku (6 %), ukazuje se, že narativy ruské propagandy převládají nad částečně pochopitelnými obavami z ekonomické podpory Ukrajiny a ukrajinských uprchlíků.

Slovo „fašistický“ je ve zkoumaném datasetu nejčastěji se vyskytujícím manipulativním či nenávistným výrazem. Nástroj LookerStudio jej dohledal 9328x, slovo „fašoun“ 1809x, výraz „nacisti/nacistický“ 3304x, jméno Bandera či různé varianty výrazu banderovci 1744x a odkaz na údajně neonacistický batalion Azov 2491x. Všechny tyto výrazy odkazující na spojení s nacismem jsou zastoupeny více než například nejrozšířenější etnofaulismus, tedy hanlivý výraz pro Ukrajince „úkáčka“ (vyskytuje se 1620x). To je dalším potvrzením, že v zobrazování Ukrajinců skutečně dominuje narativ ruské propagandy o Ukrajincích jako nacistech.

Vzhledem k tomu, že kvantitativní výzkum přináší cenné informace v kontextu práce s velkými daty, mohou se tam vyskytovat nepřesnosti. Například slovo „fašistický“ bylo s oblibou používáno pro označení současné vlády Petra Fialy (někdy v kontextu podpory Ukrajiny, ale někdy i bez tohoto kontextu, jako označení údajné nepřijatelnosti a nebezpečnosti této vlády). Zaměřili jsme se proto ještě na lingvisticko-sémantické ověření této kategorie.

Nejprve jsme nejčastější subjekty spojované s atributem „fašistický“ vyhledali pomocí softwarového nástroje Geneea, využívajícího strojové učení pro lingvisticko-sémantickou analýzu. V kategorii „atributy“, tedy nejčastěji spojovaná přídavná jména, bylo spojení „fašistická Ukrajina“ na prvním místě s 526x použitími. Následovalo spojení s Evropskou unií (139x). Je zajímavé, že časté spojení „fašistické Německo“ bylo použito pouze 68x.

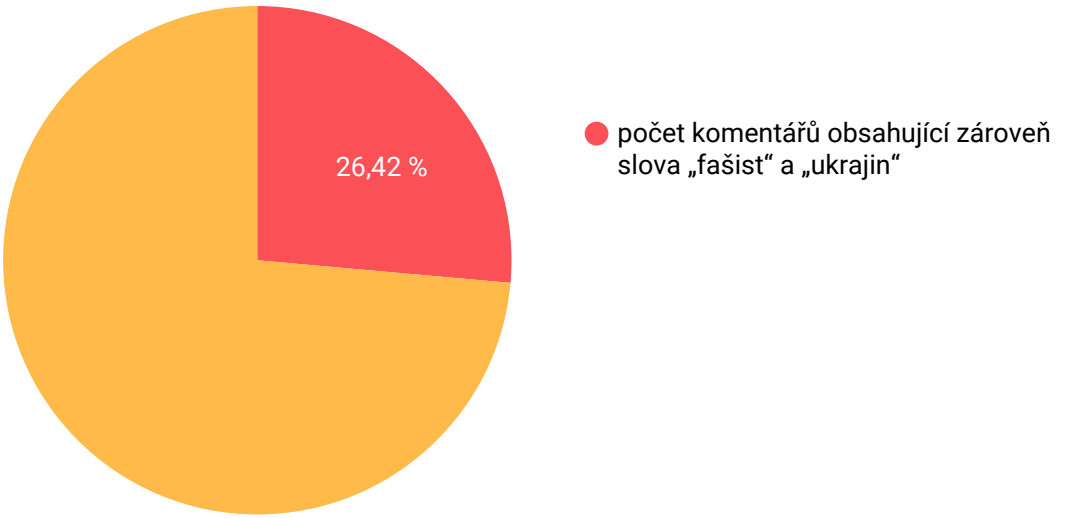
Obr. 16: Nejčastěji přiřazované atributy získané pomocí nástroje Geneea využívajícího strojové učení

Dále jsme v programu Looker Studio vyfiltrovali všechny komentáře obsahující část slova „fašist“ (aby bylo možné dohledat i slova jako fašisti, fašista, fašistický, fašistickému) a ve výsledných komentářích jsme vyhledali slovo/část slova „ukrajin“ (opět proto, aby byly zahrnuty i další tvary slov: Ukrajina, Ukrajinec, ukrajinský atd.).

Slovo „fašist“ obsahovalo 13 417 komentářů a ukázalo se, že část slova „ukrajin“ obsahovala více než čtvrtina z nich (26,42 %).

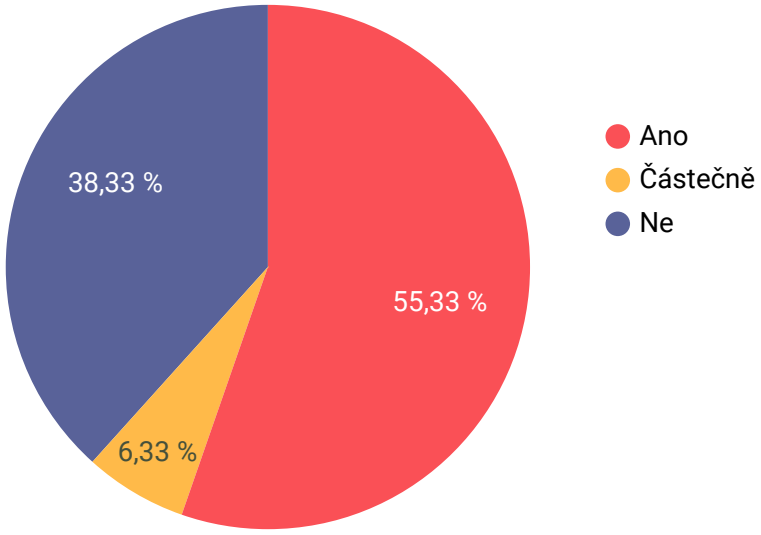
Obr. 17: Graf ukazující, že v datasetu 13 417 komentářů obsahujících část slova „fašist“ bylo 3545 komentářů obsahujících část slova „ukrajin“ (tedy 26,42 %)

I když toto kvantitativní vyhledávání již umožnilo získat konkrétní údaje o tom, že více než čtvrtina komentářů z datasetu obsahujícího výrazy odkazující na spojení s fašismem obsahuje zároveň i zmínku o Ukrajině či Ukrajincích, rozhodli jsme se ještě pro kvalitativní lingvisticko-sémantickou analýzu. Z výše zmíněného datasetu 13 417 komentářů obsahujících část slova „fašist“ jsme pomocí umělé inteligence vylosovali 300 náhodných komentářů, u nichž jsme ručně, včetně dohledávání kontextu, ověřovali, zda se nějak propojují s tématem Ukrajiny či Ukrajinců.

Ukázalo se, že jasné spojení s Ukrajinou má 166 komentářů (tedy 55,3 %). V případě 19 komentářů (tedy 6,3 %) bylo spojení částečné. Obsahovalo například zmínky o tom, že fašismus má být v Rusku i na Ukrajině. Dalších 115 komentářů (tedy 38,3 %) se k Ukrajině nevztahovalo vůbec. Například v nich komentující – zastánci Ukrajiny – označovali za fašistické Rusko. Dále byla za fašistickou označována Evropská unie či její představitelé, případně česká vláda (bez kontextu pomoci Ukrajině).

Obr. 18: Spojení fašismu s tématem Ukrajiny při kvalitativní analýze výzkumníkem

Vysoké procento komentářů spojujících Ukrajinu s fašismem pravděpodobně odráží vliv ruských propagandistických narativů, jejichž cílem je delegitimizovat ukrajinskou vládu a její kroky. Tato vyprávění často využívají historických citlivých témat, např. kontroverzní role osobností, jako byl Stepan Bandera, během druhé světové války, aby vykreslila současnou Ukrajinu v negativním světle jako stát, který je dodnes v rukou nacistů. Šíření takových narativů v České republice lze považovat za projev strategie ruského režimu, jehož cílem je podkopat podporu Ukrajiny zejména v zemích střední a východní Evropy.

Časté spojování Ukrajiny s fašismem v internetových diskuzích může vystupňovat předsudečné napětí, zejména v době, kdy je v České republice značný počet ukrajinských uprchlíků. Označováním Ukrajinců jako příznivců nebo dědiců fašistické ideologie mohou tyto manipulativní narativy vyprávění posilovat nedůvěru a nepřátelství mezi českými občany a ukrajinskými uprchlíky a normalizovat tvrzení ruské propagandy. Zarážející je to zejména u čelných politických osobností, včetně poslanců a předsedů stran.[44] To by mohlo vést k diskriminaci a potenciálně i k násilným činům vůči ukrajinské komunitě. Šíření těchto narativů navíc komplikuje integraci ukrajinských uprchlíků do české společnosti. Pokud je vnímání veřejnosti ovlivněno dezinformacemi, které vykreslují uprchlíky v negativním světle, může to vést k zatvrzelému postoji veřejnosti vůči poskytování podpory uprchlíkům či vůči jejich setrvání na území ČR.

Toto vysoké zastoupení narativu ruské propagandy zdůrazňuje význam důkladné mediální gramotnosti a schopnosti kritického myšlení obyvatelstva. Kromě toho by česká vláda a občanská společnost možná měly zintenzivnit své úsilí o potírání těchto narativů, zdůrazňovat jejich nebezpečí a zároveň usilovat o vytvoření vlastní hodnotově orientované strategické komunikace.

5.3 Exkurz: Využívání narativu „Velké vlastenecké války" Putinovým režimem

Příkladem řemeslně skvěle zvládnuté (i když z morálního hlediska pochybné) strategické komunikace je využívání historické paměti Velké vlastenecké války Putinovým režimem. Využívání narativu „Velké vlastenecké války", zejména prostřednictvím akcí jako „Nesmrtelný pluk", je strategickou snahou o budování pozitivního obrazu tohoto historického období na ruské domácí scéně. Pochod „Nesmrtelný pluk", při němž lidé nesou portréty svých příbuzných, kteří bojovali ve druhé světové válce, slouží několika účelům: působí jako osobní a národní vzpomínka, potvrzuje ruskou identitu a posiluje narativ Ruska jako velmoci a vítěze nad nacismem. Tato přehlídka pomáhá upevňovat národní jednotu a vlastenectví a spojuje tyto pocity přímo s osobou Putina, který se jí často osobně účastní, což posiluje jeho obraz obránce ruského státu a ruských hodnot.

Tato narativní strategie posiluje selektivní paměť dějin, kdy je z kolektivní paměti odstraněno spojenectví s nacisty, například pakt Ribbentrop-Molotov či masakr v Katyni, a naopak jsou zdůrazňovány sovětské oběti a vítězství. Tato selektivní historiografie slouží k legitimizaci Putinova režimu, vytváří kontinuitu ruské velikosti z minulosti do současnosti a staví Putina do role ústřední postavy tohoto vyprávění.

44 https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-politalk-okamura-ukrajinci-jsou-nackove-a-to-je-jeste-jemne-slovo-40466692

Kreml byl také obviněn, že „Nesmrtelným plukem“ manipuluje obyvatelstvo, využívá jejich osobní rodinné paměti (včetně citové zainteresovanosti) a z hnutí občanů se stala státem řízená akce, která zdůrazňuje roli vlády při zachování a uctívání národní historie. Tato manipulace je součástí širšího trendu, kdy ruská vláda převzala kontrolu nad historickým vyprávěním, aby posílila národní povědomí a sladila ho s cíli své vlády.

Obr. 19: Občané Petrohradu při pochodu „Nesmrtelného pluku“ v roce 2016[45]

5.4 Dehumanizace

Prvky dehumanizace byly zatím přítomné ve všech kapitolách, ale vzhledem k závažnosti a relativně velkému výskytu dehumanizujících komentářů zde zařazujeme samostatnou kapitolu věnovanou tomuto tématu. Dehumanizační rétorika často přirovnává dotčené skupiny k nežádoucím nebo nižším formám života nebo k pouhým objektům, čímž ospravedlňuje nebo motivuje agresi proti nim.[46] Dehumanizace snižuje vnímanou hodnotu lidských bytostí, což ospravedlňuje a umožňuje diskriminaci, zneužívání a násilí. Tento proces přispívá k rozkladu sociální soudržnosti a podkopává základní lidská práva a důstojnost dotčených skupin. Zařazení této kapitoly chce poskytnout hlubší porozumění mechanismům, které vedou k sociálním konfliktům a násilí.

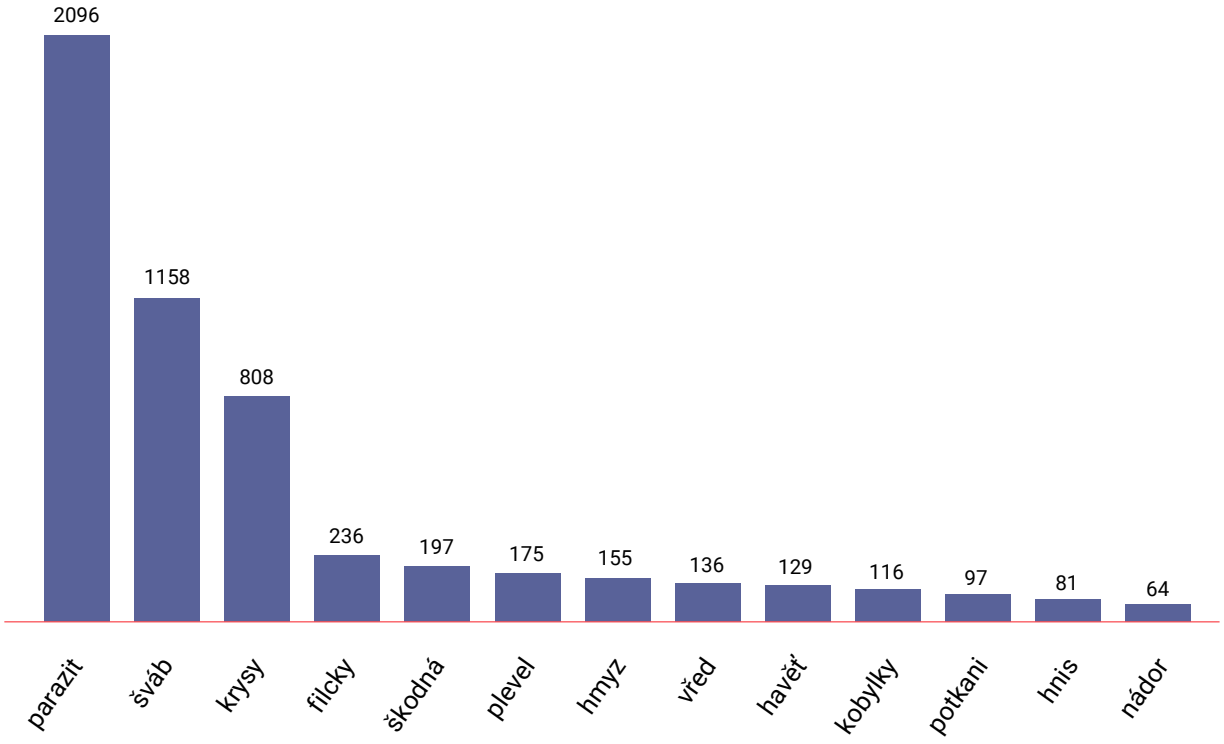
Pomocí softwarového nástroje LookerStudio jsme vyhledali nejčastěji se vyskytující slova, která mají dehumanizující význam. Ne všechny výrazy byly spojeny výhradně s dehumanizací Ukrajinců. Některé byly namířeny například proti politikům, případně se objevovaly komentáře, které prohlašují, že za „obtížný hmyz“ považují obyčejné lidi představitelé vlády nebo elity. Přesto je

45 https://en.wikipedia.org/wiki/Immortal_Regiment#/media/File:2016_Immortal_Regiment_in_Saint_Petersburg_(017).jpg

46 https://academic.oup.com/pq/article-abstract/71/3/647/5917108?login=false

zde zmiňujeme, protože chceme vyzdvihnout množství komentářů, které paralelně s dehumanizujícími výrazy vyzývaly k násilí či fyzické likvidaci.

Obr. 20: Nejčastěji se vyskytující dehumanizující výrazy

PŘIROVNÁNÍ K PARAZITŮM/ŠKŮDCŮM

Metafora parazitů a škůdců s sebou nese představu bytostí, které nejenže konzumují zdroje bez přínosu pro společnost, ale také aktivně poškozují svého hostitele. V sociálním a politickém diskurzu je tento jazyk často využíván k popisu skupin, které jsou vnímány jako vnější nebo cizí, například migrantů nebo menšin. Tím se nejen posiluje narativ o jejich „nežádoucí" přítomnosti, ale také se legitimizuje agrese, násilí, diskriminace nebo represivní politika vůči nim. Používání dehumanizujících metafor o parazitech snižuje empatii vůči dotčeným skupinám. Lidé jsou méně ochotni poskytnout podporu nebo zdroje skupinám, které jsou jim prezentovány jako paraziti. Rétorika o těch druhých jako o „parazitech" se objevovala u genocid a etnických čistek v minulosti, a to jak během holocaustu, tak například u genocidy ve Rwandě nebo při pronásledování Rohingů v Barmě od roku 2017, kde nenávistné komentáře na Facebooku sehrály významnou roli.

Příklady:

- *Přesně tak,ukroši se parazitují na náš Českých občanech.*
- *Zastřelit bez soudu, škodná*
- *ANO TOMIO SVATÁ PRAVDA.FAŠOUNY U NÁS NECHCEME.CHOVAJÍ SE U NÁS JAKO NENAŽRANÁ ZVĚŘ.SVÝCH VLASTNÍCH PARAZITŮ MÁME DOST !!!*

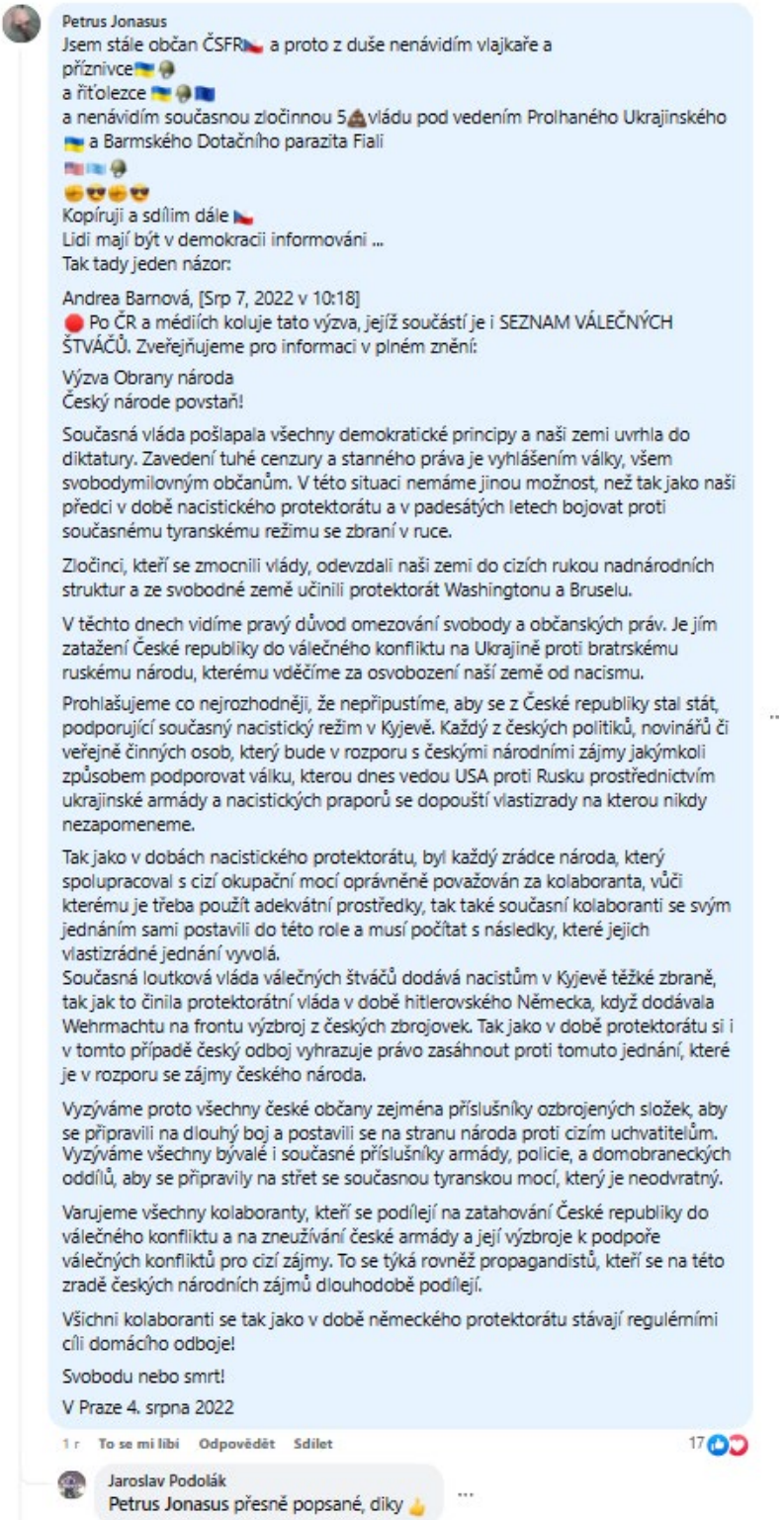
- *Debilové jinak se to říct nedá!!!!!Nějak se zapomnělo jaký byly parchanti za 2 světové co dělali Banderovci co udělali Polákům i jak se chovali u nás v 68 že dělali tady bugr taky a že to byly hovada a dodnes se chovají jako hovada!!! Dřív mi tolik nevadily ale od jisté doby sem sakra alergický na vše spojené z Ukrajinou jsou to jen paraziti*
- *Vyhnat je z republiky je to velká škodná*
- *Mě se líbí že Amici jsou zobrazování jako klišťata!Jsou to paraziti světa!Jenom sát a ještě sát!Ve jménu„ Demokracie „!*
- *Fiala ten vladtizrádce kdyby šel od válu tak by jsme koukali jak by ti paraziti z Ukrajiny zdrhali zpět do své země. Jelikož tady by jim dotace skončila. Fiala je nebezpečný parazit kterého musíme zastavit jakýmkoliv způsobem a to hned.*
- *Geny parazitů se nezapřou!🤮*
- *„Hnát je svinskym krokem,parazity“*
- *„Jaký pak uprchlíci. Jsou to cikánští PARAZITI a PLEVEL.... Kdo v tomto marastu udělá pořádek. Jedině náš NÁRODNÍ vůdce!!!! Koho by jste chtěli mít, takového vůdce po volbách?“*
- *Jděte do prdele vy prasata 🤮‼️nemáte nárok a pokud vás to táhne na západ tak si zbalte saky paky a táaahněte ‼️Čechům se jen uleví od takových parazitů ‼️🙏💝🇿 je z vás i tak jen na 🇿🤮🤮🤮🤮🤮🤮🤮🤮🤮🤮😡😡😡‼️*
- *je to modrožlutá parazitická verbež nic víc*
- *Něco vím když do starého hnízda přijde nová Kukučka původní obyvatelé vystrnadí klidně násilím následně je zabije.. buď pádem s hnízda když ne dorazí je na zemi.. tak nějak nebudem mít čím proti nim bojovat možná těch pár co mají doma zbraně nebo vlastní obchody ale to jim také nepomůže nebudem držet spolu zato oni jo kolik krát vystřeliš než se k tobě dostanou s dostupné 9mm tak 6x a sou u tebe ty tvoje rodina tvůj domov to všecko bude jejich protože my budem pro ně škodná ach jo sou všude arogance věčně řvaní MHD/úřad/ obchod/posilka nikde se neumí chovat a to jen co pozoruji já jen co mě sere že fakt některý mají takový prachy a chovají se jak mamutkokoti to se nedá vystát jednou začnou ty ukrajinská auta hořet což není špatný nápad 😁😁*

Na těchto příkladech je zřetelné, jak výrazně je propojeno syntagma o parazitech spolu s výzvami k násilí. Ukrajinci mají „*táhnout*“, mají být „*vyhnáni z republiky*“, jsou „*škodná, která by se měla střílet*“, navrhuje se, že by „*ukrajinská auta měly hořet*“. Uprchlíci jsou přirovnáváni ke „*kukačkám, které vystrnadí původní obyvatele*“. Jako nebezpečný parazit a vlastizrádce je popisován premiér Fiala, včetně výzvy, že „*musí být zastaven jakýmkoliv způsobem*“. Vysoce nebezpečné je tvrzení, že určitá skupina „*má parazitismus v genech*“, což má naznačovat, že je určitá negativní vlastnost neoddělitelná a vrozená. Za zmínku stojí i volání po „*NÁRODNÍM vůdci*“, který by měl vyřešit problém s „*cikánskými parazity*“, kdy se pravděpodobně jednalo o romské uprchlíky z Ukrajiny. Nevidíme tedy pouze dehumanizující označování marginalizované skupiny, ale výroky, které ohrožují demokracii v České republice jako takovou.

Z hlediska šíření bylo u výrazu „parazit“ velké množství kopírovaných, tzv. „tapetovaných“ komentářů. Například následující komentář vyzývající k ozbrojenému povstání proti státu „*pod vedením Prolhaného Ukrajinského a Barmského Dotačního parazita Fiali*“, který podporuje „*současný nacistický režim v Kyjevě*“, byl do skupin vykopírován ve vyšších desítkách případů a setkal

se s pozitivní odezvou. Zároveň se opět setkáváme s narativem ruské propagandy zobrazujícím Ukrajinu jako fašistický stát.

Obr. 21: Reálný komentář vyzývající k povstání proti státu

PŘIROVNÁNÍ KE HMYZU

Přirovnání lidí ke hmyzu je jedním z nejextrémnějších příkladů dehumanizace. Hmyz je často vnímán jako obtížný, nežádoucí a odporný. Tímto způsobem popisovat lidi vede k jejich dehumanizaci, snižuje jejich lidskou hodnotu a připravuje půdu pro další negativní zacházení. Když jsou lidé popisováni jako hmyz, může to ve společnosti vyvolat přesvědčení, že s nimi lze zacházet méně citlivě než s lidskými bytostmi. To může ospravedlnit diskriminační politiky, násilné činy a dokonce i předsudečné čistky, jak bylo historicky viděno v mnoha genocidách po celém světě.

Při práci s datasetem v softwarovém nástroji LookerStudio jsme nalezli 249 komentářů obsahujících slovo hmyz, z nichž bylo 155 použito v dehumanizujícím kontextu. Zbývající komentáře byly spojeny s v té době trendujícím hoaxem, dovedně využívajícím vzbuzování pocitu hnusu[47], o tom, že Evropská unie měla nařídit přidávání prášku z rozemletého hmyzu do potravin.

Zároveň se v komentářích objevovaly i jiná označení či jiné druhy hmyzu jako švábi, mandelinky, filcky, klíšťata. Je potřeba zmínit, že některé komentáře o „ruských švábech" či „proruských filckách", které používají stejný dehumanizující princip, přidali do skupin lidé zastávající proukrajinské postoje. Slovo šváb bylo s 1158 komentáři druhé nejčastěji se vyskytující dehumanizující označení, spojení „ruský šváb" v tom figurovalo 198x.

Příklady:

- *Konečně svítá,že by na lepší časy ? Většina Ukrajinců až na malé výjimky jsou jak škodlivý hmyz jako třeba mandelinka, jak ji jednou vysadíte už se jich nezbavíte* 👎👈
- *Odporne, zoufale...i opice, ne primati, se chovaji lepe, toto je skodlivy hmyz, zlikvidovat !*
- *Nový druh hmyzu. Bezdětná žlutomodrá chcajda přelétavá. Hnízdí v BMW*
- *Hlavně že vláda podporuje UK uprchlíky a vůbec že je sem pouští.? Mají bránit svoji Ukrajinu. Co tady vůbec dělají? Maji tu být jen děti a senioři. Ale tenhle hmyz? a policie jim má být v patách a deportovat zpět.*
- *Budeme je muset vypálit jako otravný hmyz*
- *Ano, ten hmyz škodí míň a můžeš ho zabít.*
- *Ukrofašistická filcka.*
- *Ukrajinský svině vyhubit ten hmiz tady v Čechách*
- *Jsou jako švábý, a proto říkám rozmackat, rozšlapat.*

Komentáře, ve kterých jsou Ukrajinci přirovnáváni ke škodlivému hmyzu nebo švábům, ukazují na dehumanizaci, která historicky často předcházela fyzickým útokům a genocidám. Přirovnání ke *„škůdcům"*, které *„je třeba vypálit"* nebo *„rozmačkat"*, naznačuje, že ti, kdo tyto komentáře píší, vnímají násilí jako akceptovatelnou reakci.

PŘIROVNÁVÁNÍ K NEMOCI

Přirovnání k nemocem, jako je *„rakovina"*, *„vřed"* nebo *„nádor"*, které redukuje lidské bytosti na představu něčeho škodlivého a nebezpečného, vyvolává silné negativní emoce, jako jsou strach,

47 SPECIÁL: dezinfo-narativ „cvrčci" - Čeští elfové

odpor a hnus. Tyto emoce mohou vést k většímu sociálnímu odstupu a odcizení dotčené skupiny. Příslušníci většinové společnosti mohou cítit, že je nutné se před danou skupinou připodobněnou k nemoci „*chránit*“, což podporuje vyhýbání se kontaktu nebo dokonce agresi vůči dané skupině. Když jsou lidé popisováni jako nemoci, může to vést k hlubokému rozdělení mezi „*nakaženými*“ a „*zdravými*“ částmi společnosti. Obavy z „*šíření*“ nebo „*infekce*“, které tato metafora přináší, mohou vést k iracionálním reakcím a panice, které snadno přecházejí do nenávisti a agresivity. Tyto metafory byly v minulosti rovněž často používány k legitimizaci drakonických a nehumánních politik, včetně etnických čistek, deportací a dalších forem předsudečné nebo rasové diskriminace, včetně nacistické rétoriky během holocaustu.[48]

Příklady:

- *Už aby Putin ten ukrajinský vřed vypálil*
- *Ukrajinšti, modrožlutí vředi - tohle si nechte zarámovat, at' máte na co vzpomínat !!!* 😠🤮🤮🤮💩💩
- *Tou nemocí je vřed. Vřed v podobě USA, jejich rozpínavost, výbojnost, nenasytnost a smyšlená nadřazenost nad ostatními národy. Amerika má už na rukou příliš mnoho krve.*
- *tkz. banderovci byli horší než fašisti, a jsou i těd je to vřed a ten se těd podporuje*
- *Jste úplně mimo,nácкové UK jsou zlo a vřed toho všeho,podporováni západem a i naši tupou stupidvládou demožumpy* 🤢😡
- *Budoucnost patří Slovanům....tak at' si odcházející hnis užije své křeče....*
- *Chocholský hnis...*
- *Souhlas. Toto je jediný rozumný přístup. Je nutné podniknout kroky k ne-li odstranění, tak alespoň k utlumení fanatického modrožlutého fialového nádoru v naší zemi!* 👍🏻👏🏻
- *Mluví jasně a zřetelně .USA je rakovina která se rozlézá po světě a je potřeba ten fašistický nádor jako je Ukrajina vyříznout a vyléčit.*

Ve výše uvedených komentářích najdeme všechny charakteristiky dehumanizujích komentářů spojených s metaforou nemoci. Ukrajinci jsou přirovnávání k „*vředu, který má Putin vypálit*“, je opět používán narativ ruské propagandy o spojení Ukrajiny s nacismem („banderovci“, „nácкové“) i hanlivé označení pro Ukrajince ruské provenience („chocholský hnis“). Opět jsou silně zastoupeny metafory implikující násilí; je nutné je „*vyříznout*“, „*odstranit*“ či „*vypálit*“.

Časté opakování všech typů těchto dehumanizujících označení na platformách jako je Facebook může vést k jejich normalizaci. To může snížit prahovou hodnotu pro přijatelné chování a umožnit širší přijetí nenávistné rétoriky,[49] což umožňuje další šíření nenávisti a diskriminace.

48 Dehumanization and mass violence: A study of mental state language in Nazi propaganda (1927–1945) - PMC
49 Thirty years of research into hate speech: topics of interest and their evolution. Alice Tontodimamma, Eugenia Nissi, Annalina Sarra & Lara Fontanella; https://link.springer.com/article/10.1007/s11192-020-03737-6

5.5 Další cílové skupiny předsudečné nenávisti

V této kapitole se podrobněji zaměříme na další skupiny, které byly ve sledovaném období častým cílem online etnicky motivovaných předsudečně nenávistných komentářů.

ANTISEMITISMUS

Antisemitské konspirační teorie jsou součástí české dezinformační scény. Jsou zastoupeným, byť nikoli dominujícím proudem. Často se ale spojují s o něco rozšířenějšími konspiračními teoriemi o novém světovém řádu či spiknutí globalistických elit.

Jak uvádí článek na portále Proboha: „*Nahradit takovéto „globální elity" obrazem Žida už nevyžaduje téměř žádné úsilí. Stačí jen prohlásit, že například většina účastníků tajemné a všemocné konference Bilderberg, na níž světové elity mají údajně rozhodovat o další budoucnosti světa, jsou vlastně stejně Židé … S tím souvisí i vyhraněný antiglobalismus. Původně nenásilný směr, varující před ztrátou občanských práv a rozmělněním vlastní svébytnosti prostřednictvím globalizace, může být v radikálnější poloze otevřený tezím o spiknutí globálních elit s cílem vytvoření jedné světové vlády – někdy nazývané jako Nový světový pořádek (New World Order, NWO).*"[50]

Příkladem mohou být i v českém prostředí masivně rozšířené konspirační teorie týkající se George Sorose. Ty jej považují za hlavního strůjce různých globálních politických a ekonomických událostí. Soros je často vykreslován jako „loutkář", který stojí za mnoha mezinárodními politickými hnutími a událostmi. Například v Maďarsku byla jeho osoba terčem kampaně, která ho démonizovala jako hlavního podporovatele migrace do Evropy, což bylo široce považováno za antisemitskou rétoriku. Teorie spojující Sorose s různými globálními krizemi, jako jsou migrace nebo politické protesty, často vykreslují Židy jako tajnou elitu, která se snaží manipulovat a ovládat světové dění.[51]

Dezinformační scéna je náchylná k přejímaní těchto konspiračních teorií především z důvodu nedůvěry k „mainstreamovým médiím". Uchyluje se pak třeba ke zdrojům spojeným s ezoterickou scénou, například k webu Zvědavec.cz Vladimíra Stwory či Osud.cz Jiřího Maria Maška. Vedle těchto dlouhodobě působících webů se v posledních pěti letech objevila nová vlna internetových stránek, které kombinují konspirační teorie s antisemitismem a protizápadní rétorikou, a to za využití obsahu přebíraného z oficiálních státních médií, jako jsou ruské Russia Today a Sputnik či íránská Press TV.[52] Propojení na ruskou propagandu je patrné také u antisemitských článků na dezinformačních webech Aeronet či Protiproud.cz.[53]

Antisemitské dezinformační kauzy vedle své „stálé" agendy o globalistickém spiknutí pružně reagují na aktuální dění. „*Židé jsou pak prostřednictvím konspiračních teorií obviňováni v podstatě z jakékoliv rozsáhlejší přírodní katastrofy, válečného konfliktu či teroristického útoku, které jsou zrovna v centru mediální pozornosti. Od samotné události ke vzniku antisemitské konspirační teorie o této události nemusí uplynout více než 24 hodin.*"[54] Významně se to projevilo například během pande-

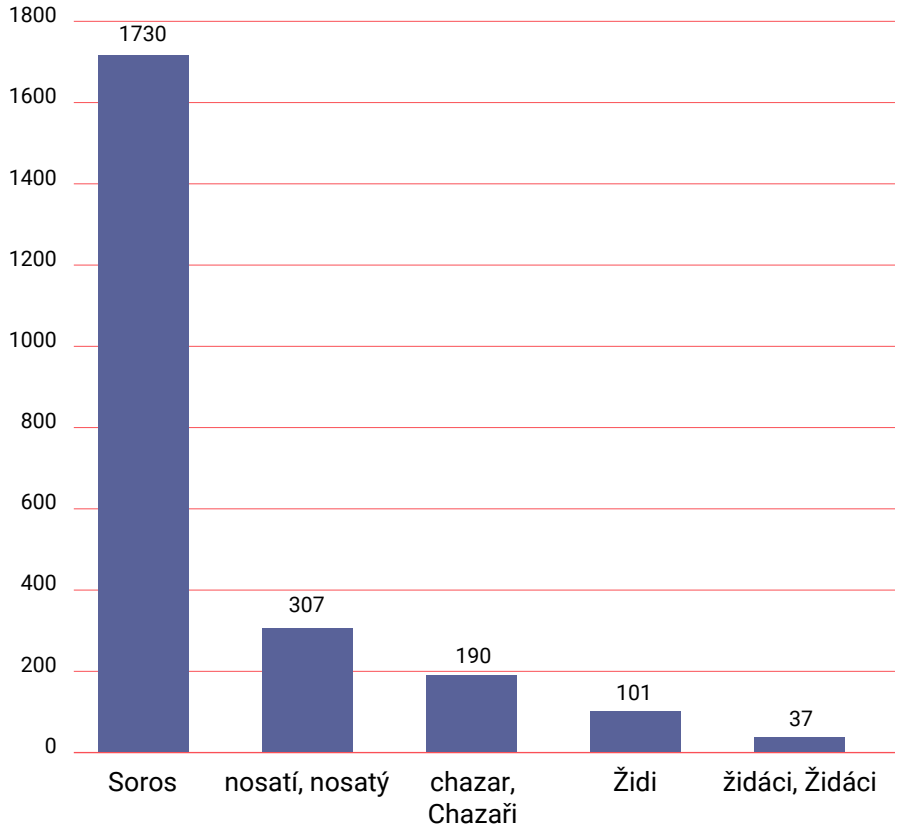
50 Nepodceňujme mobilizační potenciál antisemitských konspiračních teorií - Proboha!
51 The Violent Impact of Anti-Semitic Conspiracy Theories: Examining the Jewish World Domination Narratives and History | Middlebury Institute of International Studies at Monterey
52 Nepodceňujme mobilizační potenciál antisemitských konspiračních teorií - Proboha!
53 Antijudaismus a antisemitismus v Česku. Kde jsou jejich kořeny a jak se nejčastěji projevují? A proč nenávist https://www.ceskatelevize.cz/porady/1098528273-krestansky-magazin/221562215600015/
54 Nepodceňujme mobilizační potenciál antisemitských konspiračních teorií - Proboha!

mie covid-19, kdy byli Židé zároveň obviňováni z rozpoutání pandemie, stejně jako z plánované genocidy a obohacení prostřednictvím očkování.[55]

Ve zkoumaném datasetu se kromě označení „Židi“, „Židé“ či pejorativního výrazu „židáci“ objevuje i označení „Chazaři“. Toto označení má původ v antisemitské konspirační teorii o tom, že většina současné židovské populace nemá genetické spojení s biblickými Izraelity, ale má se údajně jednat o potomky turkického národa Chazarů, který měl ve středověku konvertovat k judaismu. Toto označení v sobě nese většinou negativní konotaci, často spojenou s výše zmíněnými konspiračními teoriemi o nadvládě globalistických elit.

Dalším označením Židů, které se vyskytuje ve zkoumaném datasetu, je „nosatí“. Tento vysoce antisemitský přívlastek se vyskytuje od doby středověku[56], významně se vyskytoval v antisemitských karikaturách a dalších dehonestujících zobrazeních Židů.[57]

Obr. 22: Antisemitské výrazy přítomné ve zkoumaném datasetu

Příklady:

- *Je to Žid a Židi nebyli neoblíbení jen tak pro nic za nic. Nějaký důvod tam být musel.*
- *Chazarska svoloc.*😤😤😤

55 https://a2larm.cz/2021/01/pandemii-provazi-antisemitismus-a-zneuzivani-holocaustu/
56 https://www.media-diversity.org/understanding-the-antisemitic-history-of-the-hooked-nose-stereotype/
57 Srov. HAUSER, Jakub, ed. a JANÁČOVÁ, Eva, ed. Obrazy nenávisti: vizuální projevy antisemitismu ve střední Evropě. 1. vydání. Praha: Artefactum, 2020. 271 stran. ISBN 978-80-88283-45-4.

- *Není náhodou Zelenský taky žid?Není on je židák.Zřejmě chazar.*
- *Co čekáte od chazarského Žida? Čestnost,pravdomluvnost,nebo dokonce odvahu?Sněte dál.*
- *Zelenskyj je figurka, kterou ovládá západní Chazarská elita!!!!*
- *Tuhle zemi chazarský svině nikdy nedobudou.*
- *To je hnus ukr*jinskej!!!!Potomci chazarů se zdegenerovanými geny!*
- *Pavel Turzo To je plán nosatých, jak zbavit lid majetků a udělat z nás otroky. Otrok nesmí nic mít a bude šťasten. Vše bude patřit dle NWO nosatým jako vládcům světa. Bílý člověk je inteligentní, zodpovědný, pracovitý, těžko si nechá nasadit okovy, zbavit svého majetku, co nabudoival. Proto je určen k záhubě! Na naše místa proto vozí neinteligentní barbary, prý jakoby na práci. Proto je i vakxcínace zaměřena na bílé Slovany.*
- *Trubky, tupí gjímové naletěli před 33 lety lháři, podvodníkovi, zrůdě, kulisákovi, nosatým - židozednářům, zaslíbených satanu, kteří nenávidí křesťanství! U-hnije je satanské hnízda satanských vlád, proto islamizují, likvidují Evropu!*
- *Nosatí „to“ vymysleli jako pomstu za křišťálovou noc, nosatí to vyrobili, nosatí to propagují, nosaté je třeba eliminovat! Koupili si téměř všechny vlády na celém světě.*
- *Soros je podle mě posluhovac ďábla. Chová se jako dobrodinec, ale je to peknej hajzl, co podporuje všechny svinstva, války, epidemie, pády státu, krádeže v různých zemích atd. Schovává se za filantropa ale má krev na rukou, má na 1000 životu v luxusu a přitom už je starý.....*

Obr. 23: Ukázka antisemitského komentáře ze zkoumaného datasetu, který kombinuje antisemitismus s konspiračními teoriemi o nadvládě globalistů a novém světovém řádu

Vite,zmeni se pouze vlajka Ukrajiny a to tim,ze bude uprostřed bílá šesticípá hvezda,tak jak si to usmyslelo pár idiotů v NWO,to neni nic proti normálním zidum,ale vše oroti chazarskym zmrdum,kteri byli diky slovanum nuceni prijmout jedno ze trech nabozenstvi,hadejte,ktere si vybrali,k hazar je absolutni satan, neslučující se s lidskym bytim,viz rotchield, Rockefeller, Soros a dalsi temto satanskym, vraždícím zmrdum podobní,oni se roztahli po svete diky vyvrazdenim kupců, kteří jedini meli pristup k nim do země a ktere vyvrazdili a ukradli jejich identitu a diky ni se dostali ze země,kterou nesměli opustit,nevim presne,protoze si to dokonale nepamatuji,ale jeden ukradl identitu jakehosi kupce Maiera z Německa,utikali přez stredni evropu,takze tu zanechali i spoustu svych potomku,protoze to je nehorazny dobitek

1 r **To se mi líbí** **Odpovědět** **Sdílet**

Z příkladů je patrné, že antisemitismus a antisemitské konspirační teorie jsou součástí předsudečné nenávisti v prostředí dezinformačních skupin na sociálních sítích. Je paradoxní, že se paralelně s pojetím Ukrajiny jako údajně nacistického státu rozvíjejí i antisemitské útoky či

konspirační teorie spojené s prezidentem Zelenským, který je židovského původu. Za „*potomky Chazarů se zdegenerovanými geny*“ jsou označováni i sami Ukrajinci.

Komentářům však dominuje představa globálního spiknutí (židovských) elit, mimo jiné ztělesněných Georgem Sorosem. Jeho jméno je spojováno s představou, že ovlivňuje dění ve světě i v České republice (přičítá se mu zvolení Václava Havla prezidentem; Havel je mimochodem také označován za Žida). Děsivou podobu tyto teorie získávají, když jsou propojeny s plány na údajnou „*genocidu bílé rasy*“, ať už pomocí vakcinace či nahrazení migranty (Great Replacement Theories, viz oddíl „Ukrajinizace“.)

ANGLOSASOVÉ

S narativy o nepřátelských Anglosasech jsme se setkali v jednom z předcházejících oddílů této studie, kde byli vylíčeni jako protivníci Slovanů. V tomto případě se pohybujeme více na poli zkoumání ruské propagandy než etnicky motivované předsudečné nenávisti.

Termín „Anglosasové“ se v ruské propagandě používá k vykreslení Spojených států a Spojeného království jako protivníků, zejména v geopolitickém kontextu, kdy se Rusko staví proti tomu, co vnímá jako západní hegemonii. Toto používání „Anglosasů“ jako hanlivého výrazu lze vysledovat až do historického kontextu krymské války, kdy ruská porážka vedla k vnímání Velké Británie jako geopolitického nepřítele. Později bylo toto použití oživeno v moderním ruském politickém diskurzu, zejména za Putinovy vlády, a to k označení široké západní opozice včetně USA a jejich spojenců.[58]

Ruské propagandistické narativy často používají termín „Anglosasové“ k vytvoření dichotomie mezi Ruskem a Západem, což naznačuje boj mezi zásadně odlišnými civilizacemi. Kreml využívá tuto historickou zášť k tomu, aby současné geopolitické konflikty, jako je válka na Ukrajině, vykreslil jako pokračování tohoto dlouhodobého boje proti „anglosaskému“ vlivu, který líčí jako snahu oslabit nebo rozložit Rusko. V tomto kontextu jsou „Anglosasové“ prezentováni nejen jako geopolitičtí soupeři, ale také jako ztělesnění hodnot, které jsou protichůdné ruským ideálům. Ruská propaganda tvrdí, že Západ v čele s těmito „Anglosasy“ se snaží Rusku vnutit své – v očích ruské propagandy zvrhlé a úpadkové – hodnoty, a ohrožuje tak jeho suverenitu a morální i kulturní integritu. Tento narativ je často rozšířen tak, že naznačuje, že jakákoli domácí opozice nebo kritika Putinova režimu v Rusku je ovlivňována nebo kontrolována „anglosaskými“ silami, čímž se delegitimizuje nesouhlas tím, že se spojuje se zahraničním vměšováním.[59]

Nedávné výroky ruských představitelů ukazují, že termín „Anglosasové“ je stále používán při pejorativním označení tohoto údajného geopolitického konfliktu. Například ruský ministr zahraničí Sergej Lavrov označil rozhodnutí Ukrajiny nevyjednávat o míru za „*ovlivněný anglosaským vedením západního světa*“.[60] Tajemník ruské Rady bezpečnosti Nikolaj Patrušev zase uvedl, že „*Anglosasové využívají Ukrajinu jako nástroj ke zničení ruského etnika*“.[61]

Příklady:

- *Vy věříte Anglosaským degenerátům ? pro které je Slovan méně než muslimský dobytek?*

58 https://ecfr.eu/article/commentary_how_russia_has_come_to_loathe_the_west311346/
59 https://thedispatch.com/article/the-tired-soviet-ideology-behind/
60 https://www.ukrinform.net/rubric-polytics/3504157-anglosaxons-vs-russian-world-a-digest-of-russian-propaganda-for-june-6.html
61 https://news.yahoo.com/russias-security-council-claims-anglo-085814339.html

- *Hitler věděl, že Anglosasové převezmou jeho nacistickou štafetu a proto s nimi nechtěl dlouho válčit, dnes se jejich vzájemnost projevila na plné čáře! Naše prolhaná kolaborantská média se snaží vytvářet dojem, že nacisté Zelenskego vyhrávají, ale opak je pravdou!*
- *Němci (Anglosasové) nikdy pro Slovany nic dobrého neudělali a nikdy nic dobrého neudělají !! Tak zotročit se jim vždy dařilo a daří ! Za pár zlaťáků se vždy najdou kolaborující politici !! Kuwa proč Češi si to nikdy neuvědomí ?*
- *Stačilo by, aby se kontinentální Evropa zbavila nadvlády a vlivu Anglosasů (Velké Británie a USA) a začít bez NATO a nadvlády Světovládců budovat Evropu jako společenství rovnoprávných národních států. Místo slouhů Anglosasů zvolit poslance do parlamentu Evropy, kteří nebudou podléhat šíleným ideologiím nějakých „zelených" cest a liberálním nesmyslům. A hlavně začít pracovat na rozvoji Evropy, bez snahy o světovládu, která vede jen k rozporům a válkám. Normální občané našich států nechtějí válčit, hádat se a utlačovat jiné národy, ale chtějí v klidu pracovat a vychovávat mládež. Demokracie není o nenávisti a válkách, ale o přátelství a porozumění. Tam kde je imperialismus, tam nemůže být demokracie.*
- *Anglosaské svině chtějí ruské suroviny*
- *velka cast ukrajincu se za 2.sv.valky chovala jako anglosasove.Byli na strane Hitlera.Jako slovane se z vetsi casti nechovali.*
- *Anglosasi sa bavia a Slovania zomierajú. EU poslanec z post nacistického Nemecka povedal: Musíme ovládnuť a zničiť Rusko, tak ako sme to urobili v Juhoslávii. Mne to stačí. Bratia Rusi, bite tých fašistov!*
- *Cíl mají přec jasný, zničit Putina. Nedáme mu „utržit", on bez nás ekonomicky „zkolabuje", ...to se pak bude „drancovat", jako za Jelcina! Ale Rusové vědi, jak funguje kapitál a nespali, jednali! A amici, až „vycucnou" nás, tím plynem z „břidlice" , maji plán B, budou vesele plnit tankery v ruských přístavech na dálném východě a vozit ho poblblé Evropě, protože, ta si v „obrnanné NATO válce", zničí svové fungujici energo tepny! Bojiště bude zase v Evropě, ne na území USA (Hawai s Pearl Harborem, je ukradené území)! Není k dispozici žádný popis fotky.*
- *To udělali zkurvení amici a to je přece v pořádku . Ti zmrdi můžou beztrestně všechno jako naše kurevská vláda .*
- *Jedno je jisté, kolonie čechije musí být zlomena a 100% závislá na dovozu potravin, energie a prostě všeho! Mám v Němcích rodinu a tak vím jak anglosasové pohrdají námi slovany ☝😡👎!*
- *Ano máte pravdu potřebujeme každému lézt do zadku ale jsme Slované tak nemusím lézt do zadku anglosassum to znamená Němcům. Jaké máme s nemi zkušenosti už jsme zapomněli??Jen naivní si myslí,že EU je něco jiného?????? Jsme malý národ a ještě k tomu lehce zmanipulovatelnii.*

Ve zkoumaném datasetu se různé varianty výrazu „Anglosasové" objevují 344x. Zároveň se ale objevuje celá řada označení, která odpovídají narativu o plánech „Anglosasů" na zničení Ruska a slovanského světa vůbec, ale používá se například označení Západ či kolektivní Západ. Součástí tohoto narativu je i zobrazování USA jako domnělého hlavního nepřítele Ruska. Narativ USA

jako agresora, usilujícího o zničení Ruska a slovanského světa, je silně přítomný. Ve zkoumaném datasetu se to projevilo například tak, že největší množství sledovaných výrazů jsme zaznamenali při použití zdánlivě neutrálního etnofaulismu „amíci" (3288x) v dubnu 2022, kdy probíhala diskuze o umístění základny NATO na českém území. V tomto kontextu byl používán i další hanlivý výraz pro Američany: „ušáci" (323x).

Zajímavým motivem je propojení narativu ruské propagandy o Anglosasech na motiv čistě místní české provenience, totiž vymezení se vůči Němcům. Tento motiv tvoří jednu ze součástí historické paměti a rámování dějin českého národa a hrál například významnou roli během prezidentských voleb v roce 2013.[62] Ve zkoumaném datasetu je přítomný (například u premiéra Fialy se zdůrazňuje jeho spojení a údajné prosazování zájmů Sudetoněmeckého landsmanšaftu), ale skutečně okrajově. Zároveň jsou ale Němci připodobněni a přidáni pod kategorii Anglosasů.

ROMOVÉ

Romové v České republice čelí výrazné systémové diskriminaci, což je zřetelně patrné zejména ve vzdělávacím systému a v médiích. Romské děti jsou často segregovány ve školách, kde jsou umísťovány do takzvaných „praktických škol" určených pro žáky s lehkým mentálním postižením. Toto zařazení vede k omezeným vzdělávacím možnostem a posiluje stigmatizaci romské komunity. Romské děti také často čelí šikaně ve školách a nedostatečné podpoře ze strany učitelů, což je způsobeno hluboce zakořeněnými předsudky ve společnosti a ve vzdělávacím systému.

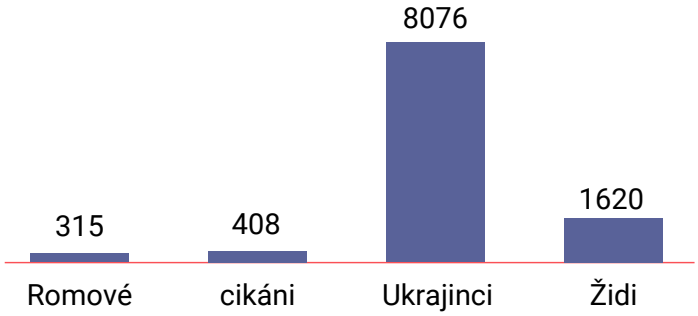
V oblasti mediálního zobrazení Romové často trpí negativními stereotypy, které jsou v médiích běžně reprodukovány. Tyto stereotypy zahrnují zobrazování Romů jako sociálně nežádoucích, což dále posiluje sociální izolaci a diskriminaci této menšiny. Tento problém je zesilován i nevhodnými politickými prohlášeními a opatřeními, které mohou podněcovat rasovou nesnášenlivost.[63]

Nepravdivé informace-hoaxy, často o sociálních dávkách a dalších údajných výhodách, které mají být Romům poskytovány, jsou jednou ze stálic sociálních sítí i řetězových e-mailů,[64] i když nedávné výzkumy ukázaly, že jim věří stále méně mladých lidí.[65]

Vyhledávání ve zkoumaném datasetu nicméně ukázalo, že ve sledovaném období nebyli Romové skupinou, která by byla dominantním cílem online etnicky motivovaných předsudečně nenávistných komentářů. Byli vystřídáni Ukrajinci.

62 https://www.novinky.cz/clanek/domaci-prezidentska-kampan-se-zvrhla-v-hadku-o-dekrety-179039
63 https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/04/czech-republic-systematic-discrimination-against-roma-ni-children-in-schools/
64 Eldariel - veřejně dostupná databáze řetězových e-mailů spravovaná Českými elfy zachytila 604 řetězových e-mailů o Romech. https://eldariel.cesti-elfove.cz/filter?tags=13&characters=&start=&end=&submit=filter
65 https://www.hatefree.cz/clanky/hoaxum-o-romech-veri-cim-dal-mene-mladych-cechu-ukazal-vyzkum-pro--hatefree-culture

Obr. 24: Porovnání počtu výskytu standardních i pejorativních označení Romů a Ukrajinců v dezinformačních skupinách

Příklady:

- *To ano.Solidarita je dobrá věc a maminkàm s dětmi je potřeba pomocí.Nechápu ale kde se tady všude po republice berou ti mladí UA muži, kteří se pouze opijejí,dělají bordel a napadají naše občany.Chovají se k našim lidem,jako by jim to tady patřilo.Asi by neškodilo trochu slušnosti a ohleduplnosti.Jejich skupiny se chovají k našim lidem jak romové.Ve skupinách jsou hluční,agresivní a urážejí a napadají naše občany.Viz Plzeň,Liberec,Praha.*
- *Cikáni, nejsou fašisti, jak oni* ❗
- *Romové umí akorát natahovat ruce pro dávky z naší práce. Všichni nemužete pracovat všichni jste líní. Děti do škol neposíláte a tak tu roste další generace která bude v práci nepoužitelná.*
- *Romové dostanou na dávkách tolik, co já v životě nevydělám a že to utratí za kraviny, to je jejich problém.*
- *Pan prezident Zeman chce, aby se Romové zapojili do pracovních procesů a nepobírali hmotné dávky zadarmo. Proto ta zášt a nenávist proti němu !*❗❗❗❗❗
- *A co si myslite haranti ze je vse zadarmo? Tak zarid te at se nedotujou cikani a ukacka a treba vam stat doplati....*
- *Zlatí cikáni teď nám tu bude vyřvávat ta ukrajinská svoloč*
- *To jsou cigáni mluvící maďarsky a pendlují mezi UA, Slovenskem, Maďarskem, Rumunskem a teď to zkouší tady.*
- *V 90tých letech jsem na jeho manifestace chodil. To měli cigáni v kalhotech nasráno. Měli jsme tu skiny,jo to byla doba. Ale zloději z ODS a socani měli strach tak Dělnickou stranu zakázali. Za to by dnes pár těch sviňí co to tenkrát schválili mělo viset.*
- *Nejste nic víc jen chciplà závistivá pakaž a říkáte nesmysly. Nezvládli jste nic. Uprchlíci jezdí sem a tam pro dávky, cikáni spí všude možně. Chlubíte se, ale není čím. O dalších věcech ani nemluvě* 🤮🤮🤮

V tomto výběru komentářů se nacházejí dlouhodobé manipulativní narativy zobrazující Romy jako pouhé příjemce sociálních dávek. Velmi závažný je komentář s nostalgií vzpomínající na devadesátá léta, na manifestace proti Romům, a vyhrožující oběšením za zrušení Dělnické strany. Několik komentářů se týká i ukrajinských romských uprchlíků. Zároveň nejsou ojedinělé komentáře, které buď Romy srovnávají s Ukrajinci, nebo dokonce komentáře ve smyslu *„zlatí cikáni*

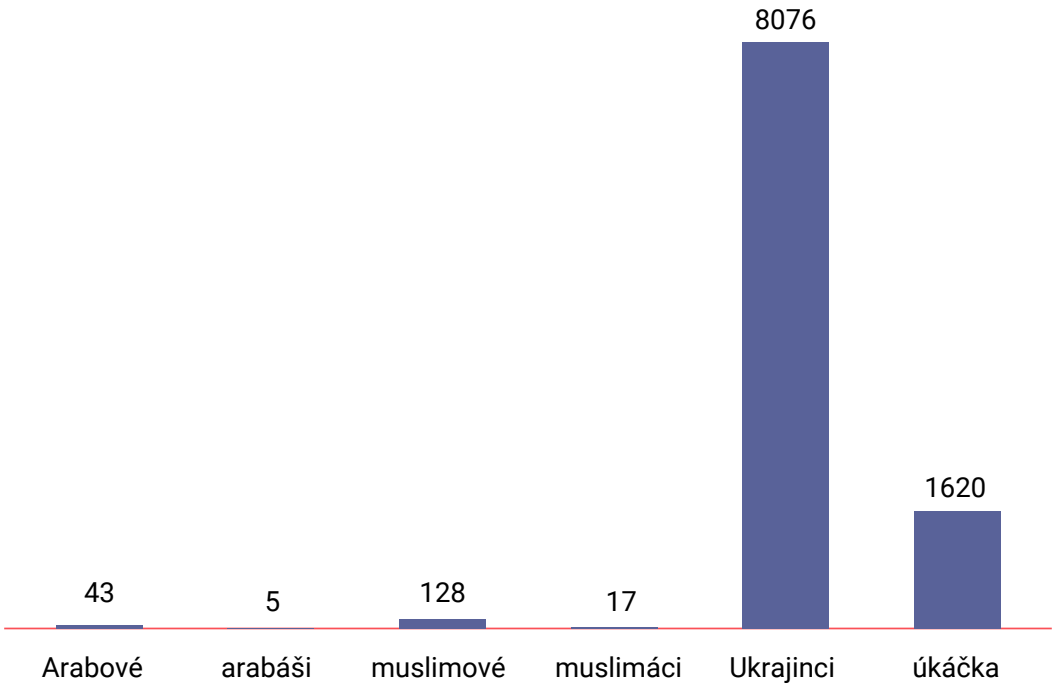
teď nám tu bude vyřvávat ta ukrajinská svoloč". Tohle relativní „vystřídání" Ukrajinci na pozici nenáviděné menšiny však do velké míry zůstává jen na sociálních sítích. Negativní předsudky a hoaxy o Romech kolují i nadále a nic se ani nemění na systémovém rasismu, kterému jsou Romové vystavováni.

MUSLIMOVÉ

Téma předsudečné nenávisti proti muslimům či uprchlíkům z blízkovýchodních či afrických zemí dominovalo české dezinformační scéně v letech 2015–2017 a zaznamenalo několik dílčích návratů, například během diskuzí o migračním paktu EU. Více jsme již popsali výše, v oddíle „Ukrajinizace", kdy jsme srovnávali tento narativ s konspiračními teoriemi o Great Replacement či konceptu Eurabie.

Podobně jako v případě online předsudečně nenávistných komentářů vůči Romům, předsudečně nenávistné komentáře namířené na muslimy či Araby se sice objevují, ale jsou opravdu nepoměrně méně zastoupeny. Jsme si vědomi, že pojmy „Arab" a „muslim" nejsou vzájemně zaměnitelné. Arab může, ale nemusí být muslimem, a muslim nemusí být Arabem. Tato rozlišení používáme, aby bylo jasné, že obě skupiny mohou být cílem podobných předsudků a nenávistných postojů, ačkoliv to mohou být odlišné identity.

Obr. 25: Srovnání komentářů namířených na Araby/muslimy

Příklady:

- *Muslimové se musí radovat, vyhubime se navzájem..*
- *Řeknete tohle svojí dceři nebo vnučce, až ji u nás muslimové zmlátí a znásilní? Proboha, nepřehlížejme skutečná nebezpeší.!!!*

- *To nám muslimové udělají taky jestli je jsem budeme pouštět ve větším množství.*
- *Já na nějaký Ujgury seru! Jsou to muslimové, tudíž podlidé! At' se o ně postará nějaká teroristická banda z kozomrdova!*
- *Eurohujeři vítači migrantů ještě že jsem nepřijeli muslimové mít tady 300000 muslimů arabů, černochů .*
- *A já zas tvrdím, USA vybili indiány a teď černoši vybijí bílé amiky, a bude černý kontinent, dále, zapadní evropu ovladnou muslimáci, a nás přijde osvobodit zase rus.*
- *Nejnebezpečnější slimáci. Tohle jsou muslimáci. Kulky na ně se musí speciálně ošetřit. Musí se potřít sádlem, nebo špekem a to jedině vepřovým. Pak se nedostanou do nebe a nebudou si užívat se 72 pannami. Tak mě napadá, jak asi musí vypadat ženská, která zemře jako panna?*
- *No počkejte, ještě tady mají podle té jedné europoslankyne proudit davy tzv.uptchliku z černočerné Afriky a muslimští Arabové, kteří se jeví jako potiziste v Německu a dalších západních státech. Už se tomu neříká kvóty, ale „vzájemná solidarita". No a to bude teprve šrumec.*
- *Nemáme muslimáky, ale ukáčka,vyjde to nastejno* 😢
- *Je mi špatně, když myslím na to,co čeká na naše děti.. a to můžeme být rádi, že se chocholové nemnoží,jako arabášové v Německu...*
- *Dobře, budeme slovíčkařit?* 😅 *Takže Vám nevadí, že tam muslimové pobíjí/zabíjí slovany?*

Přestože množství předsudečně nenávistných projevů vůči muslimům výrazně kleslo, na uvedených příkladech je jasně vidět, že jsou stále přítomny předsudečně nenávistné komentáře vztahující se k tématům, která jsou přítomna už dlouhodobě. Patří k nim předsudky spojující muslimy se sexuálním násilím, motiv všech muslimů jako teroristů (využívající princip kolektivní viny) nebo extrémně démonizující pejorativní označení „*kozomrdové*", které útočí na morální hodnoty dotčené komunity, ponižuje ji a dehumanizuje ji. Spojení extrémní dehumanizace a výzvy k násilí obsahuje komentář, kde se mluví o muslimech jako o „*slimácích*", které by bylo vhodné střílet kulkou potřenou vepřovým sádlem. Objevuje se i motiv „převzetí" moci, které má být údajně spojeno s přijímáním většího množství migrantů z blízkovýchodních zemí či má být způsobeno vysokou porodností.

I v případě muslimů se objevuje snaha spojit je se současným příchodem uprchlíků z Ukrajiny. Je využívána generalizace a negativní stereotypizace a je patrná snaha připsat uprchlíkům obdobné negativní vlastnosti, které dezinformační scéna připisuje muslimům. Výrok „*můžeme být rádi, že se chocholové nemnoží,jako arabášové v Německu…*" reprodukuje motiv „převzetí moci" skrze vysokou porodnost. Takový druh rétoriky odhaluje hluboké stereotypy a obavy z „demografických změn" způsobených přistěhovalectvím, což může být vnímáno jako hrozba pro „národní identitu" nebo sociálně-kulturní strukturu hostitelské země a jak je vidět na případu vztažení stejných narativů k Ukrajincům (viz oddíl „Ukrajinizace"), je jedno, o jakou skupinu cizinců či o jakou menšinu se jedná.

Poslední komentář z uvedených příkladů pocházel od jednoho ze zastánců Ukrajiny, kteří do dezinformačních skupin přišli diskutovat s lidmi, kteří zaujímají proruské postoje. Byli si vědomi toho, že mnoho těchto skupin i jednotlivců se v minulosti vymezovalo či obávalo muslimů, ale

nyní například sdíleli videa či vyjadřovali obdiv vojákům čečenského vůdce Ramzama Kadyrova, který je znám svým autoritářským způsobem vlády a silnou identifikací s islámem. Když se je diskutující snažili upozornit na tento očividný rozpor, většinou diskuze sklouzla k hádce a argumentům ad hominem a k přehodnocení názoru je nepřivedla.

RUSOVÉ

V situaci, kdy ruský režim soustavně porušuje mezinárodní právo, ve válce na Ukrajině je agresorem a okupantem, zasahuje civilní cíle, útočí na ukrajinskou základní infrastrukturu či unáší ukrajinské děti na převýchovu do Ruska, je velice obtížné, ale zároveň velmi potřebné neuplatňovat na Rusy předsudečně nenávistný jazyk včetně prvků dehumanizace. Pokud někomu nestačí argument univerzality lidských práv, pak je nutné si uvědomit, že Rusko ve své propagandistické kampani okamžitě využije všechny skutečné nebo i domnělé případy rusofobie.

Rusko totiž strategicky využívá tvrzení o rusofobii na Západě jako součást svých širších informačních a propagandistických kampaní. Kremlu slouží narativ rusofobie k tomu, aby Rusko vykreslil jako oběť západních předsudků a agrese, což vyhovuje mnoha strategickým účelům. Zaprvé to pomáhá upevnit domácí podporu tím, že ruský stát je vykreslován jako obléhaný nepřátelskými zahraničními silami, čímž se mobilizuje obyvatelstvo kolem vlády. Zadruhé je cílem oslabit a rozdělit západní spojenectví tím, že se tak zasévá nedůvěra a neshody a Západ je prezentován jako ze své podstaty protiruský a zaujatý.

Tento narativ často líčí západní opatření a sankce jako motivované iracionálními obavami a předsudky vůči Rusku, nikoli jako reakci na ruskou politiku nebo jednání. Tato manipulace s tématem rusofobie je zvláště patrná v ruských reakcích na mezinárodní incidenty a krize, jako byl případ otravy Skripala, kdy ruská média a představitelé rychle vykreslili reakce Západu jako příklady všudypřítomné rusofobie, nikoli jako legitimní diplomatické reakce na vnímané agresivní akce Ruska.[66]

Je zaznamenáno, že například v obdobích zvýšeného napětí mezi Ruskem a západními zeměmi ruská média rychle upozorňují na případy, kdy se ruští občané setkali s diskriminací nebo negativními zkušenostmi na Západě. Tyto incidenty jsou využívány k vykreslení širšího obrazu nepřátelství Západu vůči Rusům, což posiluje vládní sdělení o agresi a předsudcích Západu.

Například ve Francii došlo k útoku zápalnou lahví na ruskou kulturní instituci v Paříži a ve Finsku se objevily zprávy o diskriminaci a incidentech proti podnikům vlastněným rusky mluvícími osobami. Tyto typy incidentů jsou zdůrazňovány v narativech ruských médií, aby naznačily, že rusofobie je v západních zemích významným a rozšířeným problémem, který si zaslouží pozornost.

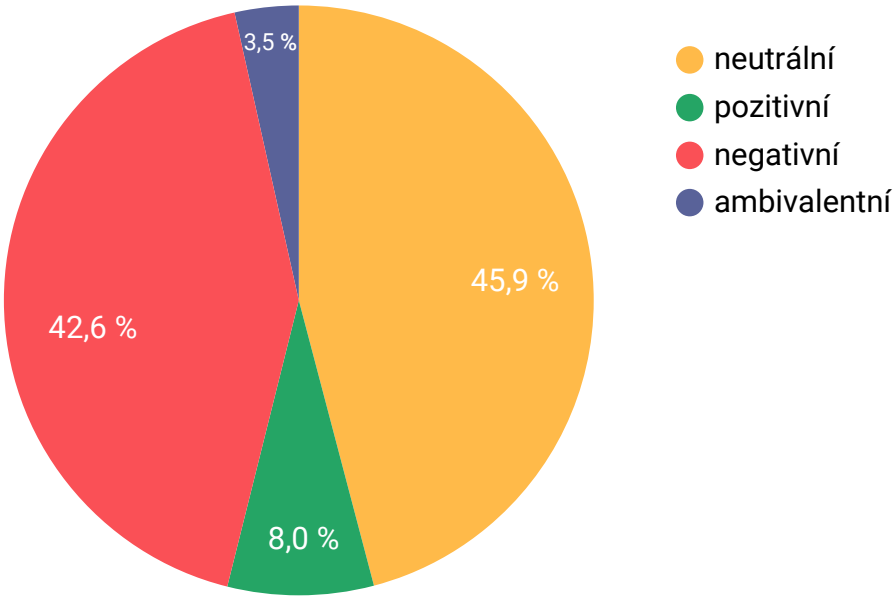
Ruská média informovala o reálných incidentech předsudečného násilí či diskriminace namířených proti Rusům a některé incidenty přitom zveličovala. Podle organizace EU DisinfoLab se fact-checkingové organizace i německé úřady musely zabývat jak skutečnými případy, tak vymyšlenými tvrzeními. To dobře ilustruje složitost problému, kdy existují oprávněné obavy a vyskytují se skutečné případy předsudečně nenávistných útoků, ale jindy jde o případy vymyšlené, případně jsou incidenty zmanipulovány tak, aby zapadaly do širšího narativu o viktimizaci šíře-

66 https://www.fdd.org/analysis/2022/12/24/the-real-architects-of-russophobia/

ného ruskou propagandou.[67] K předsudečně motivovaným nenávistným (převážně verbálním) útokům na Rusy v souvislosti s ruskou invazí na Ukrajinu v únoru 2022 docházelo podle údajů organizace In-Iustitia i v České republice.[68]

Pejorativní označení pro Rusy – „Rusáci" – bylo ve zkoumaném datasetu třetím nejčastějším etnofaulismem a bylo zachyceno 1116x. Při zadání slova „Rusáci" do softwarového nástroje Geneea využívajícího strojové učení pro lingvisticko-sémantickou analýzu se v kategorii zachycující sentiment ukázalo, že 45,9 % takových komentářů bylo označeno neutrálně, 42,6 % negativně, 8 % pozitivně a 3 % ambivalentně. Naznačovalo by to tedy, že pejorativní výraz „Rusáci" není ve zkoumaných skupinách vždy nutně spojen s protiruskými postoji.

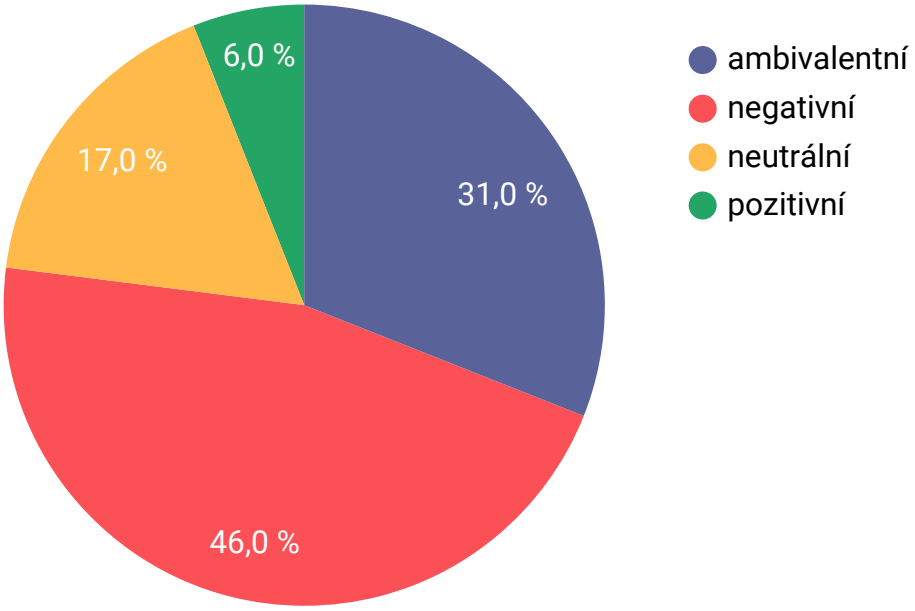
Obr. 26: Zachycení sentimentu komentářů obsahujících slovo „Rusáci" softwarem Geneea pro lingvisticko-sémantickou analýzu prostřednictvím strojového učení

Tento předpoklad jsme se rozhodli potvrdit či vyvrátit prostřednictvím kvalitativní analýzy, kdy bylo opět vylosováno sto náhodných komentářů, které byly výzkumníkem pročteny a v případě nejasností byl dohledáván kontext přímo u daných příspěvků a komentářů ve facebookových skupinách. Zastoupení jednotlivých sentimentů při kvalitativní analýze se přibližně shodovalo v počtu negativních (46 %) a pozitivních (6 %) sentimentů, výrazné rozdíly byly u neutrálních (17 %) a ambivalentních (31 %), kde pravděpodobně hrálo roli osobní vnímání výzkumníka. Za ambivalentní jsme totiž považovali i ty komentáře, které například přiznávaly, že Rusko zaútočilo na Ukrajinu, ale whataboutisticky kontrovaly například válkami vedenými USA, nebo komentáře, které především v negativních konotacích dávaly na stejnou úroveň Rusy a Ukrajince.

67 https://www.disinfo.eu/publications/russophobia-and-disinformation-in-germany-weaponising-the-victim--narrative/
68 https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2023/08/UTOKY-PRO-UKRAJINSKOU-A-RUSKOU-NARODNOST-1.pdf

Obr. 27: Zachycení sentimentu komentářů obsahujících slovo „Rusáci“ na základě kvalitativní analýzy výzkumníkem

Příklady:

- *Nevšiml jsem si, že by amíci vraždili Ukrajince v jejich zemi 😮 Ale celý svět vidí, až na pár tupců, že ta rusácká, zaostalá svoloč vraždí své bratry slovany a sousedy na Ukrajině. Proč rusáci vraždí své bratry slovany? Odpovíte mi?*
- *V roce 1968 nás obsadili rusáci, teď nás pomalu obsazují ukrajinci, vláda to jenom zaobalila jako cvičení.*
- *to je blbý, když Slované systematicky vraždí jiné Slovany a vám se to nehodí do krámu co? Co teprve obléhání Varšavy, kde si rusáci počkali než jejich slovanští bratři Poláci pochcipají než vykopali němce? Nebo pakt Molotov-Ribbetrop… blbý co?*
- *Novináři jsou nekorektní. A rusáci obyčejný vrazi .*
- *Jiříčku, rusky umím, v Rusku jsem byl také, skořápka mě netlačí. Mohu Ti tedy důvěrně napsat, že rusáci jsou zlodějská ulhaná pakáž a kdo se jich zastává je stejná svoloč.*
- *já nehodnotím proč a nač , ale že výroba a držení ZHN židy je proti rezoluci OSN ale nikomu to nevadí stejně jako nikomu nevadí když USA napadly na základě smyšlenky Irák a to proti vůli většiny států NATO a proti rezoluci OSN zase to nikomu nevadilo já jen srovnávám , když dva dělají totéž nemusí to být totéž a jsem zvědav až ukáží ty hrdiny z azov pluku protože já mám foto kde pozují a nacistické kerky má jeden každý , prej je to propaganda no tak uvidíme až je umejou a ukáží :)))) jak říkám já nehájím rusáka pokud má někdo tlačítko kterým se vystřelí na měsíc je mi to jedno , já jen srovnávám. :))))*
- *Mě se stalo to samé Rusáci tady byly barbaři z dálného východu znásilňovali,kradli hlavně hodinky.Bohužel tady lidi na Rusáky vychvalují.*
- *každej normální člověk vidí, že rusáci sou kundy a Putin je druhej Hitler a to se ukrajinců nějak nezastávám to jak se sem cpou, zneužívaj toho...*

- *Nejdříve jsme tu měli Rusáky a teď tu budou Amíci 😡😡😡😡???? To je děs.*
- *Neee,ten děkovat neumí,jen vydírat.neverim ,že lidi dostali nějaké peníze,kupuje za to zbraně a fet.arogantni hovado.jidlo vozí rusáci lidem,nedá jim nic.oni to možná ani nevědí, hlavně,že se dělají sbírky a posílá se to tam, když jsou tady a v okolních zemích a ti,co tam zůstali z toho nemají nic.*
- *Nic proti, ale nejsem na straně UA ani RU, podle mne by si to měli vyřikat mezi sebou a netahat do toho ostatní země, navíc Rudá armáda se chovala prasácky - stačí si pustit vyprávění Květy Fialové ! Z něhož mrazí ! Maminku jí znásilnili před zraky rudí ! A jediné vlajky, co by tu měly vlát jsou české - nikoliv ukrajinské či ruské ! Protože s rusákama jsme si tu užili před i po sametovce, viz jejich mafie řádící hlavně v Praze a v KV !*
- *tak ani se není čemu divit když ste důchodce který vždycky obhajujou balševiky a to jejich zlo. Neobhajuju ty ukrajinský vlajky furt všude a ty uplrchlíky ale přesto je Putin obrovskej sráč kterýmu nic nebí proti srsti a dokud bude žít tak to neskončí. Rusáci vždycky byli, sou a navždy budou svině největšího kalibru!!*
- *jenže kdyby jim neposílali zbraně a munice tak by rusáci tu ukrajinu hned obsadili jako nás v 68. Rusáci sou prostě kurvy a vždycky byli a budou. Vojska ať' neposílaj protože jinak by Putin zaútočil i na nás ale zbraně ukrajinci potřebujou, jak jinak by se ubránili proti okupaci??*
- *tito fašisti nazývají fašisty rusáky, tak by si mohli konečně podat ruce a žít pod jednou střechou, proto že fašismus určitě nemá nic společného s demokracií😉*
- *no ale proč vole protože Ukrajinci jsou náckové ty idiote vylízanej ... umíš si najít nějaké historické prameny ke čtení a nejen články USA a EU přisrávačů? sbal si fidlátka vojáčku a mazej na Ukrajinu bojovat proti těm rusákům tedy ... žvástů bys měl milion tak koukej i něco dělat, tvůj ukrajinský president povolal všechny občany EU k boji za něj a UK svobodu tak mazej .... pak dej vědět jak jsi dopadl a jaké máš zážitky*
- *včera rusáci, dneska USáci*
- *Náš problém asi bude že my dva jsme reální lidé. Kdežto děda bohouš je jen prázdný tupý provokující nick, podporující RusákyTohle se mi stává dost často.Nedivil bych se kdyby děda bohouš byl rus*
- *Míroserci ze západu jednají ve svým zájmu,Rusko se cítí ohroženo zmanipulovanou Ukrajinou ze západu a zcela jim rozumím,vpád Ruska na Ukrajinu není v zájmu Usa co se týče ovladání Ukrajiny coby dalšího budoucího člena NATO.Míroserců ujel vlak na krymu,Rusáci je předběhly,byly o krok napřed a věděly jak by to dopadlo z krymem a už teď vědí co se stane z Ukrajinou když nezakročí.Budou mít NATO a míroserce za dveřma.*

Negativní komentáře byly ve velké míře spjaty s působením lidí zastávajících proukrajinské postoje, kteří se vydali diskutovat do dezinformačních skupin. V komentářích se snažili vyvracet některé narativy ruské propagandy například poukazováním na to, že jsou to právě Rusové, kdo nyní vraždí Slovany. V komentářích také používali odkazy na historické události, dominovala zejména sovětská okupace Československa v roce 1968 (i když někdy byla tato událost spojována s Ukrajinou komentáři typu „okupovali nás Rusáci, ale ve skutečnosti to byli Ukrajinci“) nebo barbarské chování vojáků Rudé armády, včetně krádeží a znásilňování po osvobození v roce 1945.

Samozřejmě se objevovaly i čistě nenávistné komentáře, obsahující nadávky, generalizaci či princip kolektivní viny: „*Rusáci vždycky byli, sou a navždy budou svině největšího kalibru!!*“

Zarážející bylo opravdu velké množství ambivalentních či neutrálních komentářů. Někteří diskutující dávali jasně najevo, že nemají rádi ani Rusy ani Ukrajince a připisovali jim stejné negativní vlastnosti. Nebo sice brali na vědomí ruský vpád na Ukrajinu v únoru 2022, ale poukazovali na to, že své dobyvačné války měly v nedávné době vést i Spojené státy americké.

Za povšimnutí stojí komentáře, které sice používaly hanlivý výraz „Rusáci“, ale zároveň byly ve shodě s ruskou propagandou, například v narativech o Ukrajincích jako fašistech nebo vyjadřováním explicitní podpory ruského vpádu na Ukrajinu.

6. Hlavní zjištění výzkumu

Tato studie zkoumala specifický terén, a to dezinformační skupiny na Facebooku. V souladu s demografickým výzkumem Českého rozhlasu *Odstíny nedůvěry* se jedná o silné či mírné příznivce konspiračních teorií, kteří by podle tohoto výzkumu měli tvořit až 16 % obyvatel České republiky, což je síla, která už může výrazným způsobem ovlivnit veřejné dění.

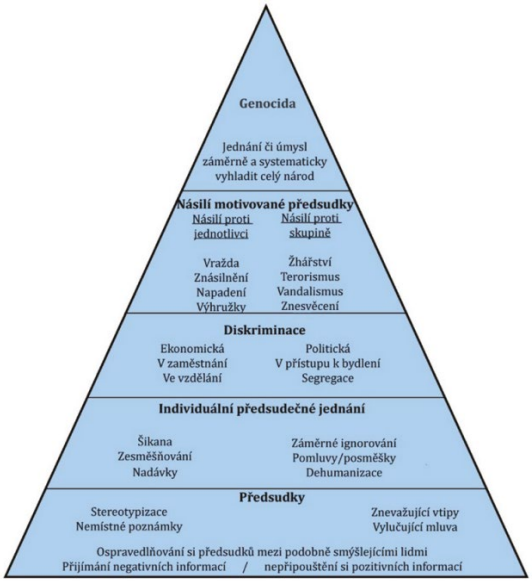
Pro dezinformační skupiny je charakteristické, že členové skupiny tvoří tzv. echo chambers, což znamená, že se ve svých názorech navzájem podporují a utvrzují a často i eskalují komentáře obsahující předsudečné násilí či výhrůžky.

Studie přinesla závažná zjištění o velké míře dehumanizace a existenci výhrůžek násilím vůči marginalizovaným skupinám, především vůči uprchlíkům z Ukrajiny. Je naprosto nepřijatelné, aby byli Ukrajinci srovnávání s *hmyzem, parazity, škůdci, škodnou*, kterou je třeba *vypálit*, *rozmačkat* či *vystřílet*, stejně jako s *hnisem, vředem* či *nádorem*, který je třeba *vyříznout*.

V této souvislosti je třeba připomenout, že od doby pandemie covid-19 bylo zaznamenáno již několik incidentů, kdy se násilí z prostředí sociálních sítí přeneslo do reálného světa. Šlo například o nepokoje na Staroměstském náměstí kvůli covidovým opatřením, obtěžování politiků, lékařů či vědců v místě jejich bydliště, pokusy o stržení ukrajinské vlajky během protivládní demonstrace či napadení justiční stráže při procesu s deziformátorkou Janou Peterkovou. Riziko je o to větší, že ve skupinách se několikrát vyskytly i výzvy k násilí spojené s přesným údajem o místě a čase přítomnosti osob ze skupiny zasažené předsudečnou nenávistí.

Pokud bychom použili koncept pyramidy nenávisti (Anti-Defamation League, 2005[69], viz Obr. 28), vyplývá z něj, že pokud dochází k násilí motivovanému předsudky (což v České republice už dochází), jsme obrazně řečeno na předposledním stupni, těsně pod stupněm posledním, jímž je genocida.

Obr. 28: Pyramida nenávisti podle Anti-Defamation League

69 Multikulturní centrum Praha; https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/mkc-metodika-pestre-identity_final.pdf

Náš výzkum se soustředil na to, jaké typy předsudečně nenávistných komentářů se ve skupinách vyskytují, a vytvořil jejich přehled vzhledem k jednotlivým skupinám zasaženým předsudečným násilím, především etnickým menšinám se speciálním důrazem na uprchlíky z Ukrajiny. Porovnávali jsme, zda budou dominovat stejné koncepty jako v době příchodu uprchlíků z blízkovýchodních zemí v letech 2015–2016, tedy převážně obavy z ekonomických dopadů, nebo zda vnímání uprchlíků ovlivní geopolitické vnímání války na Ukrajině.

K hlavním zjištěním patří následující:

- Ukázalo se, že narativ „vše pro Ukrajince, nic pro naše lidi" je sice přítomen, ale podílí se zhruba 20 %. Obdobně silné zastoupení mají komentáře ovlivněné narativy ruské propagandy, například líčící Ukrajince jako fašisty nebo popisující válku na Ukrajině jako zástupnou válku USA a Ruska.
- Součástí komentářů obsahujících předsudečnou nenávist byly i komentáře namířené proti Američanům či Britům, často shrnutým pod výraz „Anglosasové", přejatý z ruské propagandy. Dnem, kdy se objevilo nejvíce komentářů obsahujících předsudečné násilí, byl 10. duben 2022, kdy probíhala diskuze o umístění základny NATO v České republice.
- Ruský vliv může ukazovat i nově zachycené používání pejorativních výrazů pro Ukrajince přejatých z ruštiny: *chochol* či *ukrop*.
- Nenávistné útoky směřované vůči Ukrajincům ve sledovaném období v dezinformačních skupinách dominovaly. Zatlačily do pozadí i útoky na skupiny, které byly cílem v minulosti, jako například Romové či muslimové.
- Zastoupen je i antisemitismus, a to především navázaný na konspirační teorie o globalistické nadvládě. Tento koncept je pak schopný zasáhnout více uživatelů. Židovský původ je připisován i těm představitelům, kteří Židé nejsou.
- Protože významnou součástí metod byla i narativní analýza, soustředili jsme se i na položku „My" v syntagmatu „My vs. Oni". Zjistili jsme, že i když se většina dezinformačních skupin profiluje jako vlastenecké, o Češích se v komentářích hovoří neutrálně až negativně. Jsou popisováni jako pasivní, slabí, zbabělí, rezignovaní. To vše pak kontrastuje s druhou skupinou, pod kterou bychom měli náležet, tedy se Slovany: aktivními, statečnými, suverénními, zásadovými a pod vedením Ruska čelícími útlaku Západu.

Hlavní zjištění týkající se mechanismů šíření:

- Většina nenávistných projevů je generována a šířena poměrně malým počtem profilů. Nejaktivnější profily publikují i několik desítek komentářů denně. Výzkum prokázal, že 10 % uživatelů dezinformačních skupin vytváří dvě třetiny jejich obsahu.
- Mezi nejaktivnějšími profily je zhruba třetina profilů, které splňují znaky podezřelého profilu, tedy existuje u nich poměrně velká pravděpodobnost, že se jedná o falešný profil, pravděpodobně vytvořený s úmyslem ovlivňovat diskuzi.
- Podezřelé profily se výrazně podílely na sdílení tzv. iniciačních příspěvků, tj. příspěvků, které vyvolaly velké množství komentářů obsahujících předsudečnou nenávist.

- Velkou vlnu nenávistných komentářů v několika případech způsobily falešné výroky, připisující vládním politikům prohlášení typu: „*Pokud mám volit mezi českou matkou samoživitelkou a ukrajinským uprchlíkem, má Ukrajinec pro mne jednoznačnou prioritu.*“
- Mezi příspěvky v dezinformačních skupinách nalezneme dezinformační weby, ruské a proruské telegramové kanály či příspěvky z ruské sociální sítě VKontakte, a dokonce i příspěvky v ruštině.
- Když byla jedna z dezinformačních skupin medializována, objevilo se velké množství diskutujících zastávajících proukrajinské a pro-demokratické postoje, kteří se pokoušeli s členy těchto skupin diskutovat. Paradoxně to v konečném důsledku vedlo spíše k nárůstu komentářů obsahujících předsudečné násilí či narativy ruské propagandy.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL | Česká republika

MASARYKŮV ÚSTAV VYŠŠÍCH STUDIÍ ČVUT V PRAZE

Iceland Liechtenstein Norway grants | Norway grants

FÓRUM 50 %

multikulturní centrum praha

WWW.NENAVISTNASITICH.CZ